

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება“
(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY AND SOCIETY

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 4 (20) 2011, ტომი II

ღია დიპლომატიის ასოციაციის
სამეცნიერო ჟურნალი

Scientific magazine of
The Open Diplomacy Association

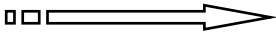
Научный журнал
АССОЦИАЦИИ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ

EISSN 1512-4029

ჟურნალი დაარსებულია 2005 წელს საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის კათედრის მიერ

UDC 378(479.22)(051.2)

ხ. 402

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა დოღონაძე

მთავარი რედაქტორი

ოთარ ქოჩორაძე

მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ოთარ ბაღათურია

პასუხისმგებელი მდივანი

ნანა ავალიანი, რუდიგერ ანდრესენი, მეუფე აბრაამი (გარმელია), ევგენი ბარათაშვილი, გიორგი ბაღათურია, ოთარ ბაღათურია, რასა ბელოკაიტე, ანასტასია განიჩი, იური გორიციკი, ვახტანგ გურული, შოთა დოღონაძე, ელუნ დრაკე, ჰარალდ ვერტცი, გენადი იაშვილი, სერჯო კამიზი, რიჩარდ მასი, როინ მეტრეველი, იოშიკა მიცუი, ბადრი ნაკაშიძე, ლიზავეტა ჟახანიანი, ბუდი ნურანი რუხჯანა, რამონ პიეტრო-სუარესი, გერტ სურმიულენი, ქეთი ქოქრაშვილი, ოთარ ქოჩორაძე, რუსუდან ქუთათელაძე, მაია ჩხეიძე, ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი

ჟურნალი ხელმძღვანელობს თავისუფალი პრესის პრინციპებით. გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოსატავს მხოლოდ ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის შეხედულებებს.

რედაქციის მისამართი:

საქართველო, თბილისი, 0175, კოსტავას ქ. 77, VI კორპუსი,

I სართული, ტელ. 236-45-14,

77 Kostava st., 0175 Tbilisi, Georgia.

Tel. [+995 32] 2364514

e-mail: office@odageorgia.ge

გარეკანის გაფორმება: დავით ბაღათურია

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია გამოქვეყნებულია ვებგვერდებზე:

<http://www.odageorgia.ge/page=gamocemebi>

<http://www.gtu.edu.ge/katedrebi/kat124/>

ჟურნალის რეგულირებული მასალა განთავსებულია საერთაშორისო სამეცნიერო ელექტრონულ ბიბლიოთეკაში: <http://www.eLIBRARY.ru>

ს ა რ ჩ ე ვ ო

თეორია

სალომე ხიზანიშვილი

გლობალიზაციის პოზიტივები და ნეგატივები
და საქართველო-----5

ქეთი ჯიჯეიშვილი, მაია ყიფიანი

მასების ფსიქოლოგია-----16

ვალერია შაპარენკო

“ეროვნული იდეის” ნაირსახეობები: რუსეთში (2000-2010 წწ.)
ეროვნული იდეის ფორმირების საკითხებზე სამეცნიერო
პერიოდიკის ანალიზი (რუსულად)-----23

ნანა ხარაძე

საჯარო სამსახურში მიღების თავისებურებანი-----32

ლია ნებიერიძე

ევექტიანი მმართველობითი გადაწყვეტილებების
შემუშავების მეთოდები თამანმედროვე საქართველოში-----41

ისტორია

მანანა დარჩაშვილი

1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმი საქართველოში-----46

ეგენი კრინკო

როზენბერგის კავკასიის პროგრამა, როგორც გერმანიის
“ადმოსავლური პოლიტიკის” მოდერნიზაციის პროექტი
(რუსულად) -----59

ტატიანა კოპალეიშვილი

საქართველოში პირველი ბაპტისტური
თემის საკითხისათვის-----67

ტატიანა ხლინინა

“ჩერქეზეთის საკითხის” გადაწყვეტის საბჭოთა
გამოცდილება (რუსულად)-----75

ეკონომიკა

თუა ხაჩიძე

ეკონომიკური გამოწვევები საქართველოში და მათი მართვა---84

სამართალი

ლევან ოსიძე

პირველი საკანონმდებლო ნაბიჯებიდან
კონსტიტუციონალიზმის იდეამდე-----94

საზოგადოება

კახაბერ ჩინჩალაძე

ურთიერთდაპირისპირების ლექსიკურ-სემანტიკური მეთოდები
ინგლისურ ანდაზებში და ხატოვან გამოთქმებში-----104

ლელი ბიბილაშვილი

მესიჯის განსაზღვრა წარმატებული სოციალური
კამპანიებისთვის-----109

თემურ მაგსუმოვი

საგანმანათლებლო პოლიტიკა “versus” და სასკოლო რეალობა:
“წესები მოსწავლეთათვის” და დისციპლინა რეკოლუციამდელი
რუსეთის საშუალო პროფესიულ სასწავლებლებში (რუსულად)-117

თ ე ო რ ი ა

სალომე ხიზანიშვილი გლობალიზაციის პოზიტივები და ნეგატივები და საქართველო

გლობალიზაცია ადამიანური მისწრაფებების შეუქცევადობის შედეგია. ასე იყო წარსულში, ასეა ახლა და ასე იქნება მომავალშიც.

ოცდამეერთე საუკუნის გლობალიზაცია თავისი მასშტაბითა და სპეციფიკით უპრეცედენტოა, ამიტომ მოვლენათა სწორი გააზრება და საუკუნის გამოწვევაზე ადექვატური პასუხის გაცემა აუცილებელიცაა და საჭიროც.

ერთის მხრივ, სახეზეა პრობლემები: ცივილიზაციათა ომი, უმუშევრობა, სიღარიბე, შიმშილობა, ეპოქალური დაავადებები, ატომური, ბირთვული შეიარაღება, ეკოლოგიური კატასტროფები, რომელთა მიმართ თანამედროვე მსოფლიომ უნდა გამოიჩინოს უფრო მეტი “მგრძობელობა” და სიფრთხილე. მეორე მხრივ, მიმდინარეობს არნახული ინტეგრაცია, თავისი გვერდითი შედეგებითა და წინააღმდეგობებით. შესაბამისად იკვეთება ორი რადიკალურად განსხვავებული შეხედულება: პირველის თანახმად, გლობალიზაცია ხელს უწყობს მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებას და ამ ასპექტით პრობლემათა დაძლევა, მეორე თვალსაზრისით, გლობალიზაცია განიხილება ნეგატიურ მოვლენად, რომელიც გაქრობით ემუქრება ცალკეულ ეროვნულ სახელმწიფოებს, მცირე ერებს, მათ კულტურულ თავისებურებებს; იგი განიხილება მთლიანად მსოფლიო განვითარების საშიშ ტენდენციად.

ფაქტია, მიუხედავად კონკრეტული დამოკიდებულებებისა, გლობალიზაციაში, ერთი შეხედვით როგორც სტიქიურ პროცესში, ჩართულია მსოფლიოს სახელმწიფოები საკუთარი განვითარების დონით, ეკონომიკური შესაძლებლობებითა და ბუნებრივი რესურსებით. მათ შორისაა ჩვენი ქვეყანა – საქართველო. თუ მხედველობაში მივიღებთ იმას, რომ მსოფლიო მოვლენებში, მათ შორის გლობალურ კულტურაში ქართული საზოგადოების ხარისხი დაბალია, საქართველოსთვის გლობალიზაცია შეიძლება ჩავთვალოთ “მომავლის ხიფათად”. თუმცა, ისიც შეიმჩნევა, რომ ჩვენი ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობა წამყვანი სახელმწიფოების პოლიტიკაში სტატეგიულ მნიშვნელობას იძენს. ამისი დასტურია თუნდაც 2008 წლის აგვისტოში რუსეთ-საქართველოს ომი. საბოლოოდ საკითხი ასე დგას: რა ადგილი უკავია დღევანდელ საქართველოს

გლობალურ სივრცეში? გლობალიზაციის რა დადებითი და უარყოფითი შედეგები შეიძლება გავრცელდეს ჩვენს ქვეყანაზე? ხომ არ არის საქართველო გლობალიზაციის შოკში? იქნებ დისკუსია დაგვიანებულია?

განვიხილოთ საკითხი უფრო კონკრეტულად.

ისტორიულად, გლობალიზაციის გარკვეული ფორმები ძველ მსოფლიოში უკვე არსებობდა. მაგალითად, რომის იმპერია, პართია, ხანის დინასტია. ამ უკანასკნელის არსებობის პერიოდში დაიწყო “აბრეშუმის გზის” მშენებლობა, რომელმაც მონღოლთა იმპერიაში უდიდესი მნიშვნელობა შეიძინა, რასაც მოჰყვა “ისლამის ოქროს ხანა”. “პროტოგლობალიზაციების” შემთხვევებმა დადებითი გავლენა მოახდინა ადრინდელ საქართველოზეც: ელინიზმს იბერიის სამეფოს შექმნა, ხოლო ჯვაროსნულ დაშქრობებს – ჩვენი სახელმწიფოებრიობის გაძლიერება და კულტურის არნახული აყვავება მოჰყვა. ეს რაც შეეხება წარსულს.

საკითხის გასარკვევად, თუ როგორია გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციები, ანალიზისათვის მივმართოთ სოციოლო-გიურ ანალოგიებს. დღევანდელი სოციოლოგების კლასიფიკაციით კაცობრიობის ისტორია, ტექნოლოგიებისა და ცხოვრებაზე მათი გავლენის თვალსაზრისით, სამ – აგრარულ, ინდუსტრიალ და პოსტინდუსტრიალ ტაღლად შეიძლება დაიყოს. აგრარულმა ტაღლამ, რომელიც ათი ათასი წლის წინათ დაიწყო, ძირეულად შეცვალა კაცობრიობის ცხოვრების წესი და იგი “ნეოლითურ რევოლუციად” იწოდება.

აგრარული იყო ძველი აღმოსავლეთის საზოგადოება, მისი არსებობა სოფლის მეურნეობას ემყარებოდა. ხოლო მეურნეობის ნატურალური ხასიათი, თავის მხრივ, ემყარებოდა საქონლის უშუალო გაცვლას საქონელზე ფულადი მიმოქცევის განვითარებული სისტემის გარეშე. ე.ი. ეკონომიკის ბაზისი, სიმდიდრისა და კეთილდღეობის წყარო მიწის მფლობელობა იყო.

XV-XVI საუკუნიდან დედამიწის ერთ მონაკვეთზე, დასავლეთ ევროპაში, იწყება გადასვლა ინდუსტრიალ საზოგადოებაზე. ვითარდება მანუფაქტურული წარმოება, აქცენტი სოფლის მეურნეობიდან მრეწველობაზე გადადის. ინდუსტრიალ საზოგადოებაში წარმოების საშუალებების განვითარების საფუძველზე ხდება ნაკლები დანახარჯებით დიდი ეფექტის მქონე შედეგების მიღწევა; თვითორგანიზაციის მაღალი დონით შესაძლებელი ხდება რესურსების უფრო რაციონალურად და კონცენტრირებულად დაგროვება და გამოყენება. გაცილებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტირებას, ვიდრე პროდუქციის მოხმარებას; ყალიბდება მეტ-

ნაკლებად განვითარებული ინფრასტრუქტურა; თანაბრდება მოსახლეობის სოციალური წილი და იგი თანდათანობით იზრდება ქალაქის სასარგებლოდ.

XIX საუკუნის 50-იანი წლებიდან ინდუსტრიული კაპიტალიზმის აღმავლობამ, რომელმაც მეტი რესურსები და გაფართოებული ბაზარი მოითხოვა, ხელი შეუწყო თავისუფალი ვაჭრობის განვითარებას. ხოლო 70-იანი წლებიდან პირველ მსოფლიო ომამდე, კაპიტალისა და საქონლის მიმოქცევამ არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. ტექნოლოგიურმა ცვლილებებმა განაპირობა ახალი ტიპის – ინდუსტრიული და პოსტინდუსტრიული საზოგადოებრივი ურთიერთობების ჩამოყალიბება.

XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან მსოფლიოს არაერთ ქვეყანაში, მეორე – ინდუსტრიული ტალღის ცხოვრების წესიდან ხდება გადასვლა მესამე – პოსტინდუსტრიულ ტალღაზე. განვიხილოთ პოსტინდუსტრიული საზოგადოების მახასიათებლები.

“პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაზე საუბრისას უნდა გვახსოვდეს, რომ მისი დახასიათებისათვის, იმდენად ტექნოლოგიების მაღალი დონის აღნიშვნა კი არ არის არსებითი, რამდენადაც ის გავლენა, რომლებსაც ეს ტექნოლოგიები ახდენენ საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე”. [1]

პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაზე გადასვლა ემთხვევა კიბერნეტიკის, ინფორმატიკის, გადაწყვეტილებების მიღების თეორიის და სხვა მსგავსი მეცნიერებების შექმნასა და სწრაფ განვითარებას. ეს მეცნიერებები იკვლევენ სხვადასხვა სახის ორგანიზებულ სიმრავლეებს, ანალიზებენ მათში მიმდინარე პროცესებს და უკიდურესი განუსაზღვრელობების პირობებშიც კი ახორციელებენ ალტერნატივების ოპტიმალურ შერჩევას. ორგანიზებულ სიმრავლეთა მართვის ახალი მეთოდები, თავის მხრივ, ინტელექტუალური ტექნოლოგიების განხორციელების საფუძველი ხდება; რის გამოც პოსტინდუსტრიული საზოგადოება ინდუსტრიულზე გაცილებით მაღალი ხარისხით ახდენს რესურსების მობილიზებას. საბოლოოდ, თანამედროვე საზოგადოების მთავარ მექანიზმად ინფორმაციაზე ორიენტირებული ეკონომიკა გვევლინება. ცოდნა ახალ განზომილებას იძენს; ინფორმაციას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება. დ. ბელის აზრით: “...როგორც ფიზიკური შრომა და მიწა იყო აგრარული საზოგადოების ძირითადი ცვლადები, ხოლო ინდუსტრიული საზოგადოებისა – შრომა და კაპიტალი, ისე ცოდნა და ინფორმაცია იქცევიან ძირითად ცვლადებად”. [2] პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში ხდება ტექნიკისა და მეცნიერების შერწყმა და მათ საფუძველზე ტექნოლოგიის ფენომენის წარმოშობა; რაც არა

მხოლოდ ტექნიკური განვითარების ახალი დონის მიღწევაა, არამედ ინფორმაციული მომსახურების თვისებრივად ახალი ფორმის გამოქმენაა. ამ აზრს ადასტურებს კომპიუტერიზებული ინფორმაციული კართოტეკების შექმნა, რომელმაც შესაძლებელი გახადა ახალი ტიპის მომსახურება, სპეციალიზებული ინფორმაციული სიების გაყიდვა საბაზრო მომსახურებისთვის.

მსჯელობიდან გასაგები ხდება, რომ პოსტინდუსტრიული საზოგადოება მოითხოვს განათლების სისტემის განსაკუთრებულ ორგანიზაციას. რაც, ჩვენი ქართული სინამდვილის თვალსაზრისითაც მეტად აქტუალურია.

თანამედროვე საინფორმაციო სივრცეში სწავლების პროცესებთან დაკავშირებით გამოიკვეთა ცნებები: კვალიფიკაცია და მეტაკვალიფიკაცია. კვალიფიკაცია გულისხმობს სწავლების შედეგად ჩამოყალიბებული ჩვევების უბრალო გამოყენებას, ხოლო მეტაკვალიფიკაცია – იმგვარ ცოდნას, რომელიც ახალი ინფორმაციის მოძებნის, სელექციის და ათვისების შესაძლებლობას იძლევა.

მაგალითად, თანამედროვე სოფლის მეურნეობის მუშაკს უნდა ჰქონდეს არა მხოლოდ სოფლის მეურნეობისთვის საჭირო ტრადიციული ჩვევები, ე.ი. კვალიფიკაცია, არამედ მეტაკვალიფიკაციაც. მას უნდა შეეძლოს საჭირო ინფორმაციის მიღება, შეგროვება და დამუშავება; ინფორმაცია უნდა ჰქონდეს არა მხოლოდ სასუქებზე ან ჰიბრიდულ თესვებზე, კომბაინსა და ტრაქტორზე, არამედ უნდა შეეძლოს აღრიცხვა და კონტროლი, კომპიუტერის მოხმარება.

საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში მომხდარმა ცვლილებებმა განაპირობა ინდივიდის სპეციფიკის ცვლილება. პროფესიული განათლებისა და მეტაკვალიფიკაციის გარდა, პიროვნებას მოეთხოვება სიმბოლოებით, აბსტრაქციებით ოპერირების უნარი, ლოგიკური აზროვნება.

პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში ინდივიდის შეფასების კრიტერიუმები ასეთია: ცვლილებებთან სწრაფად შეგუების უნარი; მოქნილობა – ერთსა და იმავე დროს რამოდენიმე მენეჯერთან მუშაობა, საჭირო დროს ხელმძღვანელობის გაწევა; ცნობისმოყვარეობა – ინტერესი, გავლენა მოახდინონ მიმდინარე პროცესებზე; უნარი, შეინარჩუნონ თავდაჭერა გაურკვეველობის პირობებში; ერთი სპეციალობისათვის სამუდამოდ გამომუშავებული ჩვევის, იდების რამოდენიმე სფეროში მუშაობის გამოცდილების ერთი სფეროდან მეორეში გადატანის უნარი; შემრიგებლისა და შუამავლის როლის შესრულების უნარი, კრიტიკულ სიტუაციაში მოქმედების ჩვევა;

ახალი საქმის დაწყების უნარი; უცხო ენების ცოდნა; განსხვავებულ კულტურათა გაგებისა და მათთან შეგუების უნარი; ორიენტრება უფრო მომავალზე, ვიდრე წარსულზე.

განვითარებულ პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო ძლიერების განმსაზღვრელი, უფრო მეტად, იქნება ზემოთ ჩამოთვლილი უნარებით დაჯილდოებულ ადამიანთა რაოდენობა, ვიდრე სამხედრო ძლიერება ან ენერგორესურსების ფლობა. ამისი ნიმუშია იაპონია, შვეიცარია, სადაც სიმდიდრის მთავარი წყარო არა იმდენად ბუნებრივ რესურსი, რამდენადაც მოქალაქეთა დაოსტატება, განათლება და სამუშაო დისციპლინაა რასაკვირველია, **ქართველთა ეროვნულ ხასიათში** აღნიშნულთაგან არაერთი პოზიტიური თვისებაა ჩადებული. მაგრამ საჭიროა სტაბილური პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური სტრუქტურების შექმნა, რაც ჩვენი ხასიათის ამ თვისებების სწორად წარმართვის საშუალებას მოგვცემს.

უდავოა, გლობალიზაცია არსებითად ცვლის მსოფლიო წესრიგს: ადამიანის ფსიქოლოგიისა და ეროვნული კულტურის მოდიფიცირებით დაწყებული, დამთავრებული ეკონომიკური პროცესების სტრუქტურული ცვლილებებით. იმის გარკვევა, თუ რამდენად დროული და აუცილებელია ამგვარი უნიფიკაცია და რამდენად შეესაბამება იგი ადამიანური ყოფიერების ფუნდამენტურ ტენდენციებს, კერძოდ, ეროვნულობის, სახელმწიფო სუვერენიტეტის, ეროვნული ეკონომიკის, პოლიტიკისა და კულტურის თვითმყოფადობის საკითხებს, საჭიროა გამოიკვეთოს თანამედროვე გლობალიზაციის ძირითადი ასპექტები, მისი პოზიტივები და ნეგატივები.

გლობალიზაციის ძირითადი ასპექტები. საუბრობენ გლობალიზაციის პოლიტიკურ, სოციალურ და კულტურულ ასპექტებზე.

პოლიტიკური ასპექტი. ახალი მსოფლიო წესრიგის ჩამოყალიბებაში წამყვან როლს თამაშობს რეგიონალიზმის კონცეფცია. “რეგიონალობის” ცნება გამოხატავს კონკრეტული რეგიონის ერთობის პირობებსა და ხარისხს. იგი შეიძლება იყოს ხანგრძლივი ენდოგენური პორიცესი, ან ნებაყოფლობითი გაერთიანება. რეგიონი არ არის უბრალოდ, გეოგრაფიული ან ადმინისტრაციული ობიექტი, მისი შინაგანი ერთიანობა და საზღვრები მუდმივად იცვლება. “რეგიონალობა” გეოგრაფიული სივრცის ტრანსფორმაციას ნიშნავს პასიური ობიექტიდან აქტიურ ობიექტამდე.

1970-იანი წლებიდან, მესამე მსოფლიო ქვეყნების განვითარების ჰარმონიზაციის იდეით, დაიწყო დისკუსია “ახალი საერთაშორისო ეკონომიკური წესრიგის” დამყარებაზე. 1991 წელს, ამერიკის პრეზიდენტმა, ჯ. ბუშმა შემოიტანა ცნება “ახალი მსოფლიო

წერივი”, რაც ტერორისტებისა და ტირანების წინააღმდეგ ომს გულისხმობს. “გლობალური ომი” ტერორიზმის წინააღმდეგ 2001 წლის 11 სექტემბერს დაიწყო.

გარდა ამისა, გლობალური ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა მოითხოვს უფრო მსხვილ პოლიტიკურ ერთეულებს. ასეთია ევროკავშირი. თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში ერთმანეთს სწორედ ეს ორი პარადიგმა ეჯახება: აშშ-ს ეროვნული ინტერესი და ევროკავშირის რეგიონალიზმი.

სოციალ-ეკონომიკური ასპექტი. გლობალიზაციის სოციოლოგიურ კონტექსტში განხილვისას იკვეთება ასეთი ტენდენციები: 1) უცხოელი გადარიბებული მუშების ექსპლუატაცია - ღარიბი ერების წარმომადგენელთა ექსპლუატაცია მსხვილი ინდუსტრიული ძალების მიერ; 2) მანუფაქტურების შეცვლა მომსახურების სფეროთი - იაფი მუშახელის არსებობამ მდიდარი კომპანიები “აიძულა” გაეზარდათ პროდუქცია საზღვარგარეთის ქვეყნებში. შესაბამისი უნარების მქონე და არმქონე მუშაკებს შორის მოხდა ეკონომიკური პოლარიზაცია. რამაც გამოიწვია საშუალო ფენის შესუსტება. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ დაბალი ფენებისათვის სიღარიბის დაძლევის შესაძლებლობა შემცირდა. 3) “კონტინგენტური სამუშაოს აღმავლობა” – გლობალიზაციის პროცესებმა სამუშაო ადგილები ოკეანის გადაღმა გადაიტანა და საშუალო ფენა შეასუსტა, შემცირდა სრულ განაკვეთზე მომუშავე ადამიანების რიცხვი. კომპანიები სულ უფრო ნაკლებად გაცემენ დამატებით წახალისებებს, შევებულებებს, ბონუსებს, პენსიებსა და ჯანდაცვის გარანტიებს. საშუალო ფენის ნაწილი კვლავ მუშაობს, მაგრამ მათი მსყიდველობითუნარიანობა შემცირდა. 4) პროფკავშირების დასუსტება - პროფკავშირებმა დაკარგა თავისი ძალა, სხვადასხვა სფეროს მუშაკები ნაკლებად წევრიანდებიან კავშირებში.

ამ ფონზე, მნიშვნელოვნად უნდა ჩაითვალოს სოციალური მოძრაობების მნიშვნელობა გლობალიზაციის პროცესში. სოციალური მოძრაობა მოქმედების სპეციალურ მოდუსთა სამოქმედო კომპლექსია, პოლიტიკურად მოტივირებული და მიმართული სოციალური და კულტურული ცვლილებებისაკენ. სოციალური მოძრაობებს ხშირად რესურსების ნაკლებობა და შიდა განხეთქილებები აზარალებს, თუმცა, მსოფლიო მმართველობაზე მათ მაინც მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა შეუძლიათ.

გლობალიზაციის უარყოფით გავლენებზე საუბრისას, უნდა განვასხვავოთ უთანასწორობა, პოლარიზაცია, სიღარიბე და უკიდურესი სიღარიბე. უთანასწორობა – ინდივიდებსა და სოციალურ ჯგუფებს შორის სიმდიდრის არათანაბარი ფლობა; პოლარიზაცია

– ორ უკიდურეს პოლუსს შორის მანძილის გაზრდა; სიღარიბე – ინსტიტუციურად განსაზღვრული ნორმა, რომელიც აწესებს საარსებო მინიმუმის დონეს; უკიდურესი სიღატაკე – უკავშირდება გადარჩენისათვის ბრძოლას. საგულისხმოა, რომ მიუხედავად იმისა, სიღარიბე და უკიდურესი სიღატაკე პროპორციულად ბევრგან შემცირდა, ღარიბ-ღატაკი ადამიანების რიცხვი უფრო მეტად გაიზარდა.

კულტურული ასპექტი. გლობალიზაცია მსოფლიო კულტურას ცვლის ორი ფუნდამენტური გზით. პირველს აღიქვამენ ამერიკანიზაციის ტოლფას მოვლენად. იმ ფაქტზე დაყრდნობით, რომ შეერთებული შტატების მედია, განსაკუთრებით ტელევიზია უდიდეს გავლენას ახდენს საზოგადოებაზე, ამასთანავე, ინტერნეტის მსოფლიო სივრცეში დომინირებს ინგლისური ენა და ამერიკული პორტალები.

მეორე მხრივ, ეკონომიკური პოლიცენტრიზმის ექვივალენტია სხვადასხვა კულტურების კომბინაცია და ინტერნაციონალური ან ზენაციონალური კავშირების გაღმავება. (მაგ. იაპონელებმა ეროვნული კულტურის ელემენტები გლობალური კულტურის ნაწილად აქციეს). დომინირებს აზრი, რომ გლობალიზაცია და მულტიკულტურალიზმი ერთმანეთს სულაც არ გამორიცხავს; რომ ახლად წარმოქმნილი გლობალური კულტურა მსოფლიო მედიის მიერ ვრცელდება და იგი ხდება უფრო მეტად განსხვავებული დომინანტური ერების კულტურისაგან; და კიდევ, დიდი ერების კულტურა პოლიტიკური პოლიცენტრიზმისა და მულტიკულტურალიზმის პრინციპების დანერგვის კვალდაკვალ კარგავს გავლენასა და უნარს, გაანადგუროს მცირე ერების კულტურა.

გლობალიზაციის უარყოფითი გავლენების შესასუსტებლად უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება განათლებას. კასტელის საუბრობს ორპირიან მახვილზე. ერთი მხრივ, გლობალიზაცია ხელს უწყობს ქვეყნებს გადალახონ ეკონომიკური ჩამორჩენილობა და მოახდინონ პროდუქციის მოდერნიზაცია; მეორე მხრივ, ეკონომიკური სისტემები, რომლებმაც ვერ გაიარეს ადაპტაცია, კიდევ უფრო ჩამორჩენილები ხდებიან. ამიტომ საზოგადოების უნარი, გადავიდეს “ინფორმაციულ ხანაში”, დამოკიდებულია მისი წევრების განათლების დონეზე. ეს ეხება საგანმანათლებლო სისტემას – დაწყებითი სკოლიდან უნივერსიტეტის ჩათვლით. გლობალიზაციის ეპოქაში განათლების სფეროში ინვესტიციების ჩადება სიმდიდრეს და ამიტომ პოსტინდუსტრიული საზოგადოების ყველაზე მაღალშემოსავლიან პირთა რიცხვში შედიან. ე.ი. ცოდნა და ინფორმაცია, მეტაინფორმაციული სექტორის თანამშრომლების განსაკუთრებული როლი, აქსიომად ითვლება.

გლობალიზაციის ნეგატიური და პოზიტიური შედეგები.
გლობალიზაციის პროცესების პოზიტიურად წარმართვისათვის არაერთი ნაბიჯი უკვე გადაიდგა. მაგ. უკვე შემუშავებულია შეთანხმება ინფორმაციული ტექნოლოგიების შესახებ, დადებულია ხელშეკრულებები ტელეკომუნიკაციებისა და ფინანსური მომსახურებების თაობაზე, მიღწეულია შეთანხმებები მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის შექმნაზე, იხსნება ბარიერები, რომლებიც ხელს უშლიდა კაპიტალისა და სავაჭრო ნაკადების გადაადგილებას. (მაგ. “აზიურმა ვეფხვებმა” – სინგაპურმა, კორეამ აჩვენეს, რომ იაფი მუშახელისა და მაღალი ტექნოლოგიების შეხამებით, ურთიერთგაცვლის გადავიღებულ პირობებში, ეკონომიკური ზრდის მანქანებელი მაღალია).

გლობალიზაციის დადებითი შედეგებია: განათლების სფეროს განვითარება; ინოვაციური ტექნოლოგიების გავრცელება და სამეცნიერო თანამშრომლობის გაფართოება; სამრეწველო პროდუქციის სტანდარტიზაცია და სერტიფიკაცია, საერთაშორისო კანონმდებლობის შექმნა; კონკურენციის გაღრმავებითა და გაფართოებით, როგორც საერთაშორისო ასევე ნაციონალურ დონეზე, წარმოების არნახული ზრდა; განვითარებად ქვეყნებში სიღარიბის დაძლევა; სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის გაზრდა; ბრძოლა ეპიდემიებთან (შიდსი, ტუბერკულოზი და სხვა); ბრძოლა ნარკომანიასა და ტერორიზმთან; ბრძოლა გლობალური დათბობის შედეგებთან.

გლობალიზაციის უარყოფითი შედეგებია: გლობალიზაციის “შენაძენების” არათანაბარი განაწილება; ამის გამო კონფლიქტების მუქარა, რეგიონალურ, ნაციონალურ და ინტერნაციონალურ დონეებზე; (სწრაფად განვითარებადი ქვეყნები შედიან მდიდარი ქვეყნების წრეში, ღარიბი ქვეყნები კი მათ უფრო მეტად ჩამორჩებიან). გლობალიზაციის დაჩქარებული ტემპების გამო, კაპიტალის, ეროვნული ბუნებრივი რესურსების “გადინება”; ეკონომიკის სრული გახსნილობის, იმპორტული საქონლით შინაგანი ბაზრის მეტისმეტად შევსების გამო, ეროვნული სახელმწიფო წარმოების მიღვეალობა, ქვეყნის რესურსების ამოწურვა და შინაგანი ეკონომიკის სრული დევრადაცია; სახელმწიფოთა უუნარობა გააკონტროლოს და მართოს საკუთარი ეკონომიკა; ნარკობიზნესის, ტრეფიკინგის, არალეგალური პროდუქციის განვითარებისათვის ერთის მხრივ, ხელსაყრელი პირობების შექმნა; გლობალიზაციის პირობებში მცირე ქვეყნების ნაციონალური იდენტურობის – “კორელაციის”, ენისა და კულტურული თვითმყოფადობის დაკარგვის საშიშროება; კულტურის

კომერციალიზაცია, კულტურული ღირებულებების გაუფასურება და ხელოვნების დარგების გადაქცევა გლობალური ბაზრის პროდუქტად; სოციალური უთანასწორობის გაღრმავება, პიროვნული მახასიათებლების დაკარგვის საშიშროება.

ნებისმიერ ქვეყანაში, საზოგადოების მწვავე კრიტიკასა და პროტესტს იწვევს **სახელმწიფო სუვერენიტეტის საკითხი**, რაც ჩვენი ქვეყნის თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

ტრადიციულად, სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო ფუნქცია განიხილებოდა გასაკუთრებულ ეროვნულ ფუნქციად, (იმის მიუხედავად, თითოეული სახელმწიფო მოქმედებდა დამოუკიდებლად თუ სხვა ქვეყნებთან კორელაციაში), ის დამოუკიდებლად წყვეტდა თავდაცვისა და უსაფრთხოების ამოცანებს. გლობალიზაციის პირობებში სახელმწიფო მოკლებულია საზოგადოების წინაშე წამოჭრილ ბევრ პრობლემაზე სწრაფად რეაგირებისა და მათი დამოუკიდებლად გადაწყვეტის შესაძლებლობას. ვინაიდან, მისი პრეროგატივებისა და უფლებების რეალიზაციის შესაძლებლობებზე ძლიერ გავლენას ახდენს რეგიონალური და სახელმწიფოთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ინსტიტუტების საქმიანობა. მაგ. ფასების რეგულირებაზე გადაწყვეტილებას იღებს არა ერთი მთავრობა, არამედ საერთაშორისო ორგანიზაციები.

მიუხედავად აღნიშნული სირთულეებისა, გლობალიზაციას ალტერნატივა არ გააჩნია. აქედან გამომდინარე, ჩვენი ქვეყანა – საქართველო დგას ურთულესი პრობლემების წინაშე.

პატარა ქვეყნის სტატუსის მიუხედავად, გლობალიზაციის პირობებში თავისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობა რომ გააძლიეროს, საქართველოს გააჩნია მნიშვნელოვანი უპირატესობები: ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, (უძველესი დროიდან იგი ასრულებდა დამაკავშირებელ როლს აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის), ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი, მაღალი სამეცნირო დონე. მაგრამ მას, როგორც პატარა ქვეყანას, დამოუკიდებლად არ შეუძლია ებრძოდოს გლობალურ პრობლემებს.

პრობლემები რჩება პრობლემებად: ასეთმა ქვეყანამ გახსნილი ეკონომიკის პირობებში, როგორ უნდა გამოიყენოს საკუთარი ინტერესებისათვის ფინანსური ინსტრუმენტები, როგორ შეამციროს და როგორ აიცილოს ეკონომიკური შეცდომების, ქვეყნის შიგნით სოციალური უთანასწორობის რისკი, რა მეთოდებით აღუდგავს წინ უსაფუძვლო კრედიტებსა და სესხებს, როგორ შექმნას და აითვისოს ინოვაციები, როგორ გაზარდოს საერთაშორისო ბაზარზე საკუთარი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობა, როგორ უზრუნველყოს ნაციონალური ეკონომიკის უსაფრთხოება რეგიონალიზმის

განვითარებით, როგორც მიაღწიოს ძლიერ მეზობლებთან ურთიერთობის სტაბილიზაციას, რა ძალებით შეძლოს მეცნიერებისა და განათლების სფეროების ეფექტური რეფორმირება, რომელიც გლობალიზაციის პირობებში სახელმწიფოს წარმატებული განვითარების საფუძველი, ხოლო მისი შეწყვეტა ქვეყნის მომავლის განადგურების ტოლფასია.

დასკვნა

მიუხედავად იმისა, რომ გლობალიზაცია მკაცრი გამოწვევაა, ის არ არის გადაუჭრელი პრობლემა. იმისათვის, რომ თანამედროვე გლობალიზაცია ჩვენი სახელმწიფოსთვის სიკეთის მომტანი აღმოჩნდეს, უმთავრესია ქვეყნის სტრატეგია. მითუმეტეს, საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობა, როგორც ექსისტენციალური საწყისი, ამის პირობებს იძლევა.

ლიტერატურა

References:

1. qarTuli sazogadoeba da evropuli Rirebulebebi. seria “evropuli Ziebani”, statiebis krebuli _ 2006. Tbilisi, 2007
2. evropuli kulturis ori safuZveli: Vita Contemplativa da Vita Activa. seria “evropuli Ziebani”, statiebis krebuli _ 2007. Tbilisi, 2008.
3. ulrix beki, “ra aris globalizacia?” elfis gamomcemloba, 2003.

Salome Khizanishvili
Positives and negatives of globalization and Georgia

Summary

Globalization is a tough call, but it can be solved. In order to present globalization process has brought positive results of our country, you must first meaningful national strategy with regard to the geographical position as the start of the existential, Georgia.

Keywords: Georgia, globalization, positives and negatives, meaningful national strategy, geographical position.

Reviewer: Professor Murad Shonia, Georgian Technical University

Саломе Хизанишвили
Позитивы и негативы глобализации и Грузия

Резюме

Глобализация это жесткий вызов, но и ее можно решить. Для того чтобы современный глобализационный процесс принес положительные результаты нашей стране, в первую очередь необходима осмысленная государственная стратегия с учетом географического положения, как экзистенциального начала, Грузии.

Ключевые слова: Глобализация, Грузия, позитивы и негативы, осмысленная государственная стратегия, географическое положение.

Рецензент: профессор Мурад Шониа. Грузинский технический университет.

ქეთი ჯიჯიშვილი, მაია ყიფიანი მასშტაბის ფსიქოლოგია

მასშტაბის ფსიქოლოგია განეკუთვნება იმ პოლიტიკურ-ფსიქოლოგიურ კვლევების სფეროს, რომელიც შეისწავლის ქაოტური ერთობების, აბუნტებული მასებისა და ანარქიული ბრბოს ქცევის გამოვლინებებს, როდესაც ისინი გარკვეული დროით გვევლინებიან ერთ ფსიქოლოგიურ წყობად. პოლიტიკოსებისა და ფსიქოლოგების აზრით, ხალხის მასები და ბრბო წარმოადგენს მაგალითს ადამიანთა გაერთიანების ლოკალური ინვოლუციისა (რადიკალური ორგანოს გადაგვარება ანუ გადატანითი მნიშვნელობით წესრიგის მდგომარეობიდან ქაოსის მდგომარეობაში გადასვლა), რომლის დროსაც თავის ძალებს კარგავს ყოველგვარი სოციალური და პოლიტიკური კავშირები, უკან იხევს ნორმატიული საზღვრები, იერარქიისა და სუბორდინაციის პრინციპები, შეხედულებები ზნეობასა და მორალზე, პასუხისმგებლობაზე და სხვ. თანამედროვე პირობებში გაძლიერდა ანომაციის მეთოდოლოგიური პრინციპის კვლევა, რომელიც განიხილავს მასშტაბის ფსიქოლოგიას ფსიქოპოლიტიკური რეალობის კონტექსტში. თუმცა ამ მიმართულების გაანალიზების მცდელობები ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში უნდა მოვიძიოთ.

ანტიკური ხანის მოაზროვნეები ნეგატიურად აფასებდნენ ბრბოს ძალაუფლების – ოხლოკრატიის გამოვლინებებს. სოკრატე ოცდახუთი საუკუნის წინ აღნიშნავდა, რომ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საკითხების გადასაჭრელად უნდა მოვქებნოთ ექსპერტები და არა დილემანტები. მას მაგალითად მოყავს ავადმყოფობის შემთხვევები, როდესაც ადამიანები ბუნებრივად მიმართავენ ექიმს – სამედიცინო ექსპერტს. მაგრამ მაშინ, – სვამს კითხვას ფილოსოფოსი, თუკი კარგი მმართველობა გვსურს, რატომ უნდა მივმართოთ ადამიანებს, რომელთა უმეტესობა პოლიტიკურად აპათიური ან უვიცია? „თუკი ეწვიეთ ექიმს და სთხოვეთ რჩევა, როგორ იმკურნალოთ, – აგრძელებს სოკრატე, – ალბათ აღშფოთდებით თუ იგი გიპასუხებთ, რომ ამის თაობაზე შემთხვევით გამვლელებს დაეკითხება და უმრავლესობის ნების მიხედვით იმოქმედს“.

ამ შედარებით სოკრატემ ხაზი გაუსვა ათენური დემოკრატიის ბრბოს ძალაუფლებაში გადაზრდის საშიშროებას.

ანტიკური პერიოდის სხვა ცნობილ მოაზროვნეებსაც სკეპტიკური დამოკიდებულება ჰქონდათ დემოკრატიისადმი, – „უკიდურესი დემოკრატია არის ტირანია“²⁴ – წერს არისტოტელე თავის ნაშრომში „პოლიტიკა“. იგი მიიხვედდა, რომ პლებისციტური დემოკრატიის დროს, როდესაც არ არსებობდა საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების გამიჯვნა და არაკომპეტენტური ხალხის ხელში ფაქტიურად უზარმაზარი უფლებამოსილება აღმოჩნდა, იყო სერიოზული საფრთხე ოხლოკრატიის ანუ ინტელექტუალურად დაბალ დონეზე მდგომი ბრბოს ხელისუფლების გაძლიერებისა. ანტიკური დემოკრატიის შემდგომმა განვითარებამ მართლაც დაადასტურა მათი დასკვნის სისწორე: დემოკრატია დაბალი წოდების – ფეცების ხვედრითი წილის გაძლიერების პირობებში სულ უფრო მეტად იქცეოდა და ბრბოს მმართველობად, რასაც შემდგომ მოსდევდა ოლიგარქიული ტირანიული გადატრიალებები და დემოკრატიული ინსტიტუტების ლიკვიდაცია. ტერმინი „ადამიანი – მასა“ პირველად პოლიტიკურ მიმოქცევაში შემოიტანა დიდმა ესპანელმა ფილოსოფოსმა, თანამედროვე ევროპული ინტელექტუალიზმის ერთ-ერთმა ბურჟუაზიამ ხოსე ორტეგა გასეტმა.

ადამიანი – მასა, კონცეფციის სახით ჩამოაყალიბა თავის შედეგში „მასების ამბოხი“ (1930-1935 წწ.), ადამიანი – მასაში იგი მოდერნიზტული ეპოქის პიროვნებებს გულისხმობს, რომელსაც ახასიათებს სამყაროსთან ურთიერთობის რაციონალური სტილის უარყოფა. ორტეგა გამოწვევით გვაძლევს საზოგადოების უმცირესობისა და მასების დეტალურ დახასიათებას, რომლითაც შედგება ყველანაირი საზოგადოება. „უმცირესობა ინდივიდუუმთა ჯგუფია, თავისებურად რომ განსხვავდება ბრბოსაგან. მასა კი ადამიანების ბრბოა, ადამიანებისა, რომლებსაც არავითარი სპეციფიკურად განსხვავებული თვისებები არ გააჩნიათ... ბრბოს ზოგადი თვისება მასა, სიმძიმე, ანუ ტვირთია, დაბლა რომ ექაჩება საზოგადოებას; ესაა ადამიანი იმდენად, რამდენადაც დანარჩენებისაგან არ განსხვავდება და ადამიანთა სახეობრივ ტიპში იმეორებს თავის თავს...

უმრავლესობის მმართველობის ყველაზე პირდაპირი დაცვა ალექსის დე ტოკვილმა მოგვცა თავის ნაშრომში „დემოკრატია ამერიკაში“ (1935 წ.) „უმრავლესობის მორალური ძალაუფლება ნაწილობრივ ეფუძნება განმარტებას, რომლის მიხედვითაც მეტი განსჯის უნარი და სიბრძნე უპირატესად მოცემულია დიდი რაოდენობის ადამიანების ერთად შეკრებილ ჯგუფში, ვიდრე ცალკე აღებულ ინდივიდში“.

დამატებით იგი თვლიდა, რომ „უმრავლესობის მორალური ძალაუფლება ასევე ემყარება პრინციპს, რომ ბევრის ინტერესი აღემატება ცოტასას“. მიუხედავად ამისა, უმრავლესობის მმართველობა, როდესაც იგი უმრავლესობის შეუზღუდავ ძალაუფლებას გულისხმობს, შეიძლება ბრბოს მმართველობის სინონიმურიც კი გახდეს. ის, რაც ჩვეულებრივ ტირანიისაგან დაცვად, ანუ უმრავლესობის მმართველებად, აღიქმება, რაგინდ ირონიულადაც უნდა კლერდეს, შეიძლება იქცეს იმად, რასაც ტოკვილი **უმრავლესობის ტირანიას** უწოდებდა.

არის თუ არა, ჭეშმარიტება იქ, სადაც უმრავლესობა იმყოფება? ამ კითხვაზე ისტორიამაც არაერთგზის გაგვცა პასუხი. შეიძლება სახარებიდანაც მოვიშველიოთ ის ეპიზოდი, როცა ხალხის აბსოლუტურმა უმრავლესობამ, რომელიც ესწრებოდა მაცხოვრის გასამართლებას, კაცისმკვლელ გარეშარ ბარაბას შეუნდო დანაშაული და იესო ჯვარზე გასაკრავად გაიმეტა. შეიძლება ჯორდანო ბრუნოს მაგალითიც მოვიყვანოთ, (ჯერ კოცონზე დამწვარი, როგორც ეშმაკის მოციქული, ხოლო შემდეგ წმინდანად შერაცხული), რომელმაც გაბედა და თქვა ის, რაც დედამიწის მთელი დანარჩენი მოსახლეობის წარმოდგენებს ეწინააღმდეგებოდა: ჩვენი პლანეტა მრგვალია და თავისი ღერძის გარშემო ბრუნავსო. აბოლოქრებული ბრბო კი, რომელიც მიიჩნევდა, რომ დედამიწა ბრტყელი იყო და ხარის რქაზე იდგა, იმის მაგივრად, რომ სიკვდილმისჯილის თუნდაც ვაჟკაცობა დაეფასებინა, აგიზგიზებულ კოცონს ფიჩხს აყრიდა და თან გულწრფელად ფიქრობდა, რომ კეთილ საღმრთო საქმეს ჩადიოდა.

ფრანგმა ფსიქოლოგმა გუსტავ-ლენონმა თავის შრომებში „მასების ფსიქოლოგია“ (1908) და ბრბოს ფსიქოლოგია (1907) შემოიტანა. „ფსიქოლოგიური ბრბოს“ გააზრება, რომელიც არ გულისხმობს უამრავი ადამიანის ერთდროულად ერთად ყოფნას. „ათასობით ერთმანეთისაგან მოცილებული ინდივიდი ნაცნობ მომენტში ნაცნობ სულიერ მდგომარეობაში არიან მაგ., ეროვნულმა მოვლენებმა შესაძლოა შეიძინოს ფსიქოლოგიური ბრბოს ნიშნები, საკმარისია მათი წუთიერი შეერთებაც, რომ მათი ხასიათი მიიღებს ბრბოს მოქმედების სპეციფიკურ შტრისებს. ცნობილი ფაქტების გავლენით მთელი ერი შეიძლება ბრბოს იქცეს“.

ლებონმა ჩამოაყალიბა „ბრბოს სულიერი ერთობის კანონი“, რომლის არსიც მდგომარეობს იმაში, რომ გაუცნობიერებელი ფსიქიკის რეურვეები ატყობინებენ ბრბოს განსაკუთრებული ემოციონალურ-კომუნიკაციური მდგომარეობის შერწყმას მასებთან. ეს ფაქტი ბრბოს ანგარიშგასაწევ ძალად აქცევს, რომელსაც ძალუქს

ნგრევა და დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა. მსგავსი დესტრუქციული ექსცესებისათვის მეტად სასურველია საზოგადოებრივი კრიზისის პერიოდი.

თუ წინამძღოლს, ლიდერს მასების აღზნების უნარი გააჩნია, იგი ადვილად წარმართავს მას ნებისმიერი მიმართულებით. მასის მხრივ, ამ დროს რაიმე კრიტიკული განსჯა გამორიცხულია. აღზნებული მასის ექსტაზამდე მიყვანა არავითარ პრობლემას არ წარმოადგენს. აღზნებულ მასას განსაკუთრებით ლიდერები იყენებენ, რომლებსაც ანგარება ამოძრავებთ და არა საერთო საქმე, კეთილდღეობა. მათ ეზიზღებათ ყველა ისინი, რომლებიც დროზე შენიშნავენ მათ ანგარებით მიზნებს. აღზნებული, ეგზალტირებული მასა ანგარიშიშეუცემლად ეტრფის ბელადს. იგი მისთვის უდიდესი ავტორიტეტი და ფასეულობაა, რომელსაც თავსაც კი ანაცვალავს, ოღონდ ლიდერი შენარჩუნდეს. ასეთი ბრბოსათვის ბელადთან შედარებით ნებისმიერი სხვა ღირებულება, თუნდაც ყველაზე აღიარებული, ზოგადსაკაცობრიო – აზრს კარგავს.

ასეთ პირობებში საზოგადოების ინტელექტუალური ნაწილის მოსწრაფება – როგორმე ცნობიერება შეიტანონ მასის მოქმედებაში, გართულებულია. ასეთ ძალებს, რომლებიც ცდილობენ საზოგადოებიდან პიროვნული ორიენტაციების გამოყოფას, ბელადები, როგორც წესი, მასების აგრესიას უპირისპირებენ, რადგან მათ არ აწყობთ სხვა პიროვნებათა გამოყოფა, რაც შეასუსტებს მის გაგუნას ამ ბრბოზე. ანგარებიან ბელადებს არ აწყობთ მასების „გაჭკვიანება“. არ აწყობთ, რადგან ბრბო ბრმა მორჩილიდან იმ ძლიერ ძალად იქცევა, რომელიც ანალიზს გაუკეთებს მიმდინარე პროცესებს. ზიზღის, აგრესიის, მიუტევებლობის, შეუწყნარებლობის გარეშე მასა ძალას კარგავს. ამიტომ, ანგარებიანი ბელადი ცდილობს მას არ დაუკარგოს ეს ძალა, მაგრამ ბრბო პერიოდულად მაინც ამხობს „კანონიერი“ ლიდერების ავტორიტეტს და მიჰყვება იმას, ვინც მას ახალ ილუზიებს უქმნის, ახალ პროგრამას სთავაზობს და ახალ ცხოვრებას ჰპირდება.⁴

ლებონის მსგავსად დიდი გერმენელი მოაზროვნე ფრიდრიხ ნიცშეს „ელიტური კონცეფცია“ მასებს „ხედმეტ ადამიანთა კატეგორიაში აქცევს. იგი უფრო შორს მიდის და დედამიწის განთავისუფლებას მოითხოვს ამ „ხედმეტი ადამიანებისაგან. მისი კონცეფციის მიხედვით საზოგადოება იყოფა ორ ნაწილად: სულიერ არისტოკრატობად (ლიდერებად) და „ადამიანობამდე მასად“, რომელთა ხვედრია მუდმივი ქვეშევრდომობა. ნიცშე „ხედმეტ ადამიანთა“ რიცხვს აკუთვნებს პრაქტიკულად ყველა ადამიანს, ვინც არ ამზადებს ნიადაგს ზეკაცისათვის, ვინც თავის თავს არ უცქერის

როგორც საშუალებას ზეკაცისათვის, ვისაც არ ხელეწიფება შემოქმედება, თავისთავზე ამაღლება, ვინც ღალატობს დედამიწას და იმედის თვალთ შესცქერის ზეცას... „ზედმეტ ადამიანთა“ რიგს განეკუთვნებიან, უპირველეს ყოვლისა, უბრალო რიგითი ადამიანები, მათი ერთობლიობა, ეგრეთწოდებული ბრბო, ზარატუსტრა (ნიცშე) ვერ მაღავს თავის მძაფრ სიძულვილს ბრბოსადმი, უბრალო, რიგითი ადამიანებისადმი: „სიცოცხლე სიხარულის წყაროა, მაგრამ მოშხამულია ყოველი წყარო, რომლიდანაც ბრბო სვამს... და მრავალთ, ვინც ცხოვრებას ზურგს აქცევს, მხოლოდ ბრბოს აქციეს ზურგი: მათ არ უნდოდათ ბრბოსთან ზიარი ჰქონოდათ წყარო, ცეცხლი თუ ნაყოფი ხეთა“.

მე-20 ს. ერთ-ერთი უძლიერესმა ფსიქოანალიტიკოსმა ზიგმუნდ ფროიდმა ფსიქოანალიტიკური კატეგორიების ენაზე მოახდინა მასების ფსიქოლოგიისა და ადამიანის „მე-ს ანალიზი და მოგვცა ფსიქიკის, როგორც ცნობიერების არაცნობიერ სურვილებთან უწყვეტი კონფლიქტური ურთიერთქმედების წყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორია. მის თეორიაზე დაყრდნობით მისმა მოწაფემ ცნობილმა ფსიქოანალიტიკოსმა კარლ იუნგმა ხალხის მასის ქცევის რეგულაციურ მექანიზმს უწოდა კოლექტიური არაცნობიერი. საყოველთაო აპრიორული ქცევის სქემები, ქცევის პიროვნულზედა მოდელები თრგუნავენ ადამიანთა ინდივიდუალურ ცნობიერებას და იწვევენ გენეტიკურ არქაულ ქცევით რეაქციებს, რომელსაც მოგვიანებით ვი. ბეხტერევემა „კოლექტიური რეფლექსები“ უწოდა. ერთგვაროვანი შეფასებები და მოქმედებები ადამიანებს აერთიანებენ მონოლითურ მასაში და მკვეთრად ზრდიან მათი ერთაქტიანი იმპულსური მოქმედების ენერგიას. თუმცა, ასეთი მოქმედებები ხდება არაადაპტაციური იმ შემთხვევებში, როცა ჩნდება ცნობიერად ორგანიზებული ქცევის აუცილებლობა.

2002 წ. გამოქვეყნდა ეკა ქვეანიშვილისა და რუსიკო მანაიძის სტატია „კლინიკური სიმპტომები და პოლიტიკური ფსიქიატრია“, რომელსაც მოსდევს ქვესათაური „ქართული შეუგნებლობა ახალი პიტლერებისათვის კვარცხლბეკს ამზადებს“. გამოცდილებამ გვაჩვენა, რომ ქართველები უფრო მეტად „პოლიტიკური ხმაურის“ მოყვარული ხალხია და მათზე ზეგავლენას პოლიტიკოსები ყველაზე წარმატებულად სწორედ აგრესიული და მკვეთრი გამოხტომებით ახდენენ... ამიტომაც ასეთ საზოგადოებაში ისეთი ფიგურები ახერხებენ პოპულარობის მოპოვებას, რომლებსაც ფსიქიატრები „პატარა პიტლერებად“ მოიხსენიებენ და მათ საქციელში მოძალადე ისტორიული პოლიტიკური ლიდერის თვისებებს ამჩნევენ“⁵.

სამწუხაროდ, საქართველოში მასების ფსიქოლოგია კვინტენსირდება ე.წ. ტამანგოს ფენომენში, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს პრინციპით „ოღონდ ის არა და ვინც გინდა იყოს“. ეს ტერმინი მომდინარეობს ფრანგი მწერლის პროსპერ მერიმეს ნოველა „ტამანგოდან“, რომელიც მოგვითხრობს იმის შესახებ თუ როგორ დახოცეს ზანგმა მონებმა გემის ეკიპაჟი, რომლითაც ისინი ამერიკაში გასაყიდათ მიჰყავდათ. შურისმაძიებლები მხოლოდ ამის შემდეგ მიხვდნენ, რომ ხომალდის მართვა ცოცხლად დარჩენილთაგან არავინ იცოდა. მანამდე კი ამაზე არც დაფიქრებულან.

სწორედ ამ მიზეზით და, ასევე, მკაფიო მიზნების უქონლობის ორგანიზაციული დიფუზიურობისა და იმპულსური სტერეოტიპული ქცევის გამო, როგორც ჩვენთან, ასევე გლობალური მასშტაბითაც, მასა ყოველთვის ხდებოდა და, ალბათ, მისი ბუნებიდან გამომდინარე, მომავალშიც გახდება მანიპულაციის ობიექტები სხვადასხვა პოლიტიკოსების, ექსტრემისტებისა და რელიგიური ფანატიკოსების მიერ.

ლიტერატურა

References:

1. O.T.M. Mabshtadt gangot politica, Tb., 2010, gv. 70
2. Aristotele, Politika, nacili I, Tb 1995, gv 39
3. Politika, tb., 1999. gv. 21
4. Xose Ortega, gaseti. Masebis amboxi. tb., 1993, gv. 6-8.
5. Gaz. „Qartuli Qronika“. 19 Agvisto. 1992
6. Gaz. „Droni“ 25 ianvari. 1992

Keti Jijeishvili, Maia Kipiani
Masses Phycology

Summary

In this work is discussed the consciousness and Psychology of mass, mental, peculiarity of behavior, personal disindividualization, rediqtion of the ability of foresee the own behavior.

There is also shown the antique period's scientists' Nitshe's Khose Ortega Igaseti's, Froid's and others' Political-psychological opinions. In this work is discussed the origin of masses and crowd and the peculiarity of their social behavior.

Keywords: Masses' Psychology, Masses' consciousness, Mental peculiarity of behavior, reduction of he ability.

Reviewer: Professor Vaja Shubitidze, Georgian Technical University

Кетеван Джиджеишвили, Майя Кипиани
Психология масс

Резюме

В представленной работе речь идет о сознании и психологии масс, психологических особенностях действий человека при массовом собрании людей – деиндивидуализация личности и снижении способности осознать последствия собственных действий.

Обсуждается представление некоторых ученых – античного периода, Ницше, Тарда, Лебона, Хосе Ортега и Гасети, Фроида и др. о политико – психологической происхождений массы и их психологических и социальных особенности действий.

Ключевые слова: Психология масс, Психологическое сознание, Деиндивидуализация личности, психологические особенности.

Рецензент: профессор Важа Шубитидзе. Грузинский технический университет

Валерия Шапаренко

Разновидности «Национальной идеи»: анализ научной печати вопросов формирования национальной идеи в России (2000 – 2010 гг.)

Тема национальной идеи становится одной из наиболее обсуждаемых в интеллектуальной среде России, появляются новые работы по данной тематике, но в большинстве своем в них исследуются отдельные стороны этого многогранного явления.

Обратимся к трактовкам национальной идеи, которые предлагаются рядом современных исследователей, разделив их на более популярные направления. *Самая популярная грань национальной идеи это - «национальная идея» национальностей в России.* Авторы анализируют эволюцию национально-культурной автономии, как в публикации Трофимова Е.Н.[1], начиная с Советского государства и до постсоветского периода в России. Институт национально-культурных автономий наполнился новым содержанием: многие малые народы и нацменьшинства на территории РФ обрели дополнительные возможности по сохранению своего языка, культуры, искусства и традиций. Однако практика показала новые направления законодательной работы. В государственном бюджете страны на 2008–2010 гг. отдельной строкой предусматривалось выделение средств на осуществление национальной политики, возникла необходимость более четко прописать вопросы финансирования деятельности национально культурных автономий. Депутатами был разработан законопроект «О внесении изменений в ст. 16 федерального закона «О национально-культурной автономии» [2].

В статьях Уланова В.П. [3], Шнирельман В.А., Магомедова А.А. и Джабраилова Ю.Д. затрагиваются объединяющие нацию идеи. Что может быть проще единства на основании кровного и этнического родства? «Татарская национальная идея» – это «движение к деятельному процветанию и универсализации культуры», – утверждает автор, – а так же «рациональное влияние ислама».

Работа Шнирельман В.А. анализируя, «булгарскую этногенетическая версию» показывает, что татарский этнос не однороден, и ведущиеся в Татарстане дискуссии об этнической истории способны расколоть нацию. Поэтому «в теории о слиянии субэтнических групп и их интеграции в

единую общность, безусловно, заинтересованы власти отдельных республик и национальные элиты.» [4] Работа дагестанских учёных Магомедова А.А. и Джабраилова Ю.Д. [5] посвящена рассмотрению того, как изменилось сознание современных дагестанцев, которые сейчас себя чувствуют, или должны чувствовать: представителями своего этноса (аварцами, даргинцами, кумыками, лезгинами и т.д.), дагестанцами и россиянами. Однако в современном дагестанском обществе люди охотнее идентифицируют себя с социальными, экономическими, политическими, религиозными группами, эти трансформации необходимо переосмыслить, считают учёные.

Анализируя этапы становления Бурятской национальной идеи учёный утверждает, что национальная карта является действенным механизмом для выторговывания определённых предпочтений со стороны федерации.[6]

В России, как показывает Кочетков. В. В.[7], было три известные попытки сконструировать национальную русскую идею. Первая, разработанная еще в XVI веке, обосновывает роль России как всемирного центра православия. Согласно второй концепции, сформулированной в XIX веке, онтологическими принципами русского бытия являются православие, самодержавие и народность. В третьей теории обосновывалась ведущая роль России в мире как первой страны, где был построен социализм. Как известно, эти три концепции обладали одним сходством: интересы личности приносились в жертву интересам властвующей элиты. По мнению автора, только на основе конституционализма с его признанием за каждым гражданином человеческого достоинства и права на частную и публичную автономию возможна выработка новой национальной идеи в России, которая освободит творческий потенциал русского народа.

Якунин В.И.,[8] Стрыгина С.В.,[9] Малько А.В., в своих публикациях рассматривают *юридические аспекты национальной идеи*. Все авторы солидарны в том, что в России проблемы государственной идеологии и национальной идеи связаны с конституционно правовым строительством.

В России исторически свойственна ориентация на эмоциональность, страстная вера в идеалы, внутреннее ощущение правильности или неправильности, несправедливости. Права человека, не как объективно присущее человеку от рождения. Они определялись государством, которое решало, дать ему права или нет. Эта установка была закреплена надолго и в советский период, и существует до сих пор. «Подлинное правовое государство создает условия для того, чтобы граждане воспринимали себя хозяевами, активными участниками управления делами общества, научились держать в узде “слуг – чиновников”, усиливать позитивные и снижать негативные свойства государственности», [10] – пишет проф. А.В. Малько. Но для того чтобы прийти к такому положению дел, необходимо в первую

очередь совершенствовать правовое сознание населения, которое находится в современной России на низком уровне.

Значительная часть учёных уповает на сплочение в России за счёт религиозного мировоззрения. Россия – многонациональное и много конфессиональное государство, в котором каждый народ имеет свой менталитет, обычаи и традиции, сложившиеся в течение столетий. Однако у нас были и есть общие ценности, которые сплачивают наше общество. Задача государства состоит в том, чтобы сплотить народ на основе общих духовно-нравственных ценностей, разделяемых большинством населения страны.[11] Автор Махоткина Н.И. отмечает, что «отношения государства и Церкви, являющиеся источником русской национальной идеи, несут на современном этапе неоднозначный характер».[12] Однако, несомненно, религиозная принадлежность как один из определяющих признаков играет в этнокультурной идентификации заметную роль. Так специалист в области Бурятской этнонациональной идеи утверждает, что именно религия «буддизма» и «практики шаманизма» стали основным инструментом в конструировании бурятского этноса. «Интерес к религиозной сфере, в особенности к чуду Итигэлова, способствует проявлению религиозной идентичности. Оно оказалось именно таким знаковым событием, которое вдохнуло новую жизнь в бурятскую национальную идею. Можно заключить, что дальнейшее ее развитие, скорее всего, будет продолжено именно в области духовно-нравственной и религиозной» [13]/

С политическим измерением национальной идеи связано понятие «суверенной демократии». Осенью 2006 г. в идейно-политическом пространстве вспыхнула продолжающаяся до сих пор острая дискуссия по поводу нового термина – «суверенная демократия». В спор быстро втянулись не только представители науки, но и политической элиты, включая высших представителей власти – страны В. В. Путина, Д. А. Медведева, С. Б. Иванова и многих других известных фигур. Учёный, анализируя данный термин, приходит к выводу, что надо ясно представлять себе всю относительность демократии, как и вообще любого социально-политического феномена. Подлинная демократия, в том числе и «суверенная», может быть там, где есть для этого необходимые условия, в первую очередь мощная экономика, способная обеспечить социальные права и свободы граждан. Голодный и социально незащищенный человек – зависимый – объект манипуляции государства. Ему нет дела до типа демократии. Он думает лишь о том, как добыть кусок хлеба и найти безопасный кров, а не о том, какая должна быть в стране избирательная система. Поэтому от того, какая власть в стране, как она относится к своим гражданам и как они к ней, зависят результаты деятельности страны и благополучия ее жителей.[14] В другой статье ««Суверенная демократия» - национальная идея России?»

автор утверждает, что термин «суверенная демократия», это особый способ объяснения действительности, попытка придать легитимность всему, что происходит в стране, но граждане не слишком понимают и принимают значение данного термина, поэтому, заключает автор, «суверенная демократия» вряд ли станет национальной идеологией страны [15]/

Часть публикаций посвящены доказательству *необходимости национальной идеи её ценностно-философской составляющей* [16]/ Так, в публикации «Структурный анализ содержательной стороны национальной идеи как социально-философская проблема» системно проанализирована категория «национальная идея», и показана зависимость специфики национальной идеи от нации. Национальная идея является системообразующим и структуроорганизующим принципом нации, что повышает жизнеспособность нации в ходе её приспособления к изменчивым внешним условиям [17]/ Как указывает исследователь Шилов В.Н. [18], люди, социальные общности, институты, организации в рамках народа объединены ценностями на следующих уровнях: 1) идеологической теории в духовной сфере общественного организма, субъектом (хранителем, интерпретатором, творцом, пропагандистом, воспитателем) которого является гуманитарная интеллигенция, в том числе и религиозная; 2) принципов деятельности духовных, политических, экономических, технических сообществ, институтов, организаций; 3) общественной психологии, ментальности и образа жизни людей [19]. Связь национальной идеи и интереса осуществляется, прежде всего, через духовное осмысление интересов общества, нации. Ведь национальная идея формируется на базе общих интересов и ценностей отдельных субъектов и нации в целом [20].

Понять сущность исследуемого нами понятия нельзя, не уяснив суть другого не менее сложного вопроса - *о самоидентификации*. Кто мы? Откуда мы? Куда идем? Вот главные элементы, на которые он распадается. Национальная идея невозможна без существования «общероссийской (гражданской) нации», где, формирование политической идентичности является необходимым условием воплощения в жизнь национальной идеи.

Учитывая сложный этнический, религиозный состав населения России, особое значение приобретает идея «гражданской нации», под которой понимается «историческая и социокультурная общность жителей страны», причем «важно, чтобы эта общность была признана как основополагающая и легитимирующая страну как национальное государство, наряду со всеми остальными государствами мира» [21]. Как отмечает В.С. Комаровский, «именно политическая идентичность определяет общий смысл нации-государства, служит укреплению чувства солидарности граждан, легитимности политического порядка, задает ценностные координаты политических действий» [22]. Таким образом, политическая

идентичность выступает в качестве идентичности нации-государства, которая представляет собой территориально-политическое образование со сложными, но едиными социально-культурными системами.

Курьёзы Национальной идеи (спорт и долгожительство). Некоторые авторы отмечают частные проявления национальной идеи.

В статье «Долгожительство как элемент национальной идеи» рассматриваются социальная и демографическая проблемы старения современного общества. Автор пишет, что в настоящее время в развитых странах в большинстве случаев можно говорить о физической старости, т.е. возрасте, когда человек нуждается в постоянном уходе в случае возраста 90+. До этого времени люди, как правило, социально независимы, и их проблемы, связанные со здоровьем, ничем не отличаются от таких же проблем в более молодой период с теми же заболеваниями. К сожалению, происходит психологическая дискриминация, когда сам факт возраста выводит людей в разряд «доживающих».

Таким образом, долгожительство, как элемент национальной идеи, может быть достигнуто путём адекватной регуляции общественных отношений и взаимодействия системы с природной средой, одухотворённой деятельности людей и формирования духовного стержня каждой личности. [23] В настоящее время назрела необходимость выработки новых этических норм и переосмыслить значимость присутствия более старшего поколения в современном обществе. Человека нужно морально готовить с юных лет к тому, что его жизнь должна быть долгой и социально-активной. Необходимо учиться понимать, что пожилые люди уважаемы и социально значимы.

Автор публикации «Футбол как катализатор патриотизма» пишет: «То, что зрителей привлекает в спортивном зрелище возможность гарантированно реализовать свои патриотические чувства, В советские годы консолидации народа, синхронизации коллективной жизни пытались достичь с помощью программы «Время», которая одновременно шла по всем телеканалам (в позднесоветское время похожую роль играли сериалы «Семнадцать мгновений весны» и «Место встречи изменить нельзя»). На этот раз такую роль выполнял футбол. Возникло особое единство, основой которого была не деятельность, а совместное реагирование на события матча.»[24] Футбол стал поводом реализовать массовый запрос на единство нации, на патриотизм и чувство национальной гордости.

Большинство учёных отмечают многомерность «Национальной идеи». Н. С. Розов [25] в национальной идее видит совокупность объединяющих нацию ценностей, выражающих её ответ на вызов обстоятельств. Как ответ на проблемы конкретного социума, которые должен решить народ, рассматривают национальную идею и А. П. Бутенко и Л. Н. Кочеткова [26]. И. М. Чудинова отождествляет национальную идею с идеалом,

указывающим общее направление и цель движения общества, определяющим ценности, разделяемые большинством народа. Не имея подобного ориентира, включающего в себя массовые ценности, трудно идентифицировать национальные интересы страны и её граждан, что, в свою очередь создает препятствия в определении внутренних и внешних политических целей и способов их достижения [27].

Изученная нами научно-публицистическая литература даёт основания выделить наиболее устойчивые направления в рамках, которых рассматривается понятие «национальная идея» это:

Соотношение в Российской Федерации национальностей и национальных идей субъектов федерации, точнее осмысление ими своей национальной специфики и своей национальной идеи.

Изучение юридических аспектов национальной идеи, в связи с конституционным запретом иметь в Российской Федерации единую национальную идеологию.

Политическое измерение национальной идеи показывает устойчивую связь понятия «национальная идея» и «идеология». Значительную популярность среди населения России приобретают сегодня: идея державности и идея государственности. Идеал россиян сильное и авторитетное на международной арене государство, где не будет резкого имущественного расслоения и социальной несправедливости.

Практически все авторы исследующие проблему «национальной идеи» в России отмечают её как неоспоримую ценность, которая должна способствовать сохранению и развитию российской культуры, российских традиций, обычаев. Учёные называют следующие ценности, разделяемые большинством россиян: патриотизм, культурное наследие, язык, семья, справедливость, порядок, ценности православной этики.

В ряде публикаций рассматривается соотношение национальной идеи и религиозного мировоззрения. Причём здесь необходимо заметить, что в публикациях посвященных национальностям, проживающим в России, религия рассматривается в качестве ведущего, либо главного компонента национальной идеи, а в публикациях рассматривающих национальную идею России религия отодвигается на одно из последних мест.

Так же привлекли наше внимание статьи, где в качестве национальной идеи России назывались спорт или долгожительство.

Национальная идея синтезирует устоявшиеся, фундаментальные ценности народа. Представляя собой некий социальный и нравственный идеал. Если на уровне потребностей на первый план выступает то, без чего нельзя существовать, на уровне интересов происходит оценка действительности с точки зрения материальных условий бытия, то на уровне ценностей решаются вопросы более высокого порядка: о назначении

человека, его достоинстве и самоутверждении [28]. Таким образом, наличие национальной идеи признак зрелого, целостного, сформированного общества которого, как показывает анализ, в России пока нет.

Примечания

References:

1. Трофимов Е.Н. Эволюция идеи национально-культурной автономии в постсоветской России // *Власть*. 2008. №4.
2. Там же. С.51.
3. Уланов В.П. Татарская национальная идея.// Вестник Казанского государственного аграрного университета. 2008. Т. 9. № 3. С. 144.
4. Шнирельман В.А. От конфессионального к этническому: болгарская идея в национальном самосознании казанских татар в XX веке.// *Вестник Евразии*. 1998. N 1/2 (A/5). С. 137–159.
5. Магомедов А.А., Джабраилов Ю.Д. Переосмысление Дагестанской национальной идеи. // Известия Дагестанского государственного педагогического университета. Общественные и гуманитарные науки. 2008. № 2. С. 35-44.
6. Балдано С.В. Бурятская национальная идея: непрерывность и /или прерывность традиции // *Власть*. 2010. № 2. С. 87.
7. Кочетков. В. В. Национальная идея России и конституционализм: опыт философии власти // *Философия права*. 2010. N 6. С.75.
8. Якунин В.И. Государственная идеология и национальная идея: конституционно ценностный подход // *Власть*. 2007. № 3. С. 3-12.
9. Стрыгина С.В. Национальные особенности русской идеи правового государства. // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Экономика. Управление. Право. 2010. Т. 10. № 1. С.81
10. Малько А.В. Новые явления в политико-правовой жизни России: вопросы теории и практики. Тольятти, 1999. С. 49
11. Вольтер О.В. Проблема национальной идеологии в современной России // *Государственное регулирование социально-экономических процессов в условиях глобального кризиса: Материалы международной научно-практической конференции*. Саратов, 2009.
12. Махоткина Н.И. О Русской национальной идее как основе консолидации новой Российской общности // *Вестник Чувашского университета*. *Гуманитарные науки*. 2008. №4. С. 162–166.
13. Амоголонова Д.Д. Религия в конструировании современной Бурятской национальной идеи // *Власть*. 2008. № 7. С. 60.

14. Яков Пляйс «Суверенная демократия» - новый концепт партии власти // Власть №4. 2008. С. 24.
15. Горева Н.А. «Суверенная демократия» - национальная идея России? // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: История. Политология. Социология. 2009. № 2. С. 65.
16. Межуев В. М. О национальной идее // Вопросы философии. 1997. № 12. С. 5.
17. Финк Р.А. Структурный анализ содержательной стороны национальной идеи как социально-философская проблема // Омский научный вестник. 2007. № 1. С.72.
18. Шилов В.Н. Национальная идея России: методологические аспекты // Социально-гуманитарные знания. 2001. №3. С. 293.
19. Там же. С. 295.
20. Смусьский С. Интересы России: стратегический курс // Государственная служба. СПб., 2008. С. 132.
21. Тишков В.А. Что есть Россия и российский народ // Pro et contra. 2007. №3. С.38.
22. Комаровский В.С. Политическая идентификация России в свете идеологием «суверенной демократии» // Проблемы современного государственного управления в России. Труды научного семинара. - М. «Научный эксперт», 2008. №9. С.7
23. Меднис Н. В. Долгожительство как элемент национальной идеи в России // Вестник ЧитГУ. 2010. № 8 (65). С. 24.
24. Любовь БОРУСЯК Футбол как катализатор патриотизма. // Вестник общественного мнения № 3 (95) май-июнь 2008 С.51-60
25. Розов Н С. Национальная идея как императив разума // Вопросы философии. -1997.-№10.-С. 16.
26. Бутенко А. П., Кочеткова Я Н. Идеология в России: проблемы и перспективы // Социально-политический журнал. 1998. № 4. С. 246.
27. Чудинова И. М. Идеология и политика // Социально-гуманитарные знания. 1999. №4. С. 132.
28. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. Актуальные проблемы исторического материализма. М.: Политиздат, 1986. С. 160.

ვალერია შაპარენკო

“ეროვნული იდეის” ნაირსახეობები: რუსეთში (2000-2010 წწ.)

ეროვნული იდეის ფორმირების საკითხებზე სამეცნიერო პრობლემის ანალიზი

რეზიუმე

სამეცნიერო-პუბლიცისტური ლიტერატურის ანალიზი იძლევა საფუძველს გამოვეთ ის ძირითადი მიმართულებები, რომელთა ფარგლებშიც განიხილება “ეროვნული იდეა”, ესენია: ფედერაციის სუბიექტების ეროვნებებისა და ეროვნული იდეების თანაფარდობა; ეროვნული იდეის იურიდიული ასპექტების შესწავლა იმასთან დაკავშირებით, რომ კონსტიტუციით აკრძალულია ერთიანი ეროვნული იდეოლოგიის ქონა; ეროვნული იდეის პოლიტიკური განზომილება, სადაც პოლულარობას იძენენ “დერჟავის” იდეა და სახელმწიფოებრიობის იდეა; ეროვნული იდეისა და რელიგიური მსოფლმხედველობის თანაფარდობა, თანაც რუსეთში მცხოვრები ეროვნებებისადმი მიძღვნილ პუბლიკაციებში რელიგია განიხილება ეროვნული იდეის მთავარი კომპონენტის ხარისხში, ხოლო რუსეთის ეროვნული იდეისადმი მიძღვნილ პუბლიკაციებში, რელიგია გადაადგილებულია ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზე.

საკვანძო სიტყვები: სამეცნიერო-პუბლიცისტური ლიტერატურა, ეროვნული იდეა, რუსეთი, ეროვნული იდეოლოგია, რელიგიური მსოფლმხედველობა,

რეცენზენტი: პროფესორი ოთარ ქოჩორაძე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Valery Shaparenko

Versions of «National idea»: the analysis of the scientific periodical press of questions of formation of national idea in Russia (2000–2010)

Summary

The Analysis of the scientific-journalistic literature gives the bases to single out steady directions within the framework of which the concept «national idea» is considered: an interdependence of nationalities and national ideas of subjects of the federation; studying of legal aspects of a national idea, in connection with the constitutional interdiction to have a uniform national ideology; political aspect of a national idea in which the idea of a strong central cohesion and statehood is getting more and more popularity; the interdependence of a national idea and religious outlook, and in publications regarding the nationalities living in Russia, religion is considered as the main component of a national idea, and in periodical publications considering national idea of Russia the religion is moved to one of the last places.

Keywords: The scientific-journalistic literature national idea, Russia, national ideology, religious outlook,

Reviewer: Professor Otar Kochoradze, Georgian Technical University

ნანა ხარაძე საჯარო სამსახურში მიღების თავისებურება

საჯარო სამსახური წარმოადგენს მნიშვნელოვან ინსტიტუტს, რომლის ეფექტურ საქმიანობაზეც არის დამოკიდებული სახელმწიფოს მიერ ძირითადი საშინაო და საგარეო ფუნქციების განხორციელება.

დღეისათვის სახელმწიფოს წინაშე მრავალი პრობლემა დგას, სწორედ ერთ-ერთ მათგანს განეკუთვნება საჯარო სამსახურის სისტემა. აღნიშნული საკითხის აქტუალურობა განპირობებულია იმით, რომ თანამედროვე მსოფლიო რეალობაში მწვავე განხილვის საგნად მოისაზრება საჯარო სამსახური, აღნიშნულ პრობლემატიკას ვაწყდებით ქართულ სინამდვილეშიც. ეს კი ის საკითხია, რომელიც ხელისუფლების მხრიდან განსაკუთრებულ ძალისხმევას და ყურადღებას საჭიროებს. სახელმწიფომ უნდა შექმნას ისეთი პირობები, რომ საზოგადოებას მიეცეს შესაძლებლობა კანონის ფარგლებში გადაჭრას ამ სისტემასთან დაკავშირებული პრობლემები. “საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონში არსებული პრობლემები პირდაპირ დაკავშირებულია თითოეული ადამიანის კეთილდღეობასთან. წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანი კი გახლავთ ის, რომ საზოგადოებაში დამკვიდრებული იქნეს მისი სწორად გაგება.

მოგეხსენებათ, რომ საჯარო სამსახური წარმოადგენს სახელმწიფო მექანიზმის მნიშვნელოვან ელემენტს და მისი სრულყოფილი, ეფექტური და შეუფერხებელი მუშაობა სახელმწიფოს წარმატებული ფუნქციონირების გარანტიაა. საჯარო მოსამსახურის სამუშაოზე მიღებას, რაც სამსახურის გავლის დასაწყის სტადიას წარმოადგენს, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, რადგანაც კვალიფიციური კადრის შერჩევა იძლევა ქვეყნის წინსვლის წინაპირობას.

ამჟამად მოქმედი “საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონის მე-15 მუხლის თანახმად, “სახელმწიფო მოხელედ შეიძლება მიღებულ იქნეს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე, რომელსაც აქვს სათანადო ცოდნა და გამოცდილება, მიაღწია 21 წლის ასაკს და ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას”, ხოლო “ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ შეიძლება მიღებულ იქნეს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე, რომელმაც მიაღწია 18 წლის ასაკს, აქვს საშუალო განათლება მაინც და ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას”. ვფიქრობ, რომ გადასახედია საჯარო სამსახურში მიღების ასაკობრივი ცენზი, რადგან ორივე შემთხვევაში – სახელმწიფო მოხელისათვის და ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელისთვისაც მეტად დაბალია. “საჯარო სამსახურის კოდექსის” პროექტის მიხედვით, საჯარო სამსახურში გამწვევებისათვის დადგენილი ასაკი შემცირდება 21 წლიდან 18 წლამდე, რაც ჩემი აზრით, ყოველად მიუღებელია, რადგანაც უნდა აღინიშნოს, რომ დღეს მოქმედ კანონმდებლობაში ბუნდოვანია და არაერთგვაროვანი ინტერპრეტაციის საფუძველს იძლევა საჯარო სამსახურში მიღების დროს სახელმწიფო მოხელისათვის წაყენებულ ძირითად მოთხოვნებში სათანადო ცოდნის და გამოცდილების დეფინიცია. საჭიროა, დაზუსტდეს რა ტიპის გამოცდილება და ცოდნა იგულისხმება, რაც თავის მხრივ მოითხოვს თანამდებობის შესაბამისი საკვალიფიკაციო მოთხოვნების მკაფიოდ ფორმულირებულ სისტემას. ვინაიდან, პრაქტიკულად შეუძლებელია 21 წლის ახალგაზრდას ჰქონდეს სათანადო გამოცდილება უმაღლესი განათლების მიღებისთანავე (მაშინ როცა საშუალო განათლების მიღება 12 წლიან სისტემაზე გადავიდა), ასევე, გაურკვეველი მდგომარეობაა ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელის შემთხვევაშიც, რადგანაც კანონით არ არის განსაზღვრული, თუ რა თანამდებობის დაკავება შეუძლია 18 წლის მოხელეს. სრულიად შესაძლებელია, რომ საშუალო განათლების მქონე ახალგაზრდა დანიშნოს გამგებლად ან გამგებლის მოადგილედ, რაც არ არის მისაღები, რადგან ასეთ საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე არ უნდა ინიშნებოდნენ 18 წლის ასაკის პირები.

საჯარო სამსახურში მიღებისას გათვალისწინებულ დამატებით მოთხოვნასთან დაკავშირებით, “საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონის მე-19 მუხლი მიუთითებს, რომ “დამატებითი საკვალიფიკაციო მოთხოვნები შეიძლება შემოიღოს დაწესებულების ხელმძღვანელმა ან ზემდგომმა უფროსმა”, “საკვალიფიკაციო მოთხოვნები დგინდება “ნორმატიული აქტების შესახებ”

საქართველოს კანონის თანახმად, ნორმატიული აქტების მიღების (გამოცემის) უფლების მქონე შესაბამისი დაწესებულების (მისი ხელმძღვანელის) ნორმატიული აქტით”.

საყოველთაოდ აღიარებულია საჯარო სამსახურის ჩამოყალიბება დამსახურების სისტემის საფუძველზე, თუმცა თვითონ ტერმინი არაა მიღებული ყველა ქვეყანაში, მაგრამ მოცემული სისტემის დამახასიათებელი ნიშნები საზღვარგარეთის სხვადასხვა ქვეყანაში ეროვნული კანონმდებლობით არის განმტკიცებული.

პირველ რიგში, კანონმდებლობით დგინდება, რომ საჯარო სამსახურში პრეტენდენტები მიღებული უნდა იქნენ მხოლოდ მათი პროფესიული საქმიანი თვისებების მიხედვით: განათლების, კვალიფიკაციის, უნარების, მუშაობის სტაჟის გათვალისწინებით, მაგალითად, ახალ ზელანდიაში “საქმიანი თვისებები” ასეა განმარტებული: ა) მუშაობის გამოცდილება და კომპეტენტურობა, რომელიც გამოვლინდა აღრიხველი მოვალეობის შესრულების დროს; ბ) პირადი თვისებები, რომელსაც მნიშვნელობა აქვს მომავალ თანამდებობაზე; გ) უმაღლესი განათლება და სხვანაირი კვალიფიკაცია. ხოლო, ამერიკის შეერთებული შტატების “სამოქალაქო სამსახურის რეფორმის” 1978 წელს მიღებული კანონი მიუთითებს, რომ მოსამსახურეთა შერჩევა უნდა განხორციელდეს მხოლოდ ნიჭის, ცოდნის და უნარის საფუძველზე. მეორეც, დამსახურებათა სისტემის მიხედვით აკრძალულია როგორც დანიშვნა, ასევე დაწინაურება და გათავისუფლება პოლიტიკური მოტივებით. ვფიქრობ, რომ ჩვენს კანონმდებლობაში დამატებითი მოთხოვნების მეტად ზოგადი ფორმულირებაა მოცემული, უმჯობესი იქნება დამატებითი მოთხოვნების კონკრეტული ნუსხის არსებობა, რომელიც განისაზღვრება შესაბამისი თანამდებობისათვის შესასრულებელი ფუნქციის მიხედვით. აღნიშნული გამორიცხავს, როგორც არაკვალიფიციური კადრის სამსახურში აყვანას, ასევე კორუფციისა და პროტექციონიზმის რისკს.

საჯარო სამსახურში თანამდებობის დაკავების პრეტენდენტებს უყენებენ ასევე სპეციალურ მოთხოვნებს. მაგალითად, ესპანეთში “სახელმწიფოს სამოქალაქო მოსამსახურეთა შესახებ” კანონით განსაზღვრულია მოთხოვნები იმ პირთათვის, რომლებიც დაინშებიან კონკურსზე, ესენია: ა) აქვთ ესპანეთის მოქალაქეობა; ბ) მიღწეულნი არიან სრულწლოვანების ასაკს; გ) აქვთ აუცილებელი დოკუმენტები და არა აქვთ უკუჩვენებები შესაბამისი თანამდებობისათვის. საჯარო სამსახურში შესვლის პრეტენდენტისათვის შეიძლება დაწესებული იყოს ასაკობრივი შეზღუდვები. ხშირად განისაზღვრება ზღვრული ასაკი კარიერის დასაწყისში: ავსტრიაში-35, გერმანიაში-38,

საფრანგეთში-45 წელი. თუმცა მე-20 საუკუნის ბოლოდან უფრო აქტიურად ვლინდება ასაკობრივი ცენზის უარყოფის ტენდენცია. მაგალითად, დიდ ბრიტანეთში, შვედეთში. შვედეთში აკრძალულია ასაკობრივი დისკრიმინაცია კანდიდატების შერჩევისას და ცენტრალურ ხელისუფლებას არ აქვს უფლება დააწესოს მაქსიმალური ასაკი სამსახურში მიღებისას, თუმცა მინიმალური ასაკი ზოგიერთ პოსტზე დანიშვნისას მოითხოვება. დაბალი ზღვარი, რომელიც ნებას რთავს საჯარო სამსახურში მიღებას, როგორც წესი, შეესაბამება სრულწლოვანების ასაკს, თუმცა ხანდახან გასათვალისწინებელია რა ცხოვრებისეული გამოცდილების არსებობა, შეიძლება ზოგიერთ თანამდებობაზე დაინიშნონ პირები 20-21 წლის ასაკს ზევით. რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობის მიხედვით, საჯარო სამოქალაქო სამსახურში მიღებისას ძირითადი მოთხოვნებია: ასაკი 18 წელი, სახელმწიფო ენის ფლობა და კანონით დადგენილი საკვალიფიკაციო მოთხოვნებთან შესაბამისობა. რაც შეეხება ჩვენი კანონმდებლობით დადგენილ სპეციალურ მოთხოვნებს, “საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონის მე-18 მუხლით განსაზღვრულია, რომ სამსახურში შესვლისას, აგრეთვე, შემდგომ ყოველწლიურად მოსამსახურე (პრეტენდენტი) საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შესაბამის სამსახურს წარუდგენს თავისი და ოჯახის წევრების შემოსავლის და ქონებრივი მდგომარეობის ამსახველ ცნობას – დეკლარაციას, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს პალამენტში შეტანილია პროექტი “საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე, რომლის მიხედვითაც გაუქმდება საჯარო სამსახურში მიღებისას დეკლარაციის წარდგენის ვალდებულება. გარდა ამისა, დღეს მოქმედი კანონის მიხედვით, საჯარო დაწესებულების ხელმძღვანელმა სამსახურში მიღებისას პირს ან შემდგომ საჯარო მოსამსახურეს შეიძლება მოსთხოვოს სამედიცინო-ნარკოლოგიური შემოწმების ცნობის ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ სამედიცინო დასკვნის წარდგენა. კანონმდებლობით დადგენილი წესის შესაბამისად, აღნიშნული მოთხოვნები წაყენებულია ყველა პრეტენდენტისათვის. ამდენად, როგორც ვხედავთ, სამედიცინო-ნარკოლოგიური შემოწმების ცნობის და ასევე ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ სამედიცინო დასკვნის წარდგენა სავალდებულო მოთხოვნა აღარაა. მე ვფიქრობ, რომ საჯარო სამსახურში მიღებისას მსურველმა აუცილებლად უნდა წარადგინოს ზემოთაღნიშნული დოკუმენტები და ყოველივე ეს მოთხოვნა სავალდებულო უნდა იყოს ყველა პრეტენდენტისათვის.

“საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონის 23-ე მუხლის შესაბამისად, მოხელე სამსახურში ვაკანტურ თანამდებობაზე მიიღება განუსაზღვრელი ვადით, მაგრამ არსებობს კანონით დადგენილი გამონაკლისი შემთხვევები, როცა სამსახურში მიღება ხდება განსაზღვრული ვადით. რაც შეეხება სამსახურში უვადოდ მიღებას, აღნიშნულთან დაკავშირებით ვფიქრობ, უმჯობესია ხდებოდეს განსაზღვრული ვადით მიღება ხელშეკრულების საფუძველზე, რაც ხელს შეუწყობს საჯარო მოსამსახურეთა საკუთარ თავზე მუშაობის მოტივაციის გაზრდას, ვინაიდან მათ ხელშეკრულება შემდეგ გაუგრძელდებათ ან შეუწყდებათ საატესტაციო შედეგების მიხედვით. მართალია, ამჯამად მოქმედი “საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონის შესაბამისად, მოხელე ატესტაციას ექვემდებარება ყოველ 3 წელიწადში ერთხელ და ატესტაციის შედეგების საფუძველზე შესაძლებელია სამსახურიდან დათხოვნა, მაგრამ აქ არ იგულისხმება რომ მოხელე სამსახურში მიღებულია განსაზღვრული ვადით, ეს ნორმა ვრცელდება განუსაზღვრელი ვადით მიღებულ მოსამსახურეებზეც. პარლამენტში წარდგენილი ცვლილებების პროექტის თანახმად, კი უქმდება ატესტაცია და შემოდის ახალი შეფასების სისტემა. აღნიშნული შეფასების სისტემა კი უნდა განხორციელდეს არანაკლებ წელიწადში ერთხელ, რაც, ჩემი აზრით, მისაღებია, პირველ რიგში იმიტომ რომ შეფასების სისტემას დაექვემდებარება ყველა საჯარო მოსამსახურე და მეორე რიგში ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს კვალიფიციური კადრის ჩამოყალიბებას, საჯარო მოსამსახურეებში მოტივაციის გაზრდას, ასევე კარგი იქნება, რა თქმა უნდა, თუ შეფასების მიხედვით მოხდება საჯარო მოსამსახურეების დაწინაურება ან დაქვეითება. უნდა აღინიშნოს, რომ შეფასების სისტემა მოქმედებს ინგლისში, ესტონეთში და ა.შ.

მოხელის სამსახურში მიღებისას საქართველოს კანონით დადგენილ გამოსაცდელი ვადის გამოყენებასთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ “საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონის 24-ე მუხლში მითითებული არა უმეტეს 6 თვიანი გამოსაცდელი ვადა მეტად ზოგადად და არაადეკვატურადაა ფორმულირებული. ვფიქრობ, რომ კანონში უნდა აღინიშნოს გამოსაცდელი ვადის არა მხოლოდ ზედა, არამედ ქვედა ზღვარიც, რაც გამორიცხავს დაწესებულების ხელმძღვანელის მიერ სუბიექტური მოსაზრებით მცირე ვადაში, მაგალითად, ერთ კვირიანი ან ერთ თვიანი ვადის გასვლის შემდეგ თანამდებობაზე პრეტენდენტის დანიშვნას. აქედან გამომდინარე, ჩვენი ქვეყნის რეალობის გათვალისწინებით, ჩემი მოსაზრებით, გამოსაცდელი ვადა

უნდა განისაზღვროს 6 თვიდან 1 წლამდე, მისაღებია, პარლამენტში წარდგენილი ცვლილებათა პროექტი, რომლის მიხედვითაც, გამოსაცდელი ვადა გამოიყენება კონკურსის წესით მიღებულ პირთათვის და ასევე იმ პირთათვის, რომლებიც სამსახურეობრივი წინსვლის შედეგად იკავებენ თანამდებობას.

საჯარო სამსახურში მიღებისას პრეტენდენტისათვის გამოსაცდელი ვადის დანიშვნას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობაშიც. მაგალითად, რუსეთის ფედერაციის საჯარო სამოქალაქო სამსახურში გამოსაცდელი ვადა განისაზღვრება 3 თვიდან 1 წლამდე, ხოლო გერმანიის კანონმდებლობის მიხედვით – სახელმწიფო თანამდებობის დასაკავებლად 32 წლის ასაკამდე სავალდებულოა გამოსაცდელი ვადის დანიშვნა, თანამდებობაზე მუდმივად დანიშნა შესაძლებელია მხოლოდ გამოსაცდელი ვადის წარმატებით გავლის შემთხვევაში, თუ მოსამსახურეს შეუსრულდა 27 წელი.

სხვადასხვა ქვეყნების საჯარო სამსახურში პრეტენდენტთა შერჩევა ხდება კანდიდატების თავისუფალი შერჩევის გზით. კონკურსგარეშე შერჩევის უფლება არის დისკრეციული უფლებამოსილება, რომელიც ენიჭება საჯარო სამსახურის ხელმძღვანელს. ისევე როგორც საქართველოს, საერთაშორისო პრაქტიკაშიც გამოიჯნული და განსაზღვრულია კონკურსით და უკონკურსოდ თანამდებობაზე დანიშვნის პირთა წრე. მაგალითად, რუსეთის ფედერაციაში საჯარო სამოქალაქო სამსახურში მიღება ხდება ძირითადად კონკურსის გზით. მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში სახელმწიფო სამსახურში თანამდებობაზე დასანიშნად ტარდება პირთა საიმედოობის შემოწმება. მაგალითად, დიდ ბრიტანეთში, საფრანგეთში ან აშშ-ში პრეტენდენტთა შერჩევის პროცედურა და მეთოდები რეგლამენტირებულია.

ჩემი მოსაზრებით, კონკურსის ეფექტურად ჩატარებისათვის საჭიროა არსებობდეს დამატებითი საკვალიფიკაციო მოთხოვნების ზუსტი აღწერილობა, რომელთა შესაბამისად ასევე ზუსტად იქნება ფორმულირებული საკონკურსო მოთხოვნები. საჯარო სამსახურში დანიშნა გამჭირვალე პროცედურა უნდა იყოს, თუმცა კონკურსის შემდგომი გასაუბრების პრაქტიკა სწორედ სუბიექტურობის მანიშნებელია, მისი თავიდან აცილება შესაძლებელია გასაუბრების პროცედურის დაწვრილებითი აღწერილობის, კრიტერიუმების და შეფასების (ქულათა) სისტემის ჩამოყალიბებით. ვფიქრობ, საქართველოს რეალობისათვის მისაღები იქნება საფრანგეთში არსებული მოდელი, რომელიც სამი ფორმის – გარე, შიდა და შერეულ კონკურსებს ითვალისწინებს.

ჩემი აზრით, კონკურსის წესით პირის თანამდებობაზე შერჩევა ყველაზე დემოკრატიულია, ვინაიდან აქ გამორიცხულია ვინმეს დაინტერესება და პროტექციონიზმი. არსებობს მოსაზრება, რომ კონკურსის დროსაც შესაძლებელია პროტექციონიზმი, რასაც არ ვეთანხმები, რადგანაც, როდესაც ცხადდება კონკურსი ვაკანტურ თანამდებობაზე, ყველას, ვინც არსებულ მოთხოვნას აკმაყოფილებს, შეუძლია მონაწილეობის მიღება და საკუთარი თავის წარმოჩენა. უბრალოდ, საკონკურსო კომისიის მიერ ხდება მათი შერჩევა, თვითონ საკონკურსო კომისიაც დაინტერესებულია, რა თქმა უნდა, კვალიფიციური კადრის შერჩევაში, რადგანაც მათი ფუნქციაც სწორედ მასში მდგომარეობს.

“საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონის 48-ე მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფო მოსამსახურეს 5 წელიწადში ერთხელ თანამდებობრივი სარგოს შენარჩუნებით ეძლევა შევებულება 3 თვემდე ვადით კვალიფიკაციის ამაღლებიზ მიზნით. ეს ნორმა აატრებს ფორმალურ ხასიათს, რადგანაც პრაქტიკაში თითქმის არ გამოიყენება. კარგი იქნება, თუ პრაქტიკაში იმუხაგებს ე ს მუხლს, ოღონდ გარკვეული ცვლილებებით. რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობის მიხედვით საჯარო მოხელეების კვალიფიკაციის ამაღლება ხდება არანაკლებ 3 წელიწადში ერთხელ.

შეიძლება აღინიშნოს, რომ ჩვენი კანონმდებლობით კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის განსაზღვრული 5 წელი სწრაფად ცვალებადი აგრემოს პირობებში მეტად დიდი პერიოდია. ჩემი აზრით, აუცილებელია ამ ავდის შემცირება, რათა კანონით მინიჭებული კვალიფიკაციის ამაღლების უფლება ადეკვატურად იქნეს გამოყენებული. შეიძლება კანონმა გაითვალისწინოს მოხელის მიერ კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის (ტრეინინგები, სემინარები და ა.შ.) სასწავლო შევებულება არანაკლებ 5 დღისა. გარდა ამისა, სახელმწიფომ უნდა აიღოს გარკვეული ვალდებულებები სააჯრო მოსამსახურეთა მიმართ: მას უნდა ჰქონდეს წამყვანი როლი მოხელის გადამზადების, კვალიფიკაციის ამაღლების საკითხში.

ამდენად, წინამდებარე ნაშრომში განვიხილეთ სააჯრო მოსამსახურეთა სამსახურში მიღების თავისებურებანი, დაესახეთ მათი გადაჭრის მეთოდები, ჩამოვავალიბეთ, თუ რა უნდა ქინეს შეცვლილი კანონმდებლობაში, რომ აღნიშნული სისტემა ფეგტური იყოს. ჩემი აზრით, ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, შესაძლებელია მიღწეულ იქნეს კვალიფიციური კადრის აყვანა სააჯრო სამსახურში, რაც, რა თქმა უნდა, ქვეყნის წინსვლის წინაპირობას წარმოადგენს.

ლიტერატურა

References:

1. `sajaro samsaxuris Sesaxeb~ saqarTvelos kanoni, Tb. 31 oqtomberi, 1997 weli;
2. sajaro samsaxuris kodeqsis proeqti, inicirebuli saproceduro sakiTxTa da wesebis komitetis mier, Tb.,2007 ilisi, 2007 weli;
3. d. zardiaSvili, a. svaniSvili, i. CitalaZe `sajaro samsaxuri~, Tbilisi, 2004w.;
4. Semajamebeli angariSi “sajaro samsaxuris Sesaxeb” kvleva/analizi/rekomendaciebi, gaeros asociaciis publikacia, 2005 weli;
5. v. loria, `saqarTvelos administraciuli samarTali~, Tbilisi, 2005w.;
6. Основной доклад IV сессии ЦДбьединного комитета МОТ по государственной службе. Государственная служба. Регулирование трудовых отношений. Зарубежный опыт. Бю 1995г.; с 19-20;
7. Федеральный закон от 27 мая 2003 года “О системе государственной службы Российской Федерации”;
8. Административное право зарубежных стран М. 2003г;
9. Public Law 95-454 Par. 2301(b) (1);
10. Ziller J. Egalite et merite. L’ acces a la fonction publique dans les Etats de Communaute europeenne. Bruxell, 1998;
11. <http://www.duma.ru>
12. www.parliament.ge
13. www.csb.gov.ge
14. <http://www.zakon.kz/law>
15. http://www.rg.ru/oficial/doc/federal_zak/58-03.shtm

Nana Kharadze

The peculiarities of acceptance at Public service

Summary

In the article there is discussed the peculiarities of the acceptance at public service. The beginning phase of the job is very important because the public service is one of the main elements of state mechanism; the successful functioning of the state depends on the effective fulfillment of this system.

In the following work there are discussed the general, special and additional demands for the acceptance at public service, work-out terms, appointments at the positions by competition rule or without competition. We talk about “the codex of public service” which is initiated by the committee of procedures of the parliament, by which is changed the rule of the acceptance at public service and the rule of conduction of the competition. There are proposed the following kind of novelties: the official should have an opportunity to improve

his/her qualification not once in five years but this term must be reduced; also it will be better if the learning holiday for short trainings will be no less than 5 days; as we see the public servants carry out activities as at state as well as at self-governing institutions, correspondingly the role of this personally in directing of country and politics is very high.

Keywords: public service; state servant; local self-government; certification; work-out terms.

Reviewer: Professor Lili Shaishmelashvili, Georgian Technical University

ნანა ხარაძე

Особенности правила приема на государственную службу

Резюме

В статье рассмотрены правила приема на государственную службу. В процессе службы эта начальная стадия имеет огромное значение, так как государственная служба является одним из основных элементов в государственном механизме, именно от эффективного осуществления этой системы зависит успешное функционирование государства.

В данной работе рассмотрены основные, специальные и дополнительные требования при приеме на государственную службу, испытательный срок, назначение на должность вне конкурса и на конкурсной основе. Речь идет о « Кодексе государственной службы», инициированном процедурным комитетом грузинского парламента, по которому существенно изменяются правила проведения конкурса и приема на государственную службу. Представлены следующие новшества: возможность повышения квалификации служащих должна быть не в пять лет раз, а этот срок должен быть сокращен, также будет лучше, если учебный отпуск на кратковременные тренинги составит не менее пяти дней. Как видим, госслужащие осуществляют деятельность как в государственных, так и в институтах местного самоуправления, соответственно роль этого персонала в управлении государства и в политике довольно высокая.

Ключевые слова: государственная служба, государственный служащий (госслужащий), местное самоуправление, аттестация испытательный срок.

Рецензент: профессор Лили Шайшмелашвили. Грузинский технический университет.

ლია ნიზიერიძე
ევმეტიანი მმართველობითი ბაღაჟგვატილუბის ზემუშავების
მეთოდები თანამედროვე საქართველოში

მართვის გადაწყვეტილების მიღება არის ყველაზე მნიშვნელოვანი მმართველობითი პროცესი, და მის ეფექტურობაზე ბევრად არის დამოკიდებული საქმის წარმატება.

რთულ საორგანიზაციო და საციალურ-ეკონომიკურ სიტუაციებში ეფექტური მართვის გადაწყვეტილებების დამუშავების ტექნოლოგიებს მხოლოდ პროფესიონალი მმართველი, ანუ მენეჯერი, ფლობს. ყველა მმართველმა (მენეჯერმა) იცის, რომ მანამ სანამ გამოიმუშავებს ეფექტურ მმართველობით გადაწყვეტილებას, საჭიროა როგორც სტრატეგიული (ხანგრძლივი პერსპექტივისათვის), ასევე ტაქტიკური (კონკრეტული მოქმედებისათვის) მიზნების განსაზღვრა. მიზნის გარეშე მმართველობა არ არსებობს, და თუკი სახელმწიფოს ან ნებისმიერ სისტემას არ აქვს გამომუშავებული სტრატეგიული მიზანი, ასეთი სახელმწიფოს ხანგრძლივი პერსპექტივით მართვა შეუძლებელია.

მიზნები მკაფიო და კონკრეტული უნდა იყოს, მათ უნდა გააჩნდეს ხარისხობრივი შეფასება ან რაოდენობრივი საზომი იმისათვის, რომ შეფასდეს დასახული ამოცანის მიღწევის ხარისხი.

იმისათვის რომ ეფექტურად მართოს, პროფესიონალ მენეჯერს მოვლენათა განჭვრეტის უნარი უნდა გააჩნდეს. ვისაც ეს არ გააჩნია, ის ვერც მართავს.

მმართველობითი შრომის გაზრდილი ინტელექტუალიზაცია მოითხოვს მმართველი-მენეჯერის მაღალ პროფესიულ დონეს. მაღალპროფესიულ მენეჯერს შეუძლია უზრუნველყოს სხვადასხვა პირობებში ორგანიზაციის ეფექტური ფუნქციონირება, მისი მდგრადი განვითარება ან სიცოცხლისუნარიანობა კრიზისის პირობებში.

იმასთან დაკავშირებით, რომ ყოველი მმართველობითი გადაწყვეტილება ითვალისწინებს სისტემის მომავალ განვითარებას, ხოლო მომავალი ყოველთვის შეიცავს განუსაზღვრელობისა და რისკის ელემენტებს, მმართველისათვის ძალიან მნიშვნელოვანია იმ რისკის ხარისხის განსაზღვრა, რომელთანაც დაკავშირებულია მიღებული გადაწყვეტილებების რეალიზაცია. მხოლოდ შესაძლო დანაკარგებისა და შოგების სწორი შეფასებით შესაძლოა ეფექტური მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღება. მხოლოდ მმართველობითი გადაწყვეტილების მაღალი ხარისხი და ეფექტურობა საშუალებას იძლევა შეინარჩუნო ადგილი სასტიკ კონკურენტულ ბრძოლაში. ეფექტური მენეჯმენტის, ანუ მმართველობის შესწავლისათვის საჭიროა მმართველობის თანამედროვე თეორიისა და პრაქტიკის, მოწინავე ტექნოლოგიების გაცნობა.

დღესათვის სულ უფრო რთულდება მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღების ტექნოლოგია, აუცილებელი ხდება მმართველობითი გადაწყვეტილებების მრავალ კრიტერიალური შეფასება და საექსპერტო პროგნოზირება.

შემდგომში ეფექტური მართვის თეორიისა და სკოლის ჩამოყალიბებაში მთავარი ყურადღება ექცეოდა ადამიანურ ურთიერთობებს, სოციალურ ურთიერთქმედებებს, მოტივაციას, ლიდერობას, კომუნიკაციას, შრომითი ცხოვრების შინაარსსა და ხარისხს. ქცევის შესახებ მეცნიერების სწორი გამოყენება დიდად არის დამოკიდებული ორგანიზაციისა და ცალკეული მუშაკის ეფექტურობაზე.

მართვის ხარისხობრივ და რაოდენობრივ მეთოდებში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა მართვის პროცესების ხარისხობრივ და რაოდენობრივ მოდელირებას. მოდელი საშუალებას გვაძლევს შევცვალოთ სიტუაციის სიტყვიერი აღწერილობა კანონზომიერებების მეშვეობით. როგორც წესი, მოდელები წარმოადგენენ რეალური პროცესის განზრახ გამარტივებულ სიტუაციებს და ითვალისწინებენ მხოლოდ ძირითად პარამეტრებს, თუმცა ამასთან ინარჩუნებენ რეალური პროცესის ძირითად კანონზომიერებებს. ამ დროს მთავარია თუ რამდენად ადეკვატურია მოდელი და რეალური პროცესები და რამდენად აღწერენ ისინი მმართველობით სიტუაციას. ვერც ერთი მოდელი ყველა ფაქტორს ვერ გაითვალისწინებს, ამიტომ არ არის აბსოლუტური.

მართვის დარგში ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მიდგომა, დაფუძნებული სისტემურ ანალიზზე, ხაზოვანი და დინამიური პროგრამირება, გრაფებისა და თამაშების თეორია და სხვ.

საშუალებას იძლევა შემუშავდეს და მიღებულ იქნეს ეფექტური მმართველობითი გადაწყვეტილებები.

ახალი სისტემის შექმნისას განსაკუთრებული ადგილი უკავია წინასაპროექტო მოდელირებას, რომელიც ხორციელდება სისტემური ანალიტიკოსების მიერ, საგნობრივ სპეციალისტებთან, როგორც ექსპერტებთან, მჭიდრო ურთიერთობაში. წინასაპროექტო მოდელირების სისტემის თანმიმდევრული ეტაპები შეიცავს 1) მიზნის არჩევას; 2) კოგნიტიურ (შემეცნებით) ხარისხობრივ მოდელირებას; 3) ოპერაციულ მოდელირებას ოპერაციული სცენარის მისაღებად; და ბოლოს, 4) ნაკადის მოდელირებას ნაკადის სცენარის მისაღებად და ა.შ. მიზნის არჩევის ეტაპზე ყალიბდება უამრავი შესაძლო ალტერნატიული მიზნობრივი გადაწყვეტილება და მათ შორის ირჩევენ ოპტიმალურს.

სისტემის კოგნიტიური (შემეცნებითი, ხარისხობრივი) მოდელირება ფართოდ იყენებს ხარისხობრივ საექსპერტო შეფასებებს და განსაზღვრავს შექმნადი სისტემის განვითარების ძირითად ტენდენციებსა და სტრატეგიულ გადაწყვეტილებებს, აკეთებს დასახული მიზნების მიღწევადობის ხარისხის პროგნოზს. საექსპერტო მონაცემები საშუალებას იძლევა ავაწყოთ კოგნიტიური რუკები, რომლებიც ასახავენ ფაქტორების ურთიერთ გავლენას, ფაქტორების ცვლის ტენდენციებს. სისტემის კოგნიტიური მოდელირება საშუალებას გვაძლევს დაახლოებით შევაფასოთ მიზნის მიღწევის შედეგები.

მართვის სრულყოფილი სისტემის შექმნის ძირითად პრობლემას წარმოადგენს სწორი მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღება. გადაწყვეტილების მიღებისას მმართველის წინაშე ორი მთავარი ამოცანა დგას: გამოიმუშაოს გადაწყვეტილების შესაძლო ალტერნატიული ვარიანტები და შეიმუშაოს საუკეთესო. რთული სისტემებისათვის მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავებისა და მიღების პროცესი მართვის პრაქტიკაში არის ე.წ. “ვიწრო ადგილი”.

ცნობილია, რომ გადაწყვეტილებების მიღება ეხება ადამიანის საქმიანობის პრაქტიკულად ყველა დარგს და არის მართვის პროცესის განუყოფელი ნაწილი. გადაწყვეტილების მიღების თეორიის საგნად, რაოდენობრივ მეთოდებთან ერთად გახდა ხარისხობრივი მეთოდებიც, რომლებიც ხარისხობრივი, და არა რაოდენობრივი ინფორმაციის მიღების საშუალებას იძლევა. ეს, პირველ რიგში არის შეფასების საექსპერტო მეთოდები, მრავალკრიტერიალური ანალიზი, კოგნიტიური ანალიზი, სიტუაციის შინაარსობრივი ანალიზი და ა.შ. დღეს მმართველობითი ამოცანების

გადაჭრისათვის სხვადასხვა დარგში შექმნილია გადაწყვეტილების მიღების მხარდაჭერის თანამედროვე კომპიუტერული სისტემები, საექსპერტო სისტემები, საექსპერტო შეფასების ავტომატიზირებული სისტემები და სხვა.

როცა ალტერნატივების შესადარებლად გამოიყენება ერთი კრიტერიუმი (ერთკრიტერიალური ამოცანა), გადაწყვეტილების მიღება არც თუ ისე ძნელია. გაცილებით რთულია ალტერნატივების არჩევა, ვინაიდან ალტერნატივები ფასდება რამოდენიმე კრიტერიუმებით (მრავალკრიტერიალური ამოცანა), რომლებსაც მაქსიმიზაცია ან მინიმიზაცია სჭირდება. მაგალითად, მრავალკრიტერიალური არჩევანის კლასიკურ ამოცანას წარმოადგენს ამოცანა “ღირებულება-ეფექტურობა”, როცა საჭიროა აირჩიოს სისტემა მინიმალური ღირებულებითა და მაქსიმალური ეფექტურობით.

მართვის მეცნიერებისა და სკოლის მთავარ ნაკლს წარმოადგენს მართვაში სისტემური (ერთიანი) მიდგომის არარსებობა. იმისათვის, რომ სისტემური მიდგომა აღქმული იყოს როგორც სისტემისადმი ერთიანი, მთლიანი მიდგომა, აუცილებელია იმის ცოდნა, რომ სისტემის ცალკეული ნაწილები (ქვესისტემები) იმდენად მჭიდროდ არის დაკავშირებული ერთმანეთთან პირდაპირი და უკუ კავშირებით, რომ ერთი მათგანის ცვლილებებმა შეიძლება მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვიოს სისტემის სხვა ნაწილებში. ამიტომ ხშირად არ მოქმედებს სისტემის დეკომპოზიციის მეთოდი მის ცალკეულ ნაწილებზე, ამ ნაწილების, როგორც უმარტივესის შესწავლა, და სისტემის შემდგომი სინთეზი შემადგენელი, უფრო მარტივი ნაწილებიდან. სისტემა უნდა იყოს შესწავლილი, როგორც ერთი მთლიანობა, მარტივ ნაწილებზე დეკომპოზიციის გარეშე.

მართვისადმი სისტემური მიდგომა საშუალებას მისცემს მმართველს სხვაგვარად შეხედოს მართვად სისტემასა ან ობიექტს, როგორც ერთიან ორგანიზმს, და ზუსტად გაიგოს, რომ ნებისმიერი მმართველობითი ზეგავლენა რთული სისტემის ცალკეულ ნაწილზე, როგორც წესი, თავს იჩენს მის სხვა ნაწილებზეც. სწორედ ასე უნდა განვითარდეს საქართველოს დღევანდელი მმართველობითი სისტემა.

ლიტერატურა

References:

1. a.bendianiSvili qarTuli erovnuli saxelmwifos ganviTarebis etapebi. Tb., 2006
2. v. guruli erovnuli cnobiereba, saxelmwifoebria, politikuri orientacia. Tb., 2008
3. efeqtiani marTvis gamowvevebi saqarTveloSi. Tb., 2009

4. M. Klellanda. Work and Motivation. N-y. 1964. Ggv. 123-13
5. A. Maslow. Motivation of an individual. 1998. Ggv. 129-130
6. A. Maslow. Motivation of an individual. 1998. Ggv. 129-130.
7. Радзиховский Л. Демократия для своих и чужих. Версия// 2005. 21-27 марта. Ggv. 32.

Lia Nebieridze

Methods of developing spectacular managerial decisions in modern Georgia

Summary

The major conditions of the Georgian State Consolidation should become the systemic attitudes toward national idea, ideology and interests, which is the basis of the state welfare and the major basement of its economic and military safety.

The survey has shown, that systemic attitude to the state governing is necessary that will also take into consideration the experiences of world democratic states and be based on the national traditions.

Keywords: Methods, modern Georgia, consolidation, spectacular managerial decisions

Reviewer: Professor Temur Todua, Georgian Technical University

Лия Небиеридзе

Методы разработки эффективных управленческих решений в современной Грузии

Резюме

Важнейшим условием консолидации грузинского государства должно стать системное отношение к национальной идее, идеологии и национальным интересам, что является основой благосостояния, экономической и военной безопасности государства .

Опросы показали, что необходимо системное отношение к государственному управлению, учитывать опыт демократических государств мира. Основой системного отношения к государственному управлению должны стать национальные традиции.

Ключевые слова: Методы, современная Грузия, консолидация, эффективные управленческие решения.

Рецензент: профессор Тимур Тодуа. Грузинский технический университет.

ი ს ტ ო რ ი ა

მანანა ღარჩაშვილი
1991 წლის 31 მარტის რეჟიმენდუმი საქართველოში

ქართული პოლიტიკის უახლეს ისტორიაში პირველ რეჟერენდუმს, რომელმაც საქართველოს პოლიტიკური მომავალი გადაწყვიტა, დიდი მნიშვნელობა აქვს. 20 წლის წინ მომხდარი მოვლენა აქტუალობას დღესაც არ კარგავს, რადგან მას შემდეგ განვითარებულმა პოლიტიკურმა პროცესებმა ბევრი რამ უფრო ნათელი გახადა, მოვლენები გარკვეულწილად მკვეთრად გამოხატული გახდა.

საქართველოში 1990 წლის 28 ოქტომბერს მრავალპარტიული არჩევნების შედეგად, ხელისუფლების სათავეში მოსული ეროვნული ძალების კურსი ცენტრთან უკომპრომისო იყო – საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, საბჭოთა კავშირისგან გამოყოფა. სულ მალე, 14 ნოემბერს საქართველო ოფიციალურად გამოცხადდა რესპუბლიკად. უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარედ პირველსავე სესიაზე არჩეული იქნა ზვიად გამსახურდია. მიღებულ იქნა კანონი „საქართველოს რესპუბლიკაში გარდამავალი პერიოდის გამოცხადების შესახებ“.

საყურადღებოა, რომ საქართველოს უზენაესმა საბჭომ, ეროვნული მოძრაობის ზეგავლენით, ჯერ კიდევ 1989 წლის 20 ივნისს შექმნა კომისია, რომელსაც პოლიტიკური და სამართლებრივი შეფასება უნდა მიეცა საქართველოსა და რუსეთს შორის 1920 წლის 7 მაისს დადებული ხელშეკრულების დარღვევისათვის. კომისიის დასკვნით: „1921 წლის თებერვალში საქართველოში საბჭოთა რუსეთის ჯარების შემოყვანა და მთელი ტერიტორიის დაკავება სამართლებრივი თვალსაზრისით წარმოადგენდა სამხედრო ჩარევას

(ინტერვენციას) და ოკუპაციას არსებული პოლიტიკური წყობის დამსობის მიზნით, ხოლო პოლიტიკური თვალსაზრისით – ფაქტობრივ ანექსიას“. ამდენად, საქართველოს უზენაესი საბჭოს მიერ რუსეთის აგრესიის შედეგად დამყარებული თითქმის 70 წლიანი მმართველობა საქართველოში გამოცხადდა უკანონოდ.

1990 წლის 9 მარტს კი, კომუნისტებით თითქმის სრულად დაკომპლექტებულმა უზენაესი საბჭოს სესიამ მიიღო დადგენილება "სახელმწიფო სუვერენიტეტის დაცვის გარანტიების შესახებ", რომლითაც დაგმო საქართველოს ოკუპაცია და ფაქტობრივი ანექსია საბჭოთა რუსეთის მიერ, როგორც საერთაშორისო დანაშაული და დაადასტურა, რომ საქართველო ესწრაფვის საქართველოსთვის 1920 წლის 7 მაისის ხელშეკრულების დარღვევის შედეგების გაუქმებას და საბჭოთა რუსეთის მიერ ამ ხელშეკრულებით აღიარებული საქართველოს უფლებების აღდგენას. უზენაესი საბჭოს სესიამ, ამავე დოკუმენტით, უკანონოდ და ბათილად ცნო სსრ კავშირის შექმნის შესახებ სამოკავშირეო ხელშეკრულება და მოითხოვა მოლაპარაკებების დაწყება საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შესახებ.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის პერიოდში, ხელისუფლების დამოუკიდებელი პოლიტიკური კურსით გაღიზიანებული საბჭოთა იმპერია ყველანაირი საშუალებებით ცდილობდა დესტაბილიზაციას საქართველოში. პოლიტიკური პროცესების პარალელურად, გამწვავდა რუსეთის მხრიდან მართული, სეპარატისტული ორგანიზაციების “აიდვილარასა” და “ადამონ ნიხასის” მიერ განხორციელებული ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტები აფხაზეთსა სამხრეთ ოსეთში.

საერთოდ, საბჭოთა კავშირში ვითარება მეტად დაძაბული იყო, ცენტრსა და რესპუბლიკებს შორის, ამიტომ საკავშირო ხელისუფლებამ დეკემბრის მიწურულს საბჭოთა კავშირის შენარჩუნების მიზნით, რეფერენდუმის ჩატარება განიზრახა. რეფერენდუმის ჩატარების თარიღიც დაინიშნა 1991 წლის 17 მარტი.

საქართველოში ამ პროცესმა, შესაბამისი ზომების მიღების აუცილებლობა გამოიწვია. კერძოდ, დღის წესრიგში დადგა საქართველოში რეფერენდუმის მოწვევის საკითხი, რასაც ზ. გამსახურდია დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა. ამის შესახებ, დეკემბრის დასაწყისში მან ამერიკელ ჟურნალისტთან ედმუნდ სტივენთან ინტერვიუშიც განაცხადა: “რეფერენდუმის კანონს ჩვენ პარლამენტი შემოიღებს.”(1) მართლაც, 1990 წლის 27 დეკემბერს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ მიიღო დადგენილება: “რეფერენდუმის შესახებ” საქართველოს რესპუბლიკის კანონის

პროექტის სახალხო განხილვისათვის გამოქვეყნების შესახებ”.

კანონის პროექტი 26 მუხლისგან შედგებოდა და რეფერენდუმის ჩატარების ძირითად პრინციპებს მოიცავდა (2) აქვე დავძენთ, რომ მართალია, რეფერენდუმის მოწვობას ითვალისწინებდა სსრ კავშირის და საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის კონსტიტუციებიც, რომლებიც ერთმანეთის თითქმის იდენტური იყო, მაგრამ მას მხოლოდ ფორმალური ხასიათი ჰქონდა. უნებრივია, საბჭოთა იმპერია რესპუბლიკებს ამის საშუალებას არ მისცემდა.

რეფერენდუმის პროექტს მაშინვე, სპეციალისტების გამოხმაურებები მოჰყვა. პოფესორმა რომან შენგელიამ კანონ-პროექტი, უაღრესად მნიშვნელოვან, წინგადადგმულ ნაბიჯად მიიჩნია ეროვნული კანონმდებლობის განვითარების გზაზე. რადგან, როგორც მან აღნიშნა, მართალია ათეული წლობით არსებობდა ფორმალური კონსტიტუციური შესაძლებლობა ქვეყანაში რეფერენდუმის ჩატარების შესახებ, მაგრამ ფაქტობრივად იგი ბლოკირებული იყო. რადგან არ არსებობდა კანონი რეფერენდუმის ჩატარების წესის შესახებ. “ხელოვნურად შეკოწიწებული იმპერიისათვის რეფერენდუმის რეალურად ჩატარება აქამდეც არ იყო ხელსაყრელი, არც ცალკეულ რესპუბლიკებს აძლევდა ამის შესაძლებლობას. სწორედ ამიტომ მიიღო შარშან წლის დამლევეს საკავშირო კანონი რეფერენდუმის შესახებ. საქართველოს რესპუბლიკამ ერთ-ერთმა პირველმა გადაწყვიტა შეიმუშავს ეროვნული კანონმდებლობა რეფერენდუმის შესახებ... პროექტში დეტალურადაა გადმოცემული რეფერენდუმის შესახებ ზოგადი დებულებანი, რეფერენდუმის მომზადებისა და დანიშნის, მისი ჩატარებისა და რეფერენდუმის შედეგად მიღებულ გადაწყვეტილებათა მოქმედების წესი, აგრეთვე რეფერენდუმის შესახებ კანონმდებლობის დარღვევის პასუხისმგებლობის საკითხები. საკავშირო კანონისაგან განსხვავებით, მასში ნათლად ჩანს ის სპეციფიკაც, რაც საქართველოში რეფერენდუმის ჩატარებას უნდა ახლდეს თან. ეს კი ორიგინალური საკანონმდებლო აქტის ხასიათს აძლევს მასო” (2, 18 იანვარი) – დასძინა. ამასთან, რადგან საქართველოში რეფერენდუმის შესახებ კანონი პირველად უნდა ყოფილიყო მიღებული, პროექტის სრულყოფისათვის მან მიზანშეწონილად მიიჩნია გათვალისწინებული ყოფილიყო 6 შენიშვნა (2, 18 იანვარი).

რეფერენდუმის პრობლემას გამოეხმაურა პროფ. ვალერი ლორიაც. მან საქართველოს რესპუბლიკაში ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოს მიერ რეფერენდუმის შესახებ კანონის მიღება ნამდვილი დემოკრატიის გამოვლინებად მიიჩნია. აღნიშნა სხვა

ცივილიზებული ქვეყნების სარეფერენდუმო კანონის შესახებაც და განიხილა კონკრეტული მუხლები, რომელიც მისი აზრით დაკონკრეტებას საჭიროებდა, გამოთქვა ზოგიერთი შენიშვნა (2, 29 იანვარი).

1991 წლის 29 იანვარს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს პირველმა სესიამ განიხილა მომავალი საკავშირო რეფერენდუმის საკითხი და მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ამ რეფერენდუმში საქართველოს რესპუბლიკას მონაწილეობა არ უნდა მიეღო, რესპუბლიკური რეფერენდუმი კი ამა წლის 31 მარტს უნდა გამართულიყო, რომლითაც საქართველოს მოსახლეობა გამოხატავდა თავის დამოკიდებულებას საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის საკითხისადმი (2, 31 იანვარი).

1991 წლის 29 იანვარს მიღებულ იქნა, აგრეთვე, “საქართველოს რესპუბლიკის კანონი რეფერენდუმის შესახებ” იგი შედგებოდა 3 თავის და 30 მუხლისგან. მასში შეტანილი იქნა შესწორებანი და დამატებანი, რომლებიც საბოლოოდ განსაზღვრავდნენ რეფერენდუმის ჩატარების წესს (2, 12 თებერვალი). იმავედროულად მიღებულ იქნა დადგენილება, რომ “საქართველოს რესპუბლიკის ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების – საკრებულოების არჩევნები 1991 წლის 3 მარტის ნაცვლად დანიშნულიყო 31 მარტს” (2, 31 იანვარი).

1991 წლის 30 იანვარს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს დადგენილებით საქართველოს რესპუბლიკის ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარედ დაინიშნა ა. ჭირაქაძე. ამის შემდეგ სარეფერენდუმო სამუშაოები ინტენსიური ხდება და ფართო ხასიათს იღებს.

1991 წლის 28 თებერვალს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ მიიღო დადგენილება “სსრ კავშირის შენარჩუნების საკითხზე სსრკ რეფერენდუმის ორგანიზაციისა და მისი უზრუველყოფის ღონისძიებათა შესახებ სსრკ უმაღლესი საბჭოს დადგენილების თაობაზე”. ამ დადგენილებით საბოლოოდ უარი ითქვა საკავშირო რეფერენდუმზე. რადგან, ქვეყანაში ამისი არანაირი საფუძველი არ არსებობდა. ამდენად, დაადგინეს: 1. საქართველოს ტერიტორიაზე არ გაიმართოს 1991 წლის 17 მარტის სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მიერ დანიშნული რეფერენდუმი. 2. რეფერენდუმის შესახებ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის შესაბამისად 1991 წლის 31 მარტს დაინიშნოს საქართველოს რესპუბლიკაში რეფერენდუმი საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის თაობაზე ერთადერთი კითხვით:

“თანახმა ხართ თუ არა აღდგეს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა 1918 წლის 26 მაისის დამოუკიდებლობის აქტის საფუძველზე.” (2, 1 მარტი).

აღსანიშნავია, რომ 1991 წლის 16 მარტს საქართველოს ტელევიზიით ზ. გამსახურდიამ კიდევ ერთხელ აღნიშნა, რომ კანონი საკავშირო რეფერენდუმის შესახებ საქართველოს ტერიტორიაზე შეჩერებული იყო (2, 19 მარტი). თუმცა ცენტრიდან მაინც დაიგეგმა საკავშირო რეფერენდუმის მოწყობა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში. რომელიც ყოველგვარ სამართლებრივ საფუძველს მოკლებული იყო, თანაც ჩატარდა აქამდე უჩვეულო, უხეში დარღვევებით. ამიტომ 1991 წლის 22 მარტს, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს დადგენილებით 17 მარტის საკავშირო რეფერენდუმის შედეგები გაუქმდა (2, 21 მარტი).

1991 წლის მარტი პოლიტიკურად მეტად აქტიური იყო, თითქმის ყოველდღიურ რეჟიმში იმართებოდა მთელი რიგი ღონისძიებები რეფერენდუმთან დაკავშირებით.

1991 წლის 31 მარტს საქართველოში რეფერენდუმი ჩატარა. მართალია, დამოუკიდებელ საქართველოს მოსახლეობამ, სულ ცოტა ორჯერ – 1989 წლის 9 აპრილს და 1990 წლის 28 ოქტომბერს, ხმა უკვე მისცა, მაგრამ 31 მარტის რეფერენდუმი საჭირო იყო იმისთვის, რომ უკვე იურიდიულად დამტკიცებულიყო საქართველოს მოსახლეობის ნება-სურვილის გამოხატვა. აქედან გამომდინარეობდა მასზე გამოტანილი ერთადერთი კითხვა: „ეთანხმებით თუ არა საქართველოს სახელმწიფო დამოუკიდებლობის აღდგენას 1918 წლის 26 მაისის დამოუკიდებლობის აქტის საფუძველზე?“

უნდა აღინიშნოს საქართველოს მოსახლეობის უაღრესად აქტიური მონაწილეობა 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმში. პრაქტიკულად მთელი რესპუბლიკა მივიდა საარჩევნო უბნებში. რეფერენდუმი არ გამართულა მხოლოდ ქ.ცხინვალში, ჯავის და ყორნისის რაიონებში. რაც შეეხება აფხაზეთს, აქ საარჩევნო უბანი არ გახსნილა მხოლოდ ქ. ტყვარჩელში, მის მცხოვრებლებს საშუალება ჰქონდათ ხმა მიეცათ ოჩამჩირეში, ხოლო გუდაუთის რაიონში, საარჩევნო უბანი შეიქმნა მხოლოდ ახალსოფელში. აღსანიშნავია ჯავახეთის მოსახლეობის დიდი სამოქალაქო აქტიურობაც.

რეფერენდუმის დღისთვის აფხაზეთში ჩამოსულმა მეთვალყურეებმა, რომელთა შორის იყვნენ წარმომადგენლები გერმანიიდან, საფრანგეთიდან, დელგიიდან, აგრეთვე ლიტვიდან, ესტონეთიდან, ხაზი გაუსვეს იმ ფაქტს, რომ რეფერენდუმი აფხაზეთში ჩატარდა დემოკრატიულ ატმოსფეროში.

1991 წლის 4 აპრილს გაიმართა ცენტრალური სარეფერენდუმო კომისიის სხდომა, რომელზედაც შეჯამდა საქართველოს რესპუბლიკის 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმის შედეგები, შემაჯამებელი დასკვნის მიხედვით, გამოვლინდა განსაცვიფრებელი შედეგები. სარეფერენდუმოდ გამოტანილ საკითხს დადებითად უპასუხა 3.295.493 კაცმა, რეფერენდუმში მონაწილეთა 99,08%. რაც მთავარია, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის იდეას მხარი დაუჭირა ქვეყნის არაქართულმა მოსახლეობამაც (2, 5 აპრილი).

ამდენად, „რეფერენდუმის შესახებ“, საქართველოს რესპუბლიკის კანონის 26-ე მუხლის შესაბამისად, სარეფერენდუმოდ გამოტანილი საკითხი მიღებულად ჩაითვადა. რეფერენდუმით საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტს მყარი სამართლებრივი გარანტია შეექმნა.

სასტუმრო „მეტეხში“, პირველ აპრილს, სადაც განლაგდა საერთაშორისო პრესცენტრი, გაიმართა, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის მიზნით გამართული რეფერენდუმისადმი მიძღვნილი პრესკონფერენცია, სადაც რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარის პირველმა მოადგილემ აკაკი ასათიანმა აღნიშნა, რომ საქართველომ გადამწყვეტი ნაბიჯი გადადგა თავისი დამოუკიდებლობის გზაზე, რომ ხალხის ნებას წინ ვერ აღუდგება ვერავითარი ძალა, თუ, რა თქმა უნდა, არ იქნება სამხედრო ჩარევა. ამასთან, მან მოიყვანა რეფერენდუმის დღეს თბილისში მყოფი აშშ-ის ყოფილი პრეზიდენტის 78 წლის რიჩარდ ნიქსონის სიტყვები: „შეიძლება დაიპყრო თქენი მიწა-წყალი, მაგრამ სულს ვერ მოინადირებ. ვიმედოვნებ, მოვესწრები იმ დღეს, როცა კიდევ ერთხელ ჩამოვალ საქართველოში, მაგრამ უკვე თავისუფალ, დამოუკიდებელ საქართველოში“ (2, 2 აპრილი). ამასთან, კმაყოფილებით აღინიშნა, რომ რეფერენდუმის შედეგებმა ცხადყო ეროვნების მიუხედავად რესპუბლიკის მცხოვრებთა ერთობა, თავიანთი სამშობლოს-საქართველოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისადმი მისწრაფების ერთიანობა, ეს ბუნებრივია, რადგან მხოლოდ თავისუფალ, დამოუკიდებელ ქვეყანას შეუძლია უზრუნველყოს ყველა თავისი მოქალაქის თანასწორი უფლებანი და ინტერესების დაცვა, მათი პოტენციური საქმიანი და შემოქმედებითი შესაძლებლობების გამოვლენა და გამოყენება.

საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე ზ. გამსახურდია შეხვდა დიდი ბრიტანეთის ელჩს ბატონ როდრიგ ბრაიტვაიტს, რომელიც არაოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა

საქართველოში. ზ. გამსახურდიამ სტუმარს გააცნო საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენასთან დაკავშირებით 31 მარტს ჩატარებული რეფერენდუმის წინასწარი მონაცემები და აღნიშნა: “საბჭოთა კავშირში დეკლარირებული გარდაქმნა ფაქტობრივად იგნორირებას უწევს ანექსირებული სახელმწიფოების სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას, რაც გარდაქმნის აბსურდულობაზე მიუთითებს, ამიტომ ერთა თვითგამორკვევის პროცესს დიდად შეუწვებდა ხელს პოლიტიკური წრეების აქტიური ჩარევა”(2, 2 აპრილი). სტუმარმა აღნიშნა, რომ დიდი ბრიტანეთის პოზიციაა, სათანადო მხარდაჭერა გაუწიოს თავისუფლებისათვის მებრძოლ ხალხს, კერძოდ, საქართველოსა და დიდ ბრიტანეთს შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობის განვითარებას.

1991 წლის 9 აპრილს, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ სესიის საგანგებო სხდომაზე, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა გამოაცხადა. სადაც ნათქვამი იყო: “ამიერიდან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებოვანი, დამოუკიდებელი სახელმწიფოა”.

საქართველის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე ზ. გამსახურდიამ თავის გამოსვლაში შეეხო საქართველოში ჩატარებულ რეფერენდუმს, განსაკუთრებით ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ საქართველოს რესპუბლიკის მთელმა მოსახლეობამ, როგორც ქართველმა, ისე არაქართველმა, მხარი დაუჭირა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას. აღნიშნა: “დიდ მადლობას ვუცხადებთ ჩვენს არაქართველ ძმებს და დებს, რომ არ მიგვატოვეს ამ გაჭირვებაში და ღირსეულად ამოვიდგენენ მხარში”.

ყოველივე ზემოთქმულიდან მიზანშეწონილად მიიჩნია, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესს საბჭოს რეფერენდუმზე გამოხატული ხალხის ნების გათვალისწინებით, მსოფლიოს ცივილიზებულ ერთა წინაშე გამოეცხადებინა საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობის აღდგენა 1918 წლის 26 მაისის დამოუკიდებლობის აქტის საფუძველზე, რათა საქართველოს საშუალება ჰქონოდა, დაეჭირა ღირსეული ადგილი მსოფლიოს სუვერენულ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში.

ამასთან აღნიშნა: „მართალია, ჩვენ ვაცნობიერებთ იმ განსხვავებას, რომელიც არსებობს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის იურიდიულ ფაქტსა და იმპერიის ტყვეობიდან საქართველოს ფაქტობრივ განთავისუფლებას შორის, მაგრამ ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ სამართლებრივი და

საკანონმდებლო საფუძველი უმთავრესია ასეთ შემთხვევაში, რათა მოხდეს მსოფლიოს სახელმწიფოთა მიერ საქართველოს დე იურე ცნობა, მისი შესვლა გაერთიანებაში და სხვა ორგანიზაციებში. ამის შემდეგ, უფრო შესაძლებელი გახდება საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა და ცენტრთან მოლაპარაკება საოკუპაციო ჯარის გაყვანის თაობაზე.

საქართველოს რესპუბლიკა ავტონომიის შენარჩუნების მტკიცე კონსტიტუციურ გარანტიას აძლევს აფხაზ ხალხს, ხოლო აჭარის ავტონომიის საკითხი გადაწყდება რეფერენდუმით“ (2, 10 აპრილი).

საქართველოს სახელმწიფო დამოუკიდებლობის აქტის პროექტის განხილვის შემდეგ უზენაესმა საბჭომ ერთხმად მიიღო ეს ნანატრი ჭეშმარიტად ისტორიული დოკუმენტი.

სესიაზე მიიღეს მიმართვები მსოფლიოს ხალხებისა და საბჭოთა კავშირის პრეზიდენტის მ. გორბაჩოვისადმი.

ეს ღირსშესანიშნავი დღე საქართველოს მიულოცა მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაურმა საქართველოს კათალიკოს პატრიარქმა, ილია II.

შემდეგ უზენაესმა საბჭომ მიიღო კანონი საქართველოს რესპუბლიკის კონსტიტუციის და კანონმდებლობის მოქმედების შესახებ.

II აპრილს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ პრესით მიულოცა საქართველოს მთელ მოსახლეობას სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა. მიმართა, რომ დროებით გვერდზე გადაედოთ პირადი სოციალური თუ პოლიტიკური ინტერესები და სახელმწიფო ამოცანებისათვის დაექვემდებარებინათ ყოველდღიური საქმიანობა.

1991 წლის 9 აპრილი – საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადების აღდგენის დღე, მიუხედავად პოზიციათა სხვაობისა, სრულიად საქართველოს მოულოცეს სხვადასხვა პოლიტიკურმა თუ საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა, ისინი აღნიშნავენ, რომ ყველაფერს იღონებდნენ ხელისუფლებასთან ერთად ქვეყნის განთავისუფლებისათვის.

საქართველოს ეს უდიდესი ისტორიული მნიშვნელობის ფაქტი მიულოცა ლიტვის რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარემ ვიტაუტას ლანდსბერგისმა ვილნიუსში 9 აპრილსვე, პარლამენტის სხდომაზე, წაიკითხა ზ.გამსახურდიასათვის გაგზავნილი მისასალმებელი დეპეშის ტქსტი, რომელშიც ნათქვამია იყო: „ვეულოცავთ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაეს საბჭოს საქართველოს სახელმწიფო დამოუკიდებლობის აღდგენის ისტორიული მნიშვნელობის აქტს. პირდაპირი გზა ალბათ ძნელ

იქნა, მაგრამ ეს არის ღირსების გზა, ლიტვა ხარობს თვენი გადაწყვეტილებით“ (2, 12 აპრილი).

მთელ ქართველ ხალხს ულოცავდნენ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას ლატვიის რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე ანატოლი გორბუნოვი, მოლდოვის რესპუბლიკის პრეზიდენტი ბ-ნი მირჩა სნეგური, ესტონეთის სახალხო ფრონტი, ტაჯიკეთის სსრ-ს პრეზიდენტი ბ-ნი მახამოვი, სომხეთის რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარემ ლ.ტერ-პეტროსიანმა მოულოცა ქართველ ხალხს ეს დიდი გამარჯვება და იმედი გამოთქვა „რომ ჩვენი ხალხების ტრადიციული მეგობრობა აისახება საქართველოსა და სომხეთის ურთიერთობის განვითარების ახალ ისტორიულ ეტაპზე“ (2, 12 აპრილი).

ასეთ ვითარებაში საქართველოს წინააღმდეგ აშკარა ქმედებას რუსეთი უნდა მორიდებოდა, რადგან საქართველოს კანონიერი მთავრობა ედგა სათავეში. დემოკრატია და კანონიერება დასავლეთის თვალში უმაღლესი პოსტულატი იყო და მოჩვენებით დემოკრატიზაციის გზაზე მდგარ რუსეთს უნდა ტრადიციულ, იმპერიალისტურ, პირდაპირ ძალადობაზე უარი უნდა ეთქვა.

ვითარება დღითიდღე უფრო დაძაბული ხდებოდა სამაჩაბლოში. ნიშანდობლივია ისიც, რომ კონფლიქტის რეგიონში შინაგანი ჯარების დამატებითი კონტინგენტის შეყვანა „დაემთხვა“ საქართველოს რესპუბლიკის რეფერენდუმს. მათი შემოყვანა იდეოლოგიურად შეამზადა საკავშირო პრესამ და ტელევიზიამ, რომლებიც თავიანთი ცალმხრივი, მიკერძოებული ინფორმაციით განზრახ ამუქებდნენ რეგიონში შექმნილ ვითარებას.

აღბათ არც ის იყო შემთხვევითი, რომ 1991 წლის 10 აპრილს, რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს საგანგებო სესიის მიერ საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის აქტის მიღების მეორე დღესვე შინაგანი ჯარის ნაწილებმა ჯავშანტრანსპორტიორების გამოყენებით განაიარაღეს ყორნისის რაიონის სოფელ ოქონაში საგუმავოზე მყოფი საქართველოს მილიციის 22 თანამშრომელი. იმავე დღეს ცხინვალის რაიონის სოფელ თამარაშენში საქართველოს შინაგან საქმეთა ორგანოების მუშაკებს ჩამოართვეს 48 ავტომატი. უკანონოდ დააკავეს მილიციის 21 თანამშრომელი, ხოლო სოფ. ერედეში დაარბიეს რაიონის პროკურორის სამუშაო ოთახი, უკანონო ჩხრეკა მოახდინეს სოფლის სამი მაცხოვრებლის ოჯახში (2, 12 აპრილი). 11 აპრილს კი, შინაგანი ჯარის ნაწილებმა, რომლებიც ქარელის რ-ნის სოფ. დვანში სამეთვალყურეო პუნქტის გაუქმების საბაბით შეიჭრნენ, დაწვეს წმინდა გიორგის ეკლესია და წმინდა სამების ეკლესიის –

ისტორიული ძეგლები, რომლებიც ქართველი ხალხის სულიერი სიმდიდრის დასტურია.

აღნიშნული ვითარებიდან გამომდინარე სსრ კავშირის პრეზიდენტს მ.ს. გორბაჩოვს და შინაგან საქმეთა მინისტრს ბ.პუგოს ზ.გამახაურდიამ 1991 წ. 12 აპრილს აცნობა, რომ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო კატეგორიულად მოითხოვდა დაუყონებლივ გაეყვანათ სამაჩაბლოს ტეროტორიიდან სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტროს ნაწილები და აღედგინათ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს მიერ დანიშნული ქ. ცხინვალის სამხედრო კომენდანტის უფლებამოსილება.

საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელობა არ ჩქარობდა საქართველოში მომხდარი უზარმაზარი მნიშვნელობის პოლიტიკური ფაქტის აღიარებას. მას არად მიაჩნდა საქართველოს მოსახლეობის ნება, რომლის ესოდენ სრულყოფილად გამოხატვას მთელი მსოფლიო ეხმაურებოდა.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს საქართველოში რეფერენდუმზე დამსწრე უცხოელი სტუმრების დამოკიდებულება: ქალაქ ნიუპორტის (ინგლისი) წარმომადგენლები – ქ-ნი როზმან ბატლერი და მისი მეუღლე ბ-ნი დურეკ ბატლერი, რომელებიც დასაგლეითის მეთვალყურეების სტატუსით ესწრებოდნენ რეფერენდუმს. რადიოგადაცემების ფინელი პროდიუსერი იურკი რიპტი და რეფერენდუმზე მყოფი ელის კიკინენი. ამერიკის შეერთებული შტატების ბევრი გაზეთი, ისევე როგორც სახელმწიფო ტელევიზიის რამდენიმე არხი ავრცელებდნენ ინფორმაციას საქართველოში მიმდინარე პროცესების შესახებ, სადაც აშკარა იყო მხარდაჭერა და კეთილგანწყობა.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები ფართოდ იყო ასახული მსოფლიო საინფორმაციო საშუალებებში. არსებობდა ინფორმაციებიც, სადაც ნეგატიურად იყო გაშუქებული რესპუბლიკაში მიმდინარე მოვლენები. მაგრამ, უდიდესი ნაწილი საქართველოს მიმართ კეთილგანწყობილი იყო. ამასთან, საინტერესოა აღვნიშნოთ შეერთებულ შტატებში 102-ე კონგრესის I სესია, სენატის 94-ე რეზოლუცია, რომელიც მიეძღვნა საქართველოში, თბილისში 1989 წლის 9 აპრილს საბჭოეთის მიერ ჩატარებული სადამსჯლო ოპერაციის 2 წლისთავს და მოსთხოვა საბჭოთა კავშირის, ეღიარებინა ქართველი ხალხის ნება და ეცნო 1991 წელს მარტის რეფერენდუმის ლეგიტიმურობა. აღნიშნული საკითხის შესახებ, შეერთებული შტატების სენატში 1991 წლის 9 აპრილს, ბატონმა პელსმა წარადგინა რეზოლუცია, რომელიც

გადაეცა საგარეო ურთიერთობათა კომისიას. ეს ბუნებრივია, მაღალი დონის თანადგომაა.

საყურადღებოა, ამერიკელი პოლიტოლოგის, პრინსტონის უნივერსტეტის, საბჭოთა კავშირ-ამერიკის ურთიერთობის სპეციალისტის იმხანად საქართველოში მყოფი რობერტ ინგლიშის მოსაზრებანი საქართველოში არსებული პოლიტიკური პროცესების შესახებ. მან სწორად შეამჩნია, რომ ქართველი ხალხის სწრაფვა დამოუკიდებლობისაკენ ნაკარნახევი იყო, მის წარმომადგენელთა უმრავლესობის შეგნებული საჭიროებით, იყოს თავისუფალი, შექმნას საქართველოს ცივილიზებული დემოკრატიული სახელმწიფო. რაც შეეხება მრავალეროვან ქვეყანაში ჩატარებული რეფერენდუმის შედეგებს, მან აღნიშნა: “საქართველოს რესპუბლიკის მცხოვრებთა უმრავლესობამ ხმა მისცა დამოუკიდებლობას და ბუნებრივია, საბჭოთა კავშირიდან გასვლას, ამას ადასტურებენ აგრეთვე საზღვარგარეთის მოქალაქეები, რომლებიც თვალყურს ადევნებდნენ რეფერენდუმის მიმდინარეობას. ამრიგად, ეროვნულ უმცირესობების წარმომადგენელთა უმრავლესობას სურს იგივე, რაც თქვენ, ქართველებს, ისინი თქვენთან ერთად არიან დარაზმულები თავისუფლებისათვის ბრძოლაში. რაც შეეხება სამაჩაბლოს მოვლენებს, ვიტყვი, რომ ოსური სინდრომი ცენტრის მიერ ხელოვნურადაა შექმნილი. თვით ოსებმაც კი აღიარეს იგი. ცოტა როდი თვლის, რომ ისინი მხოლოდ პაიკები არიან დიდ თამაშში”. (2, 6 აპრილი).

ქვეყნისათვის ამ მეტად მნიშვნელოვანი პოლიტიკური პროცესების ფონზე, ფაქტობრივად, საქართველო საომარ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, დღითი დღე იძაბებოდა ქვეყანაში შიდა პოლიტიკური ვითარება, რასაც მოჰყვა პოლიტიკური პროცესების კიდევ უფრო დაძაბვა და ქვეყანა სავალალო მდგომარეობაში აღმოჩნდა.

დასასრულს დავასკვნით:

- რუსეთს უჭირდა შეჩვეულის, დაპყრობილის დათმობა. საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის პერიოდში მის მიერ მართული სეპარატისტული მოძრაობები გააქტიურდნენ და მიწაზე, სადაც საუკუნეთა მანძილზე ერთმანეთის გვერდით მშვიდობიანად ცხოვრობდნენ ქართველები სხვა ხალხებთან ერთად გამოიწვიეს სისხლისღვრა. ათასობით ადამიანი იძულებული გახდა მიეტოვებინა თავისი სახლ-კარი, ისინი ლტოლვილებად აქციეს.

- 1991 წლის 31 მარტს საქართველოში რეფერენდუმის ჩატარება გამოწვეული იყო დროის კარნახით, რომელიც სწორად გათვალა

საქართველოს კანონიერმა ხელისუფლებამ - ზვიად გამსახურდიამ და მისმა პოლიტიკურმა გუნდმა.

- რეფერენდუმი საქართველოში სამართლებრივი ნორმების დაცვით ჩატარდა.

- რეფერენდუმის საფუძველზე, 1991 წლის 9 აპრილს, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ აღასრულა ქართველი ხალხის ნება და საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა გამოაცხადა.

- 1991 წლის 31 მარტს ჩატარებულმა რეფერენდუმმა ცხადყო, რომ ქართველი ერი მთელი ქვეყნის არაქართულ მოსახლეობასთან ერთად სრულიად მზად იყო ამ ნაბიჯისათვის.

- რეფერენდუმმა ჩვენი სახელმწიფოს მრავალსაუკუნოვანი დრამატული ისტორიის ერთ-ერთ ყველაზე გადამწყვეტ ფაზაში, საზგასმით აჩვენა, რომ ქართველი ხალხის გვერდით იდგა მთელი საქართველოს არაქართული მოსახლეობა, რამაც ერთხელ კიდევ დაადასტურა კომუნისტური მმართველობის პერიოდში იმპერიული ხელისუფლების მიერ ფართოდ დეკლარირებული ქართველი ხალხის ეროვნული შეუწყნარებლობის მითის უსაფუძველობა.

- რეფერენდუმის შედეგებით მიღწეული წარმატება გაიზიარეს და მიულოცეს ეს დიდი წარმატება ქართველ ხალხს განსხვავებული პოლიტიკური პოზიციის პარტიებმა, პოლიტიკური დაპირისპირება დროებით შენედა.

- წლების გამოცდილებამ რეფერენდუმს უფრო მაღალი შეფასება მისცა, კერძოდ, მთელი რიგი პოლიტიკური ფიგურები, რომლებმაც არჩევნებშიც კი რომ არ მიიღეს მონაწილეობა, ახლა უკვე რეფერენდუმის მაღალ დანიშნულებაზე საუბრობენ.

- 1991 წლის 31 მარტს რეფერენდუმი საქართველოს მთელს ტერიტორიაზე ჩატარდა, რითაც ქვეყნის დამოუკიდებლობისა და ტერიტორიული მთლიანობის სამართლებრივი გარანტია შექმნა.

- ამასთან, ოცი წლის წინათ საქართველოში ჩატარებული რეფერენდუმის შესახებ საზოგადოებრივი აზრი, როგორც მაშინ დღესაც ისევე დადებითია.

ლიტერატურა

References:

1. Ggaz. "saqarTvelos respublika", 1990w., 7 dekemberi.
2. gaz. "saqarTvelos respublika", 1991w., 3 ianvari.
- 3 d. SveliZe, politikuri dapirispirebebi da erovnuli xelisuflebis damxoba saqarTveloSi (1987- 1992 w.w.), Tb., 2008w.

4. d. wiqariSvili, Jamio WeSmariti. Damarcxebuli moZraobis qronika, 2000w.
5. v. ZabiraZe, erovnuli moZraobis Suq-Crdilebi, 2007w.
6. “saqarTvelos istoria XX saukune”, v. guruli, m. vaCnaZe, d. SveliZe da a.S., Tb. 2003w.
7. http://www.parliament.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=182

Manana Darchashvili

The referendum of the March 31st, 1991 of Georgia

Summary

On the 31st of March, 1991 there was held on a referendum by the National Government of Georgia. The only question to response was: “Do you agree with the restoration if the Independence of Georgia according to the Act of Independence adopted on the 26th of May, 1918?”

Over 99,08 percent of the voters answered “yes” to the question.

The Act of Independence of the Georgian State gained firm judicial guarantee.

On the 9th of April, 1991 at the first special session of the first Convocation the head of the Georgian Supreme Council, Zviad Gamsakhurdia declared the Restoration of the Act of Georgian Independence.

Keywords: Georgia, referendum, Zviad Gamsakhurdia, Act of Georgian Independence

Reviewer: Professor Ketj Jjeishvili, Georgian Technical University

Манана Дарчашвили

Референдум Грузии 31 марта 1991 года

Резюме

31 марта 1991 года национальное правительство провело референдум. На референдуме был вынесен единственный вопрос: «Согласны ли Вы с восстановлением государственной независимости Грузии на основе акта о независимости от 26 мая 1918 года?»

99,08 процентов принявших участие в референдуме ответили на этот вопрос положительно.

Референдум о восстановлении государственной независимости Грузии явился прочной правовой основой.

9 апреля 1991 года, на первом созыве первой сессии чрезвычайного заседания верховного совета председатель верховного совета Республики Грузия, З. Гамсахурдиа объявил независимость грузинского государства.

Ключевые слова: Грузия, референдум, Звиад Гамсахурдиа, независимость грузинского государства

Рецензент: профессор Кетеван Джиджеишвили, Грузинский технический университет.

Евгений Кринко

КАВКАЗСКАЯ ПРОГРАММА РОЗЕНБЕРГА КАК ПРОЕКТ МОДЕРНИЗАЦИИ «ВОСТОЧНОЙ ПОЛИТИКИ» ГЕРМАНИИ

Готовясь к войне, руководство нацистской Германии в своих планах всегда уделяло особое внимание Кавказу как важному стратегическому плацдарму для дальнейшего продвижения вермахта на Ближний и Средний Восток. Значительный интерес для Германии представляли природные ресурсы Кавказа, особенно нефть. Различные проекты покорения и дальнейшего использования региона предлагали многие руководители Третьего рейха, но разработка наиболее полной программы политического переустройства Кавказа связана с именем одного из главных нацистских идеологов, бывшего российского эмигранта Альфреда Розенберга.

Сущность проектов политических и административных преобразований, разрабатывавшихся Розенбергом и его сотрудниками в отношении советских территорий еще до войны и составивших так называемую «Коричневую папку», сводилась к стремлению расколоть СССР по национальному признаку. Они основывались на своеобразной «иерархии национальностей», расположившей, в соответствии с национал-социалистической доктриной, в определенной последовательности народы СССР. Вплоть до окончания войны все оккупированные советские территории следовало передать под управление имперских комиссаров. После войны Россия как самостоятельное государство прекращала существование, Прибалтика и Крым превращались в зоны германской колонизации, Белоруссия, Украина и Туркестан становились буферными государствами под контролем Германии. На Кавказе германской целью являлось создание федеративного государственного образования во главе с немецким уполномоченным.

Однако проекты Розенберга вызывали определенные возражения со стороны других руководителей нацистской Германии, а Гитлер соглашался их рассматривать только в качестве временных мер, призванных обеспечить военную победу. Тем не менее, именно Розенбергу как главному

специалисту по «восточному вопросу» было поручено управлять захваченными советскими территориями. 17 июля Гитлер назначил Розенберга имперским министром по делам оккупированных восточных областей. За день до этого, 16 июля было принято решение о создании четырех подчиненных ему рейхскомиссариатов: «Остланд», «Украина», «Москва» и «Кавказ». В свою очередь, имперские комиссариаты делились на генеральные комиссариаты (гаупткомиссариаты). Низшим звеном оккупационной администрации являлись 1050 областных комиссариатов (гебитскомиссариатов). Для их укомплектования в «восточное министерство» было направлено 144 офицера СА, 711 чиновников министерства внутренних дел и Трудового фронта.

Уже в июле 1941 г. были назначены все имперские и генеральные комиссары. Рейхскомиссаром Кавказа утвердили журналиста А. Шикеданца, в качестве столицы ему определили Тбилиси. Аппарат рейхскомиссариата был укомплектован в составе 1200 чел. Заранее были назначены и другие представители германской власти на Кавказе, в том числе начальник СС и полиции рейхскомиссариата «Кавказ» оберфюрер СС Корзман. Однако чиновники оккупационной администрации на Кавказе в результате провала «блицкрига» так и не смогли занять свои посты. В условиях затягивавшейся войны активизировалась разработка проектов «новой восточной политики». В связи с весенне-летним наступлением вермахта в 1942 г. на южном участке советско-германского фронта Розенберг и его сотрудники представили целый пакет документов, содержащий программу преобразований на Кавказе.

Сравнивая Кавказ с другими регионами СССР, Розенберг утверждал: «Задача Кавказа, прежде всего, является политической задачей и означает расширение континентальной Европы, руководимой Германией, от кавказского перешейка на Ближний Восток» [1]. Специфика Кавказа, по его словам, заключалась в чрезвычайной пестроте населения: «Историческое развитие показало: кавказские племена так разнообразно развились в смысле расы, традиций и религии, что о едином кавказском народе не может быть и речи. Горный характер страны усилил грани между этими народностями, а не помог объединению, которому скорее способствуют большие долины». Однако ни одна из народностей не обеспечивала себе самостоятельного существования на продолжительное время, все могли развиваться лишь под защитой великой державы. Такой державой и должна была стать Германия, а сохранение своеобразия отдельных кавказских народов, в свою очередь, соответствовало германским интересам [2].

Розенберг не раз подчеркивал, что народы Кавказа имеют другие расовые качества в сравнении с русскими и украинцами или прибалтийцами. Он выделил, прежде всего, их свободолюбие и воинственность, благодаря

которым «они в течение десятилетий защищались от царских армий». Поэтому Розенберг подчеркивал необходимость применять здесь другие методы. Он также считал необходимым использовать «исторически закоренелую ненависть между кавказскими народностями, развивая ее, идя навстречу гордости и тщеславию тех или других», с целью добиться благоприятных условий для германского господства в регионе [3].

На Кавказе планировалось создание пяти больших управлений – Грузия, Азербайджан, Горная страна (или Горный Кавказ), Кубань, Терек – и двух меньших, окружных – Армения, Калмыкия. Данные управления по экономическим признакам и численности населения находились между главными и областными комиссариатами и создавались, по словам А. Шикеданца, с целью сохранения «национальной разрозненности». По той же причине предлагалось дальнейшее разделение управлений. В Грузии в качестве комиссариатов выделялись Аджария, Абхазия, Южная Осетия, в Азербайджане – Нахичевань, в Армении – Горный Карабах. Горную страну предлагалось раздробить на зондеркомиссариаты Дагестан, Чечено-Ингушетию, Северную Осетию, Кабардино-Балкарию, Карачаево-Черкесию, Адыгею и Кара-Ногайскую область. Признавалось возможным удовлетворение требований отдельных народностей о собственном самоопределении, например, распад Чечено-Ингушетии на Чечню и Ингушетию [4].

Одним из главных изменений в сфере политических преобразований Розенберг считал применение на Кавказе тактичных, не ущемлявших достоинства местных народов названий представителей германской администрации. Рейхскомиссара как главного представителя германской власти на Кавказе он предлагал назвать имперским покровителем, наместником или имперским резидентом по Кавказу. Вместо генеральных округов следовало говорить о «стране Грузии», «стране Армении» и т.д. Начальников управлений этих стран предполагалось называть не генеральными комиссарами, а покровителями, наместниками или резидентами страны. Для руководителей областей предлагалось звание «областных начальников». Позже для «более гибкого и тактичного подхода к отдельным народностям Кавказа» представителей Третьего рейха на Кавказе предлагалось назвать имперскими резидентами, представителей в отдельных областях – генеральными уполномоченными, генеральными поверенными, гаупткомиссаров – особо уполномоченными имперского резидента на Кавказе. По мнению Розенберга, эти названия подчеркивали, что представители германской администрации выступали в качестве третейских судей на Кавказе. В то же время он признавал, что предлагаемые наименования не меняли общих принципов управления [5].

Обращает на себя внимание стремление Розенберга использовать в германских интересах исторический опыт развития Кавказа, хотя он понимался и трактовался достаточно упрощенно. Например, Розенберг подчеркивал «естественную культурную склонность к туркам» азербайджанцев, «на языке которых они разговаривают». Напротив, по его словам, армяне, «в качестве христиан, испокон веков являются» их врагами. Особое внимание он уделил «со всех сторон угрожаемой Грузии», которая, находясь между враждебными ей азербайджанцами, дагестанцами и армянами, «не является достаточно сильной для господства над остальными народами». Вследствие этого, «она может повести политику исключительно германской ориентации, также как, вопреки своей враждебности России, она была вынуждена, по военным причинам до этого вести прорусскую политику». Розенберг надеялся, что Грузия станет «сильнейшим опорным пунктом скрытого германского господства на Кавказе» и считал выгодным разместить в ней столицу рейхскомиссариата, тем более что «грузины являются самым интеллигентным и сильным народом Кавказа». Гораздо хуже Розенберг представлял себе ситуацию на Северном Кавказе, отмечая: «На Севере Грузии находятся малые горные племена Кавказа, суть и развитие которых требует тщательного изучения». В другом документе он говорил о «кубанской и терской народностях», возникших в результате смешения «поселенцев и других разных народов бывшего царского государства и местных горных народностей Кавказа». В целом, он считал, что разграничение всех кавказских «племен и народностей между собой и поощрение существующих между ними противоречий и ненависти облегчило бы немецкому командованию господство над ними» [6].

Немецкое представительство в данном регионе, по его словам, являлось «исключительно политическим», требовало такта, внимательности и приспособления к непредвиденным явлениям, а германским руководителям на Кавказе следовало глубоко знать историю, привычки и жизнь местных народов. В то же время Розенберг полагал, что «удовлетворение требований кавказских народностей» не должно привести «к забвению конечных политических и экономических целей Германии». Поэтому он считал, что «не следует давать преувеличенных обещаний в смысле предоставления полной независимости» народам Кавказа. Он указывал на необходимость акцентировать внимание на общности борьбы Германии и кавказских народов, подчеркивать, что «кровь, пролитая немцами, спасла Кавказ от тех страданий, которые он испытывал под гнетом царизма и большевизма». Важной задачей германских властей на Кавказе считалось создание органов местного самоуправления, подбор необходимых кадров из числа местных жителей [7].

В сфере экономики на Кавказе Розенберг предполагал быстрее отменить колхозы и перейти к единоличному землепользованию, чем в других советских областях, что, впрочем, не касалось сельскохозяйственных районов Кубани. Он также не раз подчеркивал, что Германия «должна взять в свои руки всю нефть». Розенберг говорил о необходимости развития национальных ремесел и торговли, возвращения национализированных в годы советской власти домов и земель их прежним владельцам [8]. Рейхсминистр также отметил важность развития санитарного дела и медицинского обслуживания на Кавказе: «Успешная борьба с тропическими болезнями... может сделать немецкого представителя и немецкого врача другом и благотворителем местных жителей». В дальнейшем Розенберг особенно подчеркивал необходимость проведения мероприятий в данной сфере для сохранения работоспособности лиц, занятых на заводах и фабриках военного значения [9].

В области просвещения и культуры Розенберг предлагал предоставить автономии местному населению «без всяких оговорок», разрешить функционирование средних, ремесленных и высших школ, «поскольку это будет необходимо». Предусматривались изменения учебных программ ряда дисциплин, в том числе по истории, создание новых учебников. Местом для размещения учреждений высшей школы намечался Тбилиси, в других областях Кавказа предполагалось создание ремесленных школ, «чтобы усилить у племен сознание их культурной автономии». На представителя германской администрации возлагалась обязанность поощрять искусства, «особыми пожертвованиями» закрепив это в сознании народов [10]. На Кавказе также считалось целесообразным ввести немецкий язык в качестве обиходного, поскольку в условиях пестрого национального состава немецкие чиновники не могли изучить «все языки разных племен». Наряду с этим, желательным признавалось изучение грузинского и армянского языков. Напротив, русский язык требовалось вытеснить из употребления, пользоваться им разрешалось только «в русских колониях и тогда, когда без него нельзя обойтись». В религиозной сфере Розенберг считал целесообразным ввести полную веротерпимость, особо выделяя знание ритуалов и обычаев ислама. Предусматривался возврат церковных зданий верующим [11].

Полицию Розенберг рассчитывал формировать из местных жителей, в традиционной грузинской, азербайджанской и иной форме, но под немецким руководством. Серьезное значение Розенберг уделял и созданию кавказских воинских частей, обуславливая решение данного вопроса, в отличие от командования вермахта, сугубо политическими соображениями. По мнению Розенберга, использование кавказских воинских частей должно было произвести «глубочайшее впечатление на эти народы», тем более, «когда они

узнают, что только им и туркестанцам фюрер оказал эту честь». Как важную предпосылку для их создания он отмечал особое отношение к оружию у кавказских народов: «Отдельные из них явно воинственно настроены, например, невооруженный мужчина считается у них недостойным уважения, невооруженный народ – неполноценным».

Розенберг отмечал, что эти воинские части должны были «комплектоваться из основных, хотя бы и не единых народностей Кавказа». Он предлагал набрать по 1000 чел. грузин, армян, азербайджанцев, горцев Северного Кавказа, а также представителей «кубанских и терских народностей» и 500 чел. из калмыков, всего 6,5 тыс. чел. Распределить места дислокации следовало «с расчетом углубления противоречий между народностями в целях господства над ними». Например, формирование кубанцев могло дислоцироваться в Азербайджане, азербайджанское – на Тереке, грузинское – среди горных народностей, «с целью достижения желаемого успеха при возможных волнениях». Офицерские должности во всех воинских частях должны были занимать немцы (в качестве примера для подражания Розенберг приводил англичан в Индии) Кроме того, воинские соединения должны были путем вербовки на 10–20 лет обеспечить себе замену выбывающих, которые могли бы занимать должности в низших органах управления. Общая же численность данных формирований «должная быть такой, чтобы они ни в коем случае не могли оказывать давление на немецкую оккупацию» [12].

Таким образом, предложенная Розенбергом программа преобразований на Кавказе в содержательном отношении продолжала проекты административного переустройства советских территорий, предлагавшиеся им еще до войны. В определенной степени она отличалась от политики, осуществлявшейся на других оккупированных советских территориях, включала создание местных органов самоуправления под наблюдением немецких представителей, декларирование освобождения народов Кавказа от большевизма и российского влияния, перемены в области экономики и культуры, медицины и образования, религии и воспитания. При успешной реализации данная программа могла стать основой для перемен и в других оккупированных национальных регионах СССР, представляя собой определенный эксперимент, на который, с одной стороны, возлагалась задача изменить ход войны в пользу Германии, с другой, решить дальнейшую судьбу региона в послевоенное время. Эта двойственность, соединение в рамках одной программы и оперативных, краткосрочных, и долгосрочных, перспективных задач, порождала некоторые противоречия. Многие предлагавшиеся мероприятия носили откровенно пропагандистский характер, что особенно выразилось в предложениях по переименованию германских руководителей и органов управления на Кавказе. Дальше

изменений в названиях и призывов к уважению местных традиций в политической сфере Розенберг так и не пошел, его проекты не предусматривали предоставления самостоятельности народам Кавказа.

Рассматриваемая программа так и осталась нереализованной, поскольку войска вермахта не смогли овладеть Кавказом. Тем не менее, можно предположить, что ее последовательное осуществление привлекло бы на сторону Германии определенные националистически настроенные круги, прежде всего, представителей кавказской интеллигенции, находившихся в эмиграции, а также часть советских граждан, которые пострадали в годы советской власти от массовых репрессий, коллективизации, раскулачивания, антирелигиозной борьбы. В то же время дальнейшее развитие национальных устремлений народов Кавказа должно было встретить германский отпор, а также обострить межнациональные противоречия в самом регионе. Этому в немалой степени способствовали бы изменения в статусе отдельных этнических общностей, появление новых дискриминируемых меньшинств, общее ухудшение экономической ситуации в связи с увеличением поставок столь необходимых третьему рейху продовольствия, топлива и сырья, а также возможное возобновление территориальных споров. В свою очередь, подавление межнациональных конфликтов, которое неминуемо пришлось бы осуществлять оккупационной администрации, в конечном итоге, привело бы к объединению населения региона и его совместной борьбе против захватчиков. Германское руководство восприняло бы протестные движения как проявления «неблагодарности» со стороны народов Кавказа, а столкновение немецких представлений о порядке с совершенно иными культурно-мировоззренческими принципами породило бы ситуацию полного взаимного непонимания оккупантов и населения. Развитию национального сопротивления в значительной степени могли способствовать и природные особенности Кавказа. Все это, с одной стороны, свидетельствует о нежизнеспособности «большой» кавказской программы Альфреда Розенберга, с другой – позволяет размышлять о потенциальных возможностях реализации различных вариантов оккупационной политики и их вероятных последствиях для населения региона.

Примечания

References:

1. Государственный архив Российской Федерации. Ф. Р-7445. Оп. 2. Д. 99. Л. 188, 194.
2. Там же. Д. 99. Л. 188.
3. Там же. Л. 188, 239.
4. Там же. Л. 224–225.

5. Там же. Л. 189, 195.
6. Там же. Л. 192–193, 209.
7. Там же. Л. 193, 239.
8. Там же. Л. 190, 240.
9. Там же. Л. 193, 229.
10. Там же. Л. 190–191, 240.
11. Там же. Л. 191, 228, 240.
12. Там же. Л. 190, 208–210.

ევგენი კრინკო,
როზენბერგის კავკასიის პროგრამა, როგორც გერმანიის
“აღმოსავლური პოლიტიკის” მოდერნიზაციის პროექტი

რეზიუმე

წინამდებარე სტატია ეძღვნება ერთ-ერთი მთავარი ნაცისტური იდეოლოგიის აღფრედ როზენბერგის მიერ კავკასიის პოლიტიკური მოწყობის პროგრამის შემუშავებას. ეს პროგრამა ვერ განხორციელდა, რადგან ვერმახტმა ვერ შეძლო კავკასიის დაუფლება. მიუხედავად ამისა, იგი საშუალებას იძლევა ვიმსჯელოთ საოკუპაციო პოლიტიკის სხვადასხვა ვარიანტების რეალიზაციის პოტენციალურ შესაძლებლობებზე და რეგიონის მოსახლეობისათვის მათ შესაძლო შედეგებზე.

საკვანძო სიტყვები: აღფრედ როზენბერგი, გერმანიის “აღმოსავლური პოლიტიკა”, კავკასია, რეგიონი.

რეკენზენტი: პროფესორი შოთა დოლონაძე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Evgeny Krinko
Rosenberg’s Caucasus Program as Project of Modernization “Ostpolitik”
Germany

Summary

The article was devoted to development the program of political reconstruction Caucasus one of the main Nazi ideologues Alfred Rosenberg. That

program don't remained realization because the Wehrmacht could not captured of the Caucasus. Nevertheless, it allows speculating on the potential of the realization of the different variants of occupation policies and their likely implications for the region.

Keywords: Alfred Rosenberg, “Ostpolitik” Germany, Caucasus, region.

Reviewer: Professor Shota Dogonadze, Georgian Technical University

ტატიანა კოპალეიშვილი საქართველოში პირველი ბაპტისტური თემის საპოთენსიატოს

საქართველოში ძირითადი რელიგიური გაერთიანებების თემა დღეისათვის მეტ-ნაკლებად შესწავლილია, თუმცა არსებობენ შედარებით ახალი ქრისტიანული კონფესიები, რომლებიც ჯერაც საჭიროებენ დრმა და საფუძვლიან კვლევას. ერთ-ერთი ასეთია ბაპტიზმი.

ბაპტიზმი - პროტესტანტული ქრისტიანობის ერთ-ერთი ძირითადი მიმდინარეობაა. იგი ჩაისახა რადიკალური რეფორმაციის წიაღში XVI-XVII სს.-ში ინგლისსა და ჰოლანდიაში. სახელწოდებას საფუძვლად უდევს ბერძნული სიტყვა „ბაპტიზო“, რაც წყლით ნათლობას ნიშნავს. ადრეული რეფორმატორული ტრადიციის მიხედვით, თუკი ადამიანი ქრისტიანულ-კათოლიკურ ან პროტესტანტულ ქვეყანაში დაიბადებოდა, იგი ავტომატურად ამ ქვეყნის ეკლესიის ნაწილად მიიჩნეოდა. რეფორმაციის მეორე ტალღამ სწორედ ეს გააპროტესტა. მისმა წარმომადგენლებმა დაიწყეს ზრდასრული ადამიანების ხელმეორედ მონათლვა და აქედან მომდინარეობს მათი სახელწოდება „ანაბაპტისტები“ - ანუ „ხელმეორედ მონათლულები“. ანაბაპტისტებმა, მენონიტებმა (მენონიტები - პროტესტანტული სექტა, რომელიც წარმოიშვა მე-16 ს.ის 30-40-იან წლებში ნიდერლანდებში რევოლუციური ანაბაპტიზმის გადაგვარების შედეგად (დამაარსებლის მენო სიმონსის (Menno Simons) სახელის მიხედვით). და ინგლისის პურიტანებმა (პურიტანები - (ინგლის. Puritans, ლათ. puritas — სიწმინდე) — კალვინიზმის მიმდევრები ინგლისში XVI-XVII საუკუნეებში, გამოდიოდნენ რეფორმაციის გაღრმავების მოთხოვნით,

რომელიც ზემოდან გატარებული რეფორმით და კათოლიკური ელემენტების შემცველი ანგლიკანობის სახით იყო წარმოდგენილი) გადააშვევტი გაველნა იქონიეს დღევანდელი ბაპტიზმის ჩამოყალიბებაზე.

დღეისათვის მსოფლიოში 75 მილიონი ბაპტისტია. აქედან, ორი მესამედი აშშ-ში ცხოვრობს და ქვეყნის პოლიტიკურ თუ კულტურულ ცხოვრებაზე გავლენას ახდენს [3, გვ.253].

საქართველოში 2008 წლის მონაცემებით 17 ათასამდე ბაპტისტი ცხოვრობს. წინამდებარე სტატიაში განვიხილავთ საქართველოში მათი გამოჩენის და დამკვიდრების ისტორიას და იმ ფაქტორებს, რომლებმაც ხელი შეუწვევს ამას. გარკვეულია, რომ საქართველოში ბაპტიზმი XIX საუკუნის მეორე ნახევარში შემოვიდა. ეს პროცესი მჭიდროდ არის დაკავშირებული მეფის რუსეთში მიმდინარე მოვლენებთან. კატალიზატორის როლი ბაპტიზმის გავრცელებაში შეასრულა რამოდენიმე ფაქტორმა: 1. 1861 წლის საგლეხო რეფორმამ რასაც სხვა სიახლეებთან ერთად უბრალო გლეხის მხრიდან საკუთარი სულიერი მოთხოვნილებების გადახედვაც მოჰყვა. 2. ბაპტიზმის გავრცელებისთვის საუკეთესო ნიადაგი მოამზადა XIX საუკუნის დასაწყისიდან დაწყებული კავკასიის ინტენსიურმა კოლონიზაციამ. აქ დასახლებულ ლუთერანულ, მალაკურ, დუხოპორულ თუ სხვა სუბკულტურებში ადვილად ვრცელდებოდა ახალი არატრადიციული კონფესიების იდეები. 3. ბაპტიზმის გავრცელებას ერთგვარად ხელი შეუწყო თვით მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ, როდემაც 1868-1872 წწ.-ში გამოსცა ბიბლიის სინოდალური თარგმანი და საღვთო წერილის ტექსტი გასაგებ ენაზე ხელმისაწვდომი გახადა ფართო მასებისთვის, მათ შორის, იმ პროტესტანტული მიმდინარეობებისთვის, რომლებიც მოძღვრების ქადაგებისას ეყრდნობიან ბიბლიის სინოდალურ ტექსტს [7, გვ.3].

საინტერესოა, რომ, ისტორიოგრაფიაში, სწორედ საქართველო ითვლება რუსეთის იმპერიაში ბაპტიზმის დაბადების ადგილად, რადგან აქ იგი ჩაისახა და განვითარდა არა პროტესტანტული, არამედ მართლმადიდებლური წიალიდან. არა მისიონერის ქადაგების შედეგად, არამედ საკუთარი სულიერი ძიებებით.

რუსეთის პირველ ბაპტისტად მიჩნეულია თბილისის მაცხოვრებელი ნიკიტა ისაევის ძე ვორონინი (1840-1905 წწ.). იგი დაიბადა სარატოვის გუბერნიაში მალაკნების ოჯახში. კავკასიაში გადასახლების შემდეგ მისი ოჯახი დასახლდა თბილისში და ვაჭრობას მიჰყო ხელი. პოლიციის პატაკებიდან ირკვევა, რომ იგი

ბულვარში ვაჭრობდა, ცხოვრობდა პესკაზე საკუთარ სახლში სხვა მაღაკნებთან ერთად [1. ს.102, გვ. 4]. არჩეული იყო მაღაკნთა თემის მოძღვრად. მაღაკნები ჯერ კიდევ XVII საუკუნეში გამოეყვნენ მართლმადიდებლურ ეკლესიას. მათ უარყვეს რა მართლმადიდებლური ეკლესიის რიტუალები, უარი თქვეს წელით ნათლობასა და ზიარებაზეც [8].

ნ. ვორონინი საკუთრი წიადსვლებით მივიდა დასკვნამდე, რომ სწავლება, რომელსაც ის იზიარებდა, არ იყო სრულყოფილი და არ შეესაბამებოდა ბოლომდე საღვთო წერილში დაწერილს. თავისი იდეებით იგი დაუახლოვდა პროტესტანტულ სწავლებას, თუმცა არც ერთ მის წარმომადგენელს არ იცნობდა. სწორედ ამ დროს მის ცხოვრებაში გადამწყვეტი როლი ითამაშა ორმა პიროვნებამ: იაკუბ დელიაკმა და მარტინ კალვეიტმა.

XIX საუკუნეში კავკასიაში პოპულარული იყო „კნიგონოშების“ (წიგნების მოხეტიანე გამავრცელებლები) ინსტიტუტი. ხშირად ამ სახელს ამოფარებულები დადიოდნენ სხვა და სხვა კონფესიის მისიონერები და ხალხში სასულიერო ლიტერატურას უსასყიდლოდ ან ძალიან იაფად ავრცელებდნენ. სწორედ ასეთი პიროვნება იყო პრესვიტერიანელი აისორი სპარსეთიდან იაკუბ დელიაკოვი (დელიაკი). თბილისში ჩამოსულმა გაიცნო ვორონინი. დელიაკის რელიგიური ტრადიცია განსხვავდებოდა - მას ბავშვების ნათლობის სწამდა და იმისათვის, რომ ქმედითად დახმარებოდა ვორონინს, დააკავშირა იგი ასევე თბილისში მცხოვრებ ლიტვიდან კავკასიაში 1863 წელს ჩამოსულ ბაპტისტ მარტინ კალვეიტთან. თბილისში ის სამხედრო სამსახურში მყოფი ძმის გამო გადმოსახლდა და თავის მორწმუნე დებთან ერთად საკუთარ ბინაში ატარებდა რეგულარულ შეხვედრებს, რომელსაც ძირითადად თბილისში დროებით ჩამოსული უცხოელები ესწრებოდნენ. ამის შესახებ იგი წერდა: „თბილისში 15-მდე მორწმუნე შევიკრიბეთ. ყველანი გერმანელები. სახელწოდება, რომელსაც ვატარებდით (ბაპტისტები), სხვისთვის უცნობი იყო [9].

მ. კალვეიტთან შეხვედრების და ხანგრძლივი საუბრების შედეგად ვორონინი მივიდა დასკვნამდე, რომ იზიარებს კალვეიტის რელიგიურ შეხედულებებს. მისივე თხოვნით 1867 წლის 20 აგვისტოს, ღამით, კალვეიტმა ნათლობა მიადებინა ვორონინს მდინარე მტკვარში. სწორედ ეს დღე ითვლება საქართველოში და რუსეთის იმპერიის მასშტაბით ბაპტიზმის დაბადების ოფიციალურ თარიღად.

1869 წელს, ვორონინმა და მისმა თნამოაზრეებმა თბილისში ჩამოაყალიბეს პირველი რუსულენოვანი ბაპტისტური საკრებულო,

რომელშიც თავიდან 6 კაცი შედიოდა [4]. 1871 წლის აპრილში, ნათლობის გზით საკრებულოს შეუერთდა კიდევ 4 ადამიანი, მათ შორის იყო 17 წლის ნიჭიერი ახალგაზრდა ვასილი გურიევის ძე პავლოვი, რომელიც მოგვიანებით გახდა ამ საკრებულოს პრესვიტერი და თავისი განათლების წყალობით - რუსული ბაპტიზმის მემბრანე. 1875 წელს იგი გაიგზავნა ჰამბურგის თეოლოგიურ სასწავლებელში ბაპტიტური ეკლესიის მოწიგობის შესასწავლად. 1876 წელს თბილისში დაბრუნებულს საკრებულოში დახვდა 40 წევრი. მათ შორის იყვნენ კალვეიტცი და მისი ცოლი, რომლებიც შეუერთდნენ რუს ბაპტიტებს მას შემდეგ რაც არაადგილობრივი გერმანელებისგან შემდგარი მათი საკრებულო დაიშალა.

XX საუკუნის დასაწყისამდე საკრებულო, ეთნიკური თვალსაზრისით ძირითადად რუსულენოვანი წევრებისგან შედგებოდა. მხოლოდ XX საუკუნის დასაწყისში ჩამოყალიბებას იწყებს ქართული, ოსური და სომხური თემები. 1919 წლიდან პირველ ქართულენოვან ბაპტიტურ ეკლესიას სათავეში ედგა ილია კანდელაკი, რომელიც ბოლშევიკებმა ქადაგებიდან შინ მიმავალი მოკლეს 1927 წელს.

ახალი რელიგიური მიმდინარეობის მიმართ თავიდანვე ბევრი მტრულად განეწყო: ხალხი ფანატიკოსებად მიიჩნეოდა, მართლმადიდებელი ეკლესიის სამღვდლოება - საშიშ ერესად, მთავრობა კი მათში სახელმწიფო ინტერესების მტრებს და უცხო ქვეყნის შემოგზავნილ ჯაშუშებს ხედავდა. მაღაკენებიც კი ეპკვის თვალთ უყურებდნენ და თვლიდნენ, რომ ბაპტიტებმა ნათლობის ინსტიტუტით და სხვა რიტუალების გაზიარებით უარყვეს ყველაფერი, რისთვისაც მაღაკენები თავის დროზე იბრძოდნენ და კვლავ დაუახლოვდნენ მართლმადიდებლობას [4].

განსაკუთრებულ აღნიშნვას იმსახურებს მთავრობისა და მართლმადიდებლური ეკლესიის პოზიცია, რადგან სწორედ იმ დროს არსებულმა საკანონმდებლო ბაზამ იქონია გავლენა ბაპტიტური თემის ჩამოყალიბების და მოწყობის თავისებურებებზე: მაშინდელი კანონმდებლობით იკრძალებოდა ერთი რელიგიიდან მეორეში გადასვლა. რომელიმე აღმსარებლობის ქადაგება-გავრცელები უფლება ჰქონდა მხოლოდ მართლმადიდებლურ ეკლესიას. სხვა რელიგიურ ჯგუფებს ეკრძალებოდათ რელიგიური შინაარსის ლიტერატურის გავრცელება, სექტანტობაში მხილებულებს შეკრება და მიმოწერაში რელიგიურ თემებზე საუბარიც კი [2]. მსგავსი შეზღუდვების გამო თბილისის ბაპტიტები ხშირად იცვლიდნენ შეხვედრების ადგილს. ისინი ჯერ იკრიბებოდნენ ვორონინის ბინაზე

პესკაზე [1], შემდეგ - სპეციალურად ნაქირავებ შენობაში, ხოლო პოლიციის მიერ დარბევის შემდეგ - ღია ცის ქვეშ ქალაქგარეთ [5] იკრიბებოდნენ ასევე, ლუთერანულ კირხაში (გერმ. - ეკლესია, ლუთერანული საკულტო ნაგებობა) [1], ნიკიტინის ცირკშიც კი [1, ს. 1862], როდესაც აშენებდნენ ეკლესიას, მას კერძო სახლად ასაღებდნენ [1, ს. 3366], რის გამოც საქართველოს პირველი ბაპტისტების საეკლესიო არქიტექტურა პრაქტიკულად არ არსებობს. დღესაც ბაპტიზმის ისტორიის აღდგენა შესაძლებელია საარქივო ფონდებში დაცული პოლიციის მიერ შედგენილი ოქმებით და არა ბაპტისტების მიერ შექმნილი საისტორიო წყაროებით.

რაც შეეხება პირველი ბაპტისტური თემის ყოველდღიურ ცხოვრებას: მორწმუნეები იკრიბებოდნენ ერთ ან სამ კვირაში ერთხელ, მღეროდნენ ჰიმნებს, ისმენდნენ ქადაგებას, ლოცულობდნენ, კითხულობდნენ ბიბლიას. სულიერი საკითხების გარდა განიხილავდნენ მორწმუნის პირად პრობლემებს, ეკლესიის მოწყობის საკითხებს და არეგულირებდნენ მორწმუნეებს შორის ურთიერთობაში გაჩენილ სირთულეებს. მაგალითად, განიხილებოდა იმ დროისათვის მაღაკნებში გაგრძელებული საქმიანობის - ძველსაშობის დაშვებულობა. ერთ-ერთი შეკრებისას დაადგინეს, რომ ცოდვად ჩითვლებოდა პროცენტი მოეთხოვათ ღარიბებისგან, რომლებიც სესხს იღებდნენ პირადი საჭიროებებისთვის, ასევე სავაზშო კომპანიებისთვის ფულის გადაცემაც. საინტერესოა, რომ ამ წესის დარღვევის გამო ეკლესიისგან განაკვეთეს თვით ვორონინი, რომელმაც ცალკე, ახალ საკრებულოს ჩაუყარა საფუძველი [6].

საარქივო მასალებიდან ირკვევა, რომ საეკლესიო სტრუქტურის ჩამოყალიბების პროცესში ხშირი იყო ფინანსებთან დაკავშირებული გაუგებრობები. მსჯელობები მიმდინარეობდა იმის თაობაზეც, საეკლესიო კმაყოფაზე უნდა ყოფილიყო მქადაგებელი, თუ უნდა ემუშავა და ეკლესიისთვის ემსახურა უსასყიდლოდ. აღნიშვნის ღირსია ისიც, რომ თემი საკუთარ კმაყოფაზე იყო და არსაიდან ფინანსდებოდა [1, ს. 3366].

თბილისელი ბაპტისტები ცდილობდნენ სოციალურად აქტიურები ყოფილიყვნენ. ამით ისინი განსხვავდებოდნენ თავიანთი წინამორბედი პაციფისტი და მარგინალი მაღაკნებისგან. 1877-78 წწ. რუსეთ-თურქეთის ომში დაჭრილების მოსაგელლად საველე პოსპიტალში ნებაყოფლობით აგზავნიდნენ სანიტრებს [4]; 1892 წელს მთავარმართებლის კანცელარია იტყობინებოდა, რომ თბილისის ბაპტისტები ავჭალის ქუჩაზე აშენებენ თავშესაფარს და გაანიათ ორი საქველმოქმედო ორგანიზაცია - პესკის და კუკის [1, ს.3366, გვ.

3-4]. ფინანსურად ეხმარებოდნენ სამარის გუბერნიის მოსახლეობას 1892 წლის შიმშილის დროს (იქვე, გვ.11).

ბაპტისტურ ეკლესიას ყავდა მოგზაური მქადაგებლები, რომლებიც კავკასიის სხვა და სხვა ქალაქსა თუ სოფლებში და ასევე რუსეთის იმპერიის სხვა ოლქებში ქადაგებდნენ და აარსებდნენ ახალ საკრებულოებს. 1893 წლის ჩხრეკის და დაპატიმრების ოქმებიდან ჩანს, რომ სამლოცველო სახლები არსებობდა თბილისში, ახალქალაქში, ლაგოდესში და ამიერკავკასიის ყველა იმ ადგილებში სადაც რუსული მოსახლეობა იყო კომპაქტურად დასახლებული [1, ს.3366, გვ. 56, ს.8701, გვ.37].

საეკლესიო ცხოვრების მოწყობა მიმდინარეობდა მთავრობის მხრიდან პერიოდული რეპრესიების ფონზე. თავიდან მთავრობაც დაბნეული იყო იმის თაობაზე, თუ ვინ იყვნენ ბაპტისტები: პოლიცემისტერის პატაკებიდან ჩანს, მათ არ იცოდნენ, რომ ბაპტისტები და შტუნდისტები ერთი და იგივე იყო [1, ს. 4112]. დაკავებისას ბაპტისტებს ხელწერილს აწერინებდნენ, რომ არ გაავრცელებდნენ ლუთერანობას, რაზეც ბაპტისტები ადვილად თანხმდებოდნენ, რადგან ლუთერანობას ისედაც არ ქადაგებდნენ. XIX საუკუნის 80-იან წლებამდე საკრებულოები მეტ-ნაკლებად თავისუფლად იკრიბებოდნენ. სიტუაცია შეიცვალა ეგზარქოს პავლეს აღსაყდრებიდან. მან კარგად შეისწავლა ბაპტისტების საკითხი. მოითხოვა ბაპტისტური მანეჟ სექტის აკრძალვა და მისი ლიდერების დაპატიმრება ან შორეულ ოლქებში გასახლება. ეგზარქოსის თხოვნა არ დარჩა უპასუხოდ: 1887 წლის შემდეგ ვორონინი ორჯერ გადაასახლეს, ჯერ 4 შემდეგ 5 წლით. პავლოვმაც, არაერთგზის თბილისიდან შორს მყოფმა, გადასახლებაში დაკარგა ცოლი და სამი შვილი. ბოლოს მორიგი გადასახლების თვიდან აცილების მიზნით ემიგრაციაში წავიდა. მსგავსი ბედი გაიზიარეს თემების თითქმის ყველა ხელმძღვანელებმაც.

ანტიბაპტისტურ რეპრესიებს ხშირად უკუ ეფექტი ჰქონდა. 1892 წლის 9 აპრილის მოხსენებაში თბილისის გუბერნატორი თბილისის პოლიცემისტერს წერდა, რომ სექტანტები - ბაპტისტები და შტუნდისტები გადასახლებიდან აგრძელებდნენ თავიანთ პროპაგანდას კორესპონდენციების მეშვეობით; მათი მოძმეები გადასახლებულებს მოწამებდნენ აღიქვამდნენ და კიდევ უფრო გულმოდგინედ აგრძელებდნენ თავიანთ საქმიანობას [1, ს.3366, გვ.]. აღსანიშნავია, რომ ბაპტისტი მქადაგებლების გადასახლებით მთავრობა უნებლიედ ავრცელებდა ბაპტიზმს რუსეთის იმპერიის ყველაზე მივარდნილ ადგილებში.

1893 წელს მთავარმართებელთან მიმოწერაში ეგზარქოსი პავლე წერდა: „პროტესტანტული პროპაგანდა რუსეთში შესაძლოა, ვერ მიაღწევს თავის მიზანს; მაგრამ ამას ვერ ვიტყვით საქართველოზე: საქართველოს დღევანდელი განსაკუთრებული მდგომარეობის, სამღვდელთა მოუშხადებლობის და ინტელიგენციის რელიგიური ინდეფერენტულობის გათვალისწინებით, ეს პროპაგანდა ძალზედ საშიშია. წერა-კითხვა ხალხში ვრცელდება. ხალხი სულიერ საკვებს ეძებს და ვერ პოულობს მას თავისიანებთან, იღებს პროტესტანტების მოწოდებულ საკვებს. მაგრამ ეს საკვები როგორც რელიგიურად, ისე პოლიტიკურადაც, მომავალში მწარე ნაყოფს მოიტანს“ [1, ს. 3366, გვ. 26-28].

1894 წლის 3 სექტემბრის ცირკულიარი ბაპტისტები შეიყვანეს განსაკუთრებით საშიში სექტების სიაში. ამას მოყვა რეპრესიების ახალი ტალღა. ასე გრძელდებოდა 1905 წლამდე. ამ წელს გამოიცა რელიგიური თვისუფლების მანიფესტი. სექტანტებს უფლება მიეცათ დაბრუნებულიყვნენ გადასახლებებიდან, საკრებულოებმა დაიწვეს სამლოცველო სახლების და ხელმძღვანელების რეგისტრაციაში გატარება, რითაც ამით ახალი გვერდი გადაიშლა საქართველოს ბაპტისტთა ისტორიაშიც.

ამრიგად, როგორც ვნახეთ პროტესტანტობის ერთ-ერთ ყველაზე მრავალრიცხოვან მიმდინარეობას საქართველოშიც აქვს თავისი ტრადიცია. იგი რუსი რასკოლნიკების წიაღში აღმოცენდა და დამკვიდრების რთული გზა განვლო. თბილისის 6 კაციანი ჯგუფი სულ მალე გახდა ბაპტიზმის გავრცელების ცენტრად მთელი კავკასიისთვის. მიუხედავად უცხო ეთნიკურ ნიადაგზე აღმოცენებისა, შევიწროებებისა და რეპრესიებისა დღემდე შეინარჩუნა თავი. დღეს ბაპტიზმი საქართველოს ბევრ რეგიონშიუმეტესწილად ქართულენოვანი ეკლესიებით არის წარმოდგენილი.

ლიტერატურა

References:

1. cssa, fondi 17, saqmeebi 1862, 102, 3366, 4112, 8701.
2. cssa, f. 34, s. 1837
3. religiebi saqarTveloSi, krebuli, red. zurab kiknaZe, saq. saxalxo damcvelTan arseb. tolerantobis centri, Tb., 2008
4. Журнал «Баптист» №№ 43 — 47, Василий Гурьевич Павлов - автобиография 1945 г.

5. Журнал «Баптист» №№ 43 — 47, В. Г. Павлов, Правда о Баптистах, Очерк истории, церковного устройства и принципов баптистских общин. 1911 г.
6. История Евангельских Христиан-Баптистов в СССР, Москва, 1989 г.
7. О.Б. Козлов, Распространение Баптизма на Северном Кавказе в конце XIX – начале XX вв. <http://abiturient.ncstu.ru/Science/articles/law/02>
8. И. П. Плетт, Зарождение церкви ЕХБ, Закавказье, Украина, Петербург, Издательство "Христианин" СЦ ЕХБ, 1994 г.).
9. 52 биографии, КАЛЬВЕЙТ Мартин Карлович (1833-1918); <http://52biography.blogspot.com/2008/02/1833-1918.html>

Tatiana Kopaleishvili

The question of the first Baptist congregation in Georgia

Summary

Georgia is multi-religious country, but some of the represented religious groups are still need in a detailed study. Such is the Protestant denominations-Baptists. Baptist has 150 years of history in Georgia. In this paper is considered the first Baptist congregation in Tbilisi, its early leaders, daily activities and difficulties. Also there are mentioned particularly the emergence and consolidation of Baptists in Georgia, as well as relations with the authorities and the Orthodox Church.

Keywords: Protestant denominations, Baptist, Georgia, congregation.

Reviewer: Professor Murman Papashvili, Georgian Technical University

Татьяна Копалеишвили

К вопросу о первой Баптистской общине в Грузии

Резюме

Грузия многоконфессиональная страна, хотя некоторые из представленных религиозных групп все еще требуют детального изучения. Таким является Протестантское течение - Баптизм. В Грузии Баптизм насчитывают 150 летнюю историю. В данной статье речь идет о первой Баптистской общине в Тбилиси, ее первых лидерах, ежедневной деятельности и трудностях. Рассмотрены предпосылки появления и особенности укоренения Баптизма в Грузии, а также отношения с властями и Православной церковью.

Ключевые слова: Протестантское течение, Баптизм, Грузии, община

Рецензент: профессор Мурман Папашвили. Грузинский технический университет.

Татьяна Хлынина **Советский опыт решения «черкесского вопроса»**

К началу развернувшегося на Северном Кавказе национально-государственного строительства черкесы (адыги) компактно проживали на территориях Кубано-Черноморской области (Туапсинского округа, Екатеринодарского, Майкопского, Баталпашинского отделов) и Нальчикского округа. Их общая численность на начало XX в., по современным оценкам, составляла около 160 тыс. чел. Необходимость предоставления им национальной автономии обуславливалась как соображениями общего порядка, так и политически нестабильной обстановкой, сложившейся в регионе и настоятельно требовавшей скорейшего разрешения. Провозглашение «белой» Горской республики и развернувшееся повстанческое движение, ставшее для ряда его участников продолжением Кавказской войны, не могли не сказаться на характере и формах административно-территориального обустройства адыгских народов. Для каждого из них оно имело свои особенности и вылилось в создание автономных областей и национального района.

В настоящее время в связи с активно обсуждаемым лидерами черкесских общественных организаций проектом создания единой Адыгской республики все чаще звучит идея о сознательном разъединении адыгов советской властью. Полученные ими автономии расцениваются в

качестве умелого политического маневра, отвлекшего адыгов от борьбы за национальную консолидацию. При этом полностью игнорируются территориальная разобщенность народов и социально-экономические трудности, сопряженные с выделением национальных областей (районов), в пределах которых неизбежно оказывались представители иных этнических групп.

Первым опытом национального самоопределения для кабардинцев, проживавших на территории Нальчикского округа, стало вхождение в состав Горской АССР на правах Кабардинского национального округа. Создававшаяся как коллективная автономия северокавказских народов, Горская республика, провозглашенная 17 ноября 1920 г., призвана была выработать и коллективные механизмы решения их хозяйственных и культурных проблем. Наиболее сложным и фактически взорвавшим республику изнутри оказался земельный вопрос, потребовавший перекраивания границ национальных округов. Найденный способ его решения сводился к перераспределению земельного фонда между признанными в этом отношении благополучными кабардинцами и остальными народами Горской автономии. Расценив начавшийся земельный передел как «национальную катастрофу» и воспользовавшись правом обжалования республиканских решений, руководство округа возбудило вопрос о его выходе из состава ГАСР. Основная роль в этом процессе принадлежала председателю Кабардинского окружного исполкома Б.Э. Калмыкову. Именно ему предстояло найти приемлемую, как для общероссийского, так и для краевого руководства причину, обусловившую необходимость выхода Кабарды из состава Горской АССР. Такой причиной на тот момент была признана изначальная искусственность и непрочность Горской автономии как государственного образования, а также экономическое и культурное тяготение кабардинцев «в сторону областей РСФСР» [1].

1 сентября 1921 г. Постановлением ВЦИК РСФСР была образована Кабардинская автономная область с непосредственным подчинением общероссийским органам власти. Она расценивалась формой волеизъявления кабардинского народа и фактически явилась компромиссом между руководством автономии и центром, позволявшим на тот период времени решать сторонам вполне определенные задачи. Выделение кабардинцев из состава Горской республики повлекло за собою и необходимость решения вопроса о самостоятельности Балкарского округа. Однако невозможность урегулирования границ новой автономии, прочная территориальная и экономическая связь с Кабардой, в конечном итоге, подвели центр к идее создания объединенной Кабардино-Балкарской автономной области. 16 января 1922 г. Постановлением ВЦИК РСФСР

было принято решение об образовании национальной автономии кабардинского и балкарского народов. В целях обеспечения обоюдных национальных интересов сохранялись и действовали областные исполкомы, обладавшие правом в случае их нарушения апелляции к федеральной власти.

Судьба черкесского населения Баталпашинского отдела оказалась тесно связанной с дальнейшим существованием еще одного участника коллективной автономии горцев – Карачаевского округа. Его выход из состава Горской АССР и изначальное экономическое тяготение к Кубани стали основанием для создания отдельной автономии карачаевского народа – «наподобие Кабарды на Тереке». Однако процесс ее образования, мыслившейся изначалью в качестве многонациональной области, столкнулся с рядом трудностей. Прежде всего, с невозможностью выделения Карачая без присоединения к нему ряда дополнительных территорий, что создавало немалые проблемы в отношениях с другими народами. Положение осложнялось и самим многонациональным составом населения будущей автономии, которое требовало определенных гарантий своих прав. Многочисленные архивные документы того времени свидетельствуют о том, что стремление к обретению собственных автономий находило отражение на съездах всех народов, проживавших на ее территории – карачаевского, черкесского, русского, абазинского, караногайского.

Причины образование Карачаево-Черкесской автономной области, как правило, сводятся к решению заседания коллегии Наркомнаца от 9 января 1922 г. с участием представителей Карачая и Черкесии. В соответствии с ним из состава Горской АССР выделялся Карачаевский округ, а из Баталпашинского отдела Кубано-Черноморской области – Черкесия и 6 казачьих станиц, которые и составили объединенную автономную область. Насколько не продуманным оказалось данное решение, показало последующее развитие события. 26 апреля 1926 г. Постановлением ВЦИК РСФСР из Карачаево-Черкесской автономной области были выделены Баталпашинский и Зеленчукский округа в самостоятельный Баталпашинский район, вошедший в состав Армавирского округа Северо-Кавказского края. Этим же постановлением упраздняялась Карачаево-Черкесская автономная область. На ее месте образовывались Карачаевская автономная область и Черкесский национальный округ с непосредственным подчинением Северо-Кавказскому краевому исполнительному комитету. В 1928 г. округ был преобразован в Черкесскую автономную область. Пытаясь объяснить логику столь быстротечных преобразований, историки, обычно связывают их с включением области в состав Северо-Кавказского края [2]. Едва ли

подобную точку зрения следует признать исчерпывающей. Представляется, что одной из причин непрочности объединенной автономии оказалась так и не преодоленная в процессе совместного проживания застарелая неприязнь между карачаевцами и черкесами, находившая свое отражение в разнообразных конфликтах и обоюдных жалобах в вышестоящие инстанции [3].

Несколько иначе сложилась судьба адыгов, проживавших в Майкопском и Екатеринодарском отделах Кубано-Черноморской области. В отличие от остальных северокавказских народов, получивших свой первый опыт национального самоопределения в составе Горской АССР, кубанские адыги в нее не входили. Тем не менее, как и в остальных национальных районах края, в Кубано-Черноморье создавались специальные органы власти, призванные непосредственно руководить адыгским населением области. Таковыми в разное время являлись Мусульманская и Горская секции, Горский окружной ревком и исполком, которые действовали при соответствующих органах областной власти. Именно они стали основными формами и этапами национального самоопределения кубанских адыгов, завершением которого стало предоставление им национальной автономии. В качестве причин столь постепенного обретения адыгами национальной самостоятельности называются сложности, как объективного, так и субъективного порядка: «отсутствие национального отряда пролетариата, несовершенное административное управление, осязаемое засилье клерикальных элементов, полное отсутствие партийных организаций, экономическая разруха и разгул бандитизма» [4].

Противостояние областных и горских органов управления, сопровождавшее собою весь период поиска наиболее оптимальных форм национального самоуправления адыгов, привело стороны к взаимному осознанию необходимости выделения горского населения в самостоятельную административно-территориальную единицу – автономную область. Необходимость ее предоставления связывалась и с все чаще звучавшей на горских съездах идеей территориальной консолидации адыгских народов в независимую Северо-Кавказскую республику, а также наличием национально-территориальных образований у остальных адыгских народов.

27 июля 1922 г. Президиум ВЦИК принял постановление об образовании Черкесской (Адыгейской) автономной области. Черкесская (Адыгейская) автономная область вошла в состав Кубано-Черноморской области на правах самостоятельной административно-хозяйственной единицы. Центром ее временно был определен г. Краснодар. Несмотря на давние экономические связи и культурную близость населенных пунктов,

составивших территорию областей, отношения между ними складывались не всегда просто. Сказывались неопределенность границы, основанной на принципах экономического и административного тяготения населенных пунктов к той или иной области, отсутствие четкого законодательно оформленного положения об автономной области, наличие спорных территорий, принадлежность которых во время образования автономной области определялась зачастую произвольно. Многие из этих факторов еще долгое время неблагоприятно сказывались на взаимоотношениях Кубани и Адыгеи.

Одним из таких факторов стал вопрос о включении в состав автономии ряда населенных пунктов, оставшихся за ее пределами и получивший в Федеральном комитете по землеустройству РСФСР название «адыгейского дела». Его суть заключалась в «желании адыгейской стороны присоединить к автономной области Карамурзинский, Урупский и Каноковинский аулы Армавирского отдела, Кургановский и Суворово-Черкесский аулы Таманского отдела, а также 11 аулов Туапсинского округа с городом Туапсе» [5]. Комитет полагал дело «старым и темным» и не видел, равно как и руководство Кубано-Черноморской области, существенных причин для пересмотра сложившегося положения дел.

В свою очередь, представители автономной области в качестве таковой усматривали игнорирование национальных интересов «черкесов, не получивших возможности выражения своих политических и культурных чаяний». 5 февраля 1923 г. оргбюро РКП (б) Адыгейской (Черкесской) автономной области на своем заседании обсудило вопросы предоставления автономии административного центра и присоединения к ней армавирских и баталпашинских аулов. «Принимая во внимание историческое прошлое шапсугского племени как действительно революционно-демократического», оргбюро признало необходимым перенести центр Адыгеи в город Туапсе, а также полностью согласиться с присоединением к ней армавирских и баталпашинских черкесов. В силу «раздробленности черкесского племени» на несколько автономных единиц считалось целесообразным установить кантональную форму управления для объединенных племен, которые составили бы единую Адыго-Черкесскую Советскую Социалистическую Республику. Предусматривалось создание Шапсугского, Псекупского, Ширванского, Армавирского и Баталпашинского кантонов [6]. Однако идея территориальной консолидации адыгов не нашла поддержки ни у руководства Кубано-Черноморской области, ни у федерального центра.

Причинами тому оказались следующие обстоятельства. Во-первых, ни Туапсинско-Сочинский округ, место основного проживания приморских шапсугов, ни Армавирский и Баталпашинский отделы не имели общей

границы с Адыгейской автономной областью. Во-вторых, аулы Армавирского отдела исторически тяготели к Кубани, а Баталпашинского – имели самостоятельное административно-территориальное оформление в рамках Карачаево-Черкесской автономной области. Находившиеся в ведении и под юрисдикцией Горского исполнительного комитета аулы Туапсинского округа с момента провозглашения автономии перешли в непосредственное подчинение Кубано-Черноморского исполкома. В-третьих, подобная территориальная консолидация и выход к морю, с одной стороны, экономически и политически «чрезмерно» усилили бы положение автономии, которая могла бы выйти из-под контроля советской власти, с другой, – являлась шагом на пути реализации идеи Северо-Кавказской республики в границах 1800 г. и способствовала бы включению адыгов в орбиту турецкого влияния.

Однако еще до этого 4 сентября 1922 г. 3 съезд приморских шапсугов объявил о создании из 12 черкесских аулов Туапсинского района самостоятельной Шапсугской Советской Социалистической Республики с центром в Туапсе. С присоединением Сочинского округа западная граница самопровозглашенной республики должна была пройти по реке Ашад. Исполком Адыгейской автономной области посчитал нецелесообразным образование данной республики в качестве самостоятельной единицы, так как подобный акт делил черкесскую нацию на несколько обособленных народов, что могло «пагубно сказаться на культурном и экономическом развитии черкесского народа в целом» [7].

23 мая 1923 г. Президиум ВЦИК РСФСР отклонил ходатайство шапсугов. Но уже 3 августа 1924 г. Бюро Юго-восточного краевого комитета РКП (б), рассмотрев их положение, приняло решение о выделении территории шапсугов в особый Шапсугский район с подчинением Черноморскому исполкому. 21 августа краевой партийный комитет издал повторную директиву по партийной и советской линиям о выполнении принятого 3 августа решения. Завершить создание района планировалось не позже октября 1924 г. [8] 23 сентября на распорядительном заседании Малого Президиума крайисполкома Юго-восточной области из 7 аулов Туапсинского района Черноморского округа был создан Шапсугский район с непосредственным подчинением Черноморскому исполкому [9]. Район просуществовал до 27 мая 1945 г. и после неоднократных территориальных преобразований был переименован в Лазаревский район.

Дальнейшее развитие национальных автономий адыгов оказалась тесно связанным с решением хозяйственно-политических и культурных проблем советского государства. В 1924 – 1934 гг. автономии входили в состав Северо-Кавказского края, в управленческой вертикали которого был создан Национальный совет по делам республик и областей. Несмотря на

достаточно оперативное реагирование и разрешение возникавших вопросов, совет воспринимался автономиями в качестве промежуточного звена, лишавшего их непосредственной связи с центром. В 1934 г. после разукрупнения края Адыгейская автономная область вошла в состав Азово-Черноморского (с 1937 г. – Краснодарского), а Черкесская автономная область – Северо-Кавказского (с 1937 г. – Орджоникидзиевского, переименованного в 1943 г. в Ставропольский) краев. В начале 1990-х гг. данный факт нахождения в составе краевых объединений был использован руководителями автономных областей как неопровержимый аргумент в пользу создания республик. Именно в нем виделись неэффективность экономического развития и отсутствие у автономий административной самостоятельности, достижение которых связывалось с обретением полноправной государственности.

Одним из итогов административно-хозяйственного переустройства края стало усиление экономического потенциала, расширение территории, а также повышение политико-правового статуса ряда национальных образований. В 1936 г. Кабардино-Балкарская автономная область была преобразована в автономную республику, которая рассматривалась как переход к более высокой форме национальной государственности. В 1943 – 1944 гг. с упразднением национальных автономий карачаевского и балкарского народов образовывались Кабардинская АССР и Черкесская автономная область. В 1957 г. после реабилитации депортированных народов были восстановлены Кабардино-Балкарская АССР и Карачаево-Черкесская автономная область.

В ходе национально-государственного строительства, развернувшегося в регионе, адыги вошли в состав трех автономных областей, одна из которых впоследствии была преобразована в автономную республику, и одного национального района. Их административное разделение основывалось, прежде всего, на отсутствие общей границы и компактности проживания на территориях будущих автономий. Конкретные формы национальных образований, их включение в состав более крупных объединений, подвижность границ определялись как необходимостью решения конкретных задач советского строительства, так и представлениями правящей партии о сути национального вопроса и практиках его разрешения. Найденные на тот период времени механизмы «встраивания» различных групп адыгов в социально-экономическое и административно-территориальное пространство советской России отвечали не только потребностям государства, но и интересам самих народов.

Советский опыт решения «черкесского вопроса», сводившегося к реализации права адыгов на административно-территориальное

самоопределение в пределах советского государства, показал, что предоставленные им различные формы национальных автономий не являлись следствием их героического и беспокойного прошлого, а зависели от конкретных обстоятельств и текущего «политического момента». Злого умысла власти в их административном разъединении, по крайней мере, явно не прочитывалось. Как отмечается в литературе, «разграничение областей адыгов сложилось исторически; это проявилось не только в особенностях культуры, но и в этнополитической истории различных территориальных групп адыгского населения, в частности, в характере взаимодействия с Россией» [10]. Идеи этнической консолидации адыгского массива звучали лишь в 1920-е гг. в требованиях руководства Адыгейской автономной области включить в ее состав причерноморских шапсугов. Кабардинцы и черкесы, оказавшиеся в «двухтитульных» образованиях, сосредоточились на отстаивании собственных интересов, защита и представительство которых (по их мнению) требовали отдельных автономий.

Примечания

References:

1. Улигов У. И. Формирование национальной государственности у народов Кабарды и Балкарии: трудности становления, развитие // Национально-государственное строительство Российской Федерации: Северный Кавказ (1917 – 1941 гг.). Майкоп, 1995. С.105 – 106.
2. Там же.
3. Хлынина Т. П. Советы и традиционное общество Юго-Востока Европейской России // 1917 год в судьбах народов и мира. Октябрьская революция: от новых источников к новому осмыслению. М., 1998. С.278 – 279.
4. Мекулов Д. Х. Национально-государственное и советское строительство в Адыгее: начальный этап, тенденции // Национально-государственное строительство Российской Федерации: Северный Кавказ (1917 – 1941 гг.). С.68.
5. Государственный архив Российской Федерации. Ф.Р. – 5677. Оп.4. Д.314. Л.35.
6. Российский государственный архив социально-политической истории. Ф.Р. – 65. Оп.1. Д.105. Л.6.
7. Там же.
8. Там же. Д.19. Л.5.

9. Государственное учреждение «Национальный архив Республики Адыгея». Ф.Р. – 1. Оп.1. Д.61. Лл.13 – 14.
10. Российский Кавказ. Книга для политиков. М., 2007. С.202.

ტატიანა ხლინინა
“ჩერქეზეთის” საკითხის გადაწყვეტის საბჭოთა გამოცდილება

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია “ჩერქეზეთის საკითხის” გადაწყვეტის საბჭოთა გამოცდილების გააზრება. მასში დეტალურად არის განხილული ის კონკრეტული პირობები, რის გამოც ადიღებს აძლევდნენ ავტონომიის სხვადასხვა ფორმებს. აღნიშნულია, ურთიერთკავშირი “ჩერქეზების საკითხის” გადაწყვეტის, საბჭოთა სახელმწიფოს მიმდინარე ამოცანებისა და ეროვნული საკითხის ბუნების ბოლშევიკების მიერ კონცეპტუალურ ხედვას შორის.

საკვანძო სიტყვები: “ჩერქეზეთის” საკითხი, საბჭოთა გამოცდილება, ეროვნული საკითხი, ავტონომია.

რეცენზენტი: პოლიტიკის დოქტორი ოთარ ბაღათურია, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Tatiana Khlynina

The soviet experience of solving the «circassian» question

Summary

The article is devoted to understanding the Soviet experience of solving the «circassian» question. It looks details of the particular circumstances of granting various forms of autonomy circassians. It is noted, the relationship solutions «circassian» question the current tasks of the Soviet construction and conceptual vision of the nature of the Bolsheviks a national question.

Keywords: the «circassian» question, soviet experience, national question, autonomy

Reviewer: Ph.D. Otar Bagaturia, Georgian Technical University

ე კ ო ნ ო მ ი კ ა

თეა ხაჩიკე

ეკონომიკური ბამოწვევები საქართველოში და მათი მართვა

ჩვენი თემის მიზანია შემოგთავაზოთ საქართველოში ეკონომიკური გამოწვევების ზოგადი მიმოხილვა, მისი რეგულირების მექანიზმები და პრიორიტეტები დაძლევის პროცესისათვის.

ქვეყნის ეკონომიკური კურსის არჩევისას მნიშვნელოვანია არა მარტო ტრადიციული ეკონომიკური პრინციპების განვითარება, არამედ საერთაშორისო არენაზე მიმდინარე ეკონომიკური სიტუაციების შესწავლა, რაც საშუალებას იძლევა პროგნოზირება მოვახდინოთ საერთაშორისო ბაზრის აქტიურ მონაწილეთა ქცევაზე, განვსაზღვროთ წინასწარი რეაქციები და მოსალოდნელი სიტუაციები და მოვარგოთ ის ეროვნული ეკონომიკისა და ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების გეგმას.

საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებას ხელს უწყობს ტრანსპორტისა და ტრანსპორტირების, კომუნიკაციების, ტექნოლოგიების განვითარება. გონიერი მთავრობის სავაჭრო პოლიტიკის მიზანია საერთაშორისო ვაჭრობის ზრდის განვითარება,

რის მიღწევას ცდილობს დღეს საქართველოს მთავრობა, მაგრამ ამისათვის აუცილებელია მან ზემოთ ჩამოთვლილი ყველა მოთხოვნა დააკმაყოფილოს.

საქართველოს ეკონომიკური ზრდისთვის აუცილებელია ინვესტიციები და ქვეყნის დანაზოგი. დღეს, ქვეყანას საერთაშორისო ბაზარზე გასასვლელად საფრთხე არ ემუქრება, მაგრამ ქვეყნის შიდა დანაზოგის თვალსაზრისით მისი მდგომარეობა არასახარბიელოა. როგორც ეკონომიკის მკვლევარები მიიჩნევენ სავაჭრო დეფიციტი პრობლემა არ არის, მაგრამ ეროვნული დანაზოგის შემცირება პრობლემაა, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ მოსახლეობა ნაკლებ თანხას ზოგავს მომავლის უზრუნველყოფისათვის. სწორედ ამგვარი ეკონომიკური სიტუაციაა ის ხელშემწყობი ფაქტორი ეკონომიკური კონფლიქტების აღმოცენებისა ქვეყნის შიდა ბაზარზე, რომელმაც შესაძლოა ფარგლებს გარეთაც გადაინაცვლოს. დღეს არსებობენ ეკონომიკური გაერთიანებები და მასში შემავალი ნებისმიერი ქვეყნისათვის ეკონომიკურ ჩიხში აღმოჩენა ბუნებრივად გულისხმობს დანარჩენი წევრების ჩათრევასა, მაგალითისათვის საბერძნეთის ეკონომიკური კრიზისი გამოდგება. შიდა დანაზოგი ხელს უწყობს შიდა ინვესტიციების განვითარებას და ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას. ქვეყანაში უნდა ხდებოდეს კაპიტალის შემოდინება და არა გადინება, რასაც ხელს ჯერ კიდევ მოუვარებელი კონფლიქტები უწყობს.

მართალია, საქართველოს აქვს სხვადასხვა ქვეყნებთან საგარეო ვაჭრობის საკითხებთან დადებული ხელშეკრულებები, მაგრამ ფიზიკურად ვერ ხორციელდება საჭირო პროდუქციის წარმოება და მისი ბაზარზე გატანა.

მმართველმა ძალა უნდა გამოიმუშაოს მართვის ეფექტური მეთოდები, რომელიც შესაბამისობაში მოვა, როგორც საერთაშორისო სივრცის სტრატეგიისა ასევე ადგილობრივი მასებისათვის.

საქართველოს ეკონომიკურ ბაზარზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენა აქვს შიდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წილს, რადგან მისი წილი დაბალია როგორც ექსპორტში ასევე იმპორტში. მაშინ როდესაც საქართველოს უმსხვილეს ეკონომიკურ სტრატეგიულ პარტნიორთან რუსეთთან სამეზობლო პოლიტიკა დაძაბული აქვს და მისი მოგვარება საკმაოდ შორეული პერსპექტივაა, რადგან დიდ დროსა და ახალი თაობების ცვლას მოითხოვს, ამ ურთიერთობების სტაბილიზაციისათვის, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამომავლო გეგმაში მნიშვნელოვანი როლი კავკასიის ქვეყნებთან

სავაჭრო ურთიერთობების პარალელურად ენიჭება ევროკავშირის ქვეყნებს.

ქართული ეკონომიკის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია არა მარტო ტურისტული განვითარების გეგმის მიხედვით ქვეყნის შენება, არამედ სოფლის მეურნეობის განვითარება და არა მარტო შიდა ბაზრის დაკმაყოფილება, არამედ პროდუქციის ფარგლებს გარეთ გატანა.

ურიგო არ იქნება ეკონომიკური კურსის განსაზღვრისას სახელმწიფომ ქეინსის სარგებლის ეფექტი გამოიყენოს, რომელის სისტემაც შემდეგში მდგომარეობს: დაბალი ფასები სამომხმარებლო საქონელზე. შესაბამისად რაც უფრო დაბალია ფასები უფრო ნაკლებ ფულს მოიხმარს ოჯახი ამა თუ იმ საჭიროებისათვის. როცა ფასები შემცირებულია ის ცდილობს დანაზოგი თანხის ბანკში შენახვას და პროცენტების სახით მის გაზრდას. რეალური სურათი სამომხმარებლო ბაზარზე დღეს მაღალია და მისი რეგულირება აუცილებელი საჭიროებაა ქართული ეკონომიკისათვის, რათა თავიდან აიცილოს დაპირისპირების შემთხვევები. თუ ფასების დაბალ დონეზე ვიმსჯელებთ მაშინ სასურველია აშშ მაგალითის მოყვანა. ფასების დაბალი დონის გამო ამერიკელი ინვესტორები კაპიტალის დაბანდებას უცხო ბაზარზე ცდილობენ, გადა ამისა ეს ხელს უწყობს უცხოური საქონლის ძვირად გაყიდვას, ვიდრე ადგილობრივი საქონლის, რაც ზრდის ექსპორტს და ამცირებს იმპორტს. ანუ როდესაც ფასების შემცირება სარგებლის განაკვეთის შემცირებას იწვევს, მცირდება სავალუტო კურსი, იზრდება ექსპორტი, რაც ზრდის საინვესტიციო საქონელზე მოთხოვნის გაზრდას.

პოლიტიკურ ეკონომიკაში უთანხმოებისა და კონფლიქტების გაჩენისა და შემდეგ მისი აღმოფხვრისათვის მასში ცვლილებების შეტანამდე პოლიტიკოსებმა ყველა საკითხი უნდა განიხილონ და შემდეგ გადადგან გარკვეული სახის ნაბიჯები. სამწუხაროა ის ფაქტი, რომ ეკონომიკური რყევების წინასწარი პროგნოზირება ადვილი არაა, და მისით გამოწვეული შედეგების წინასწარი განსაზღვრა შეუძლებელი, ის მხოლოდ ვარაუდებს ეყრდნობა. ეკონომიკაში პოლიტიკის ქმედებების ჩარევიდან შედეგამდე სიტუაცია ხშირად იცვლება და ეკონომიკური არასტაბილურობის შემცირების ნაცვლად ხშირად მისი მაშტაბების გაზრდას უწყობენ ხელს. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ისიცაა, რომ წინასწარ ვერ განჭვრეტ მსოფლიოში მოსალოდნელ სიტუაციებს.

საქართველო ეკონომიკური პრობლემების წინაშე არაერთხელ მდგარა, რომლის გამომწვევი მიზეზი ქვეყნის შიდა პრობლემები,

საგარეო ურთიერთობები და ინტეგრაცია მსოფლიოსთან, მსოფლიო ეკონომიკური მდგომარეობა, ურთიერთობა მეზობელ ქვეყნებთან და კავკასიის ფუნქციონირება ეკონომიკურ შიდა და გარე მსოფლიო არეალზე. მიუხედავად იმისა რომ მთელი მსოფლიოს ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარება მეტწილად განსხვავებულია, მთავარი მამოძრავებელი ღერძი რის გარშემოც მსოფლიო გაერთიანების იდეა ტრიალებს ეს ეკონომიკური საზღვრების დავიწროება, ერთ სისტემაში მოქცევაა, რომლის საშუალებითაც ის მთელ პლანეტას მოიცავს.

საქართველოს ეკონომიკური მდგომარეობა შესაბამისობაშია ქვეყნის სოციალურ განვითარებასთან, რომელიც განსაკუთრებით ნათლად მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის დროს და შემდეგ გამოიკვეთა და რომლის დაძლევის მცდელობა ჯერ კიდევ გრძელდება. როდესაც მსოფლიოსთან შეერთების და ერთ-ერთი მექანიზმის როლის მორგებაა საჭირო, საქართველოს მმართველმა ძალა უნდა ყველაფერი უნდა იღონოს იმისათვის რომ მჭიდრო ეკონომიკური ურთიერთობები დაამყაროს კავკასიის ქვეყნებთან, ცენტრალურ აზიასთან და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია რუსეთის სახელმწიფოსთან. სწორი დიპლომატია ამ შემთხვევაში ქვეყნის ეკონომიკურ აღორძინებას შეუწყობს ხელს. ზოგადად დღეს ქართული ეკონომიკა იმ ინვესტიციებსა და საერთაშორისო დონორებზეა დამოკიდებული რომლებიც დღეს ჩვენს ქვეყანაში ახორციელებენ ინვესტიციებს, ეს საკმარისი არაა, რადგან თუ არ გაიზარდა შიდა პროდუქტის წარმოება და შემდეგ მისი ექსპორტი, სახელმწიფოს დავალიანება უფრო მეტად გაიზრდება. კავკასიის ქვეყნებში ჯერ კიდევ არ არის დარეგულირებული შიდა კონფლიქტები, რასაც დაძაბული სამეზობლო ურთიერთობები ემატება, მაგ: აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის, თურქეთსა და სომხეთს შორის, საქართველოს ისევ გადაუჭრელ პრობლემად ექცა აფხაზეთი და ე.წ. სამხრეთ ოსეთი, და რაც სამწუხაროა ჩვენ სულ რამდენიმე წლის წინ გადავიტანეთ ომი რუსეთის სახელმწიფოსთან, რამაც დიდი დიდი დაასვა ჩვენს ეკონომიკურ მდგომარეობას და ასეთ სახელმწიფოსთან ურთიერთობების განახლება ჯერ კიდევ მოუშიშებელ იარებზე რთულია. რაც ალბათ დიდი ხნით გასტანს და საკმაოდ დიდ სდაასვავს ჩვენი ქვეყნის ფინანსურ მდგომარეობას, რაც თავისთავად სოციალურ დაძაბულობას იწვევს.

ყოველ საკითხს რამდენიმე შესაძლო გადაწყვეტა შეიძლება მოეუძებნოთ. რა უნდა გააკეთოს ქვეყანამ მაშინ როდესაც მას ასეთი დაძაბული, თითქმის შეწყვეტილი ურთიერთობა აქვს სახელმწიფოსთან რომელიც ყველაზე დიდი გასაღების ბაზარს

წარმოადგენდა და თითქმის განაგებდა ქვეყნის ძირითად ეკონომიკურ სიტუაციას. როდესაც ჯერ კიდევ არ მოხდება მსგავსი ახლო და კეთილმეზობლური ურთიერთობების დამყარება ორ სახელმწიფოს შორის, საქართველოს სხვა რეგიონებთან შედარებით ყველაზე ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდგომარეობა აქვს, რომელსაც ამ შემთხვევაში სათავესოდ გამოყენება არც აწყენს, აგრესორისაგან თავდასაცავად საჭიროდ მოინახა ევროპისა და ამერიკის მხარდაჭერა, მაგრამ მათ ვერ ან არ შეუძლიათ იმ ეკონომიკური სიტუაციების მართვა ქვეყანაში რაც არის, გარდა გამოყოფილი სესხებისა, რაც ქვეყნის საერთო მდგომარეობაზე არც თუ სახარბიელოდ იმოქმედებს, გადაუხდელი პროცენტების სახით. საქართველო წარმოადგენს იმ ჯაჭვს, რომელიც აკავშირებს როგორც სამხრეთით მდებარე ქვეყნებს, ასევე მნიშვნელოვან ეკონომიკურ დერეფანს აღმოსავლეთსა და დასავლეთ შორის. სწორედ ეს განაპირობებს ქვეყანაში სტაბილურობას. რთულად დასაძლევია საკითხია, მაგრამ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ეკონომიკური მდგომარეობის აღორძინებისათვის საქართველოს ეკონომიკურ ურთიერთობას მეზობელ რუსეთის სახელმწიფოსთან, რაც პოლიტიკურ თასობათ ცვლის შემდეგ თუ აღსდგება. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში დაძაბული ეკონომიკური მდგომარეობაა, რომელსაც შეიძლება, დაუმუხტავი დენთის კასრი ეწოდოს, მაინც ახერხებს სოციალურად დაუცველი ფენისათვის დახმარების გაწევას, რაც საკმაოდ რთული უნად იყოს მსგავსი ქვეყნისთვის, სხვა რომ არაფერი ვთქვათ აქ ხომ რაიმე პროპორცია არ არსებობს მდიდრებსა და ღარიბებს შორის. ჩვენს ქვეყანას ამბიციური ეკონომიკური გეგმები აქვს, რომლის სავარაუდო განვითარება არავინ უწყის რადგან თუ მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი მალე დამთავრდა, როგორ გააგრძელებს თავის ეკონომიკურ პოლიტიკას რუსეთი და ევროპის სხვა ქვეყნები არავინ იცის. ეკონომიკური სირთულეების წინაშე დგას ევროზონაც და გერმანია რომელიც ამჟამად ევროპაში, რომელიც ყველაზე დიდი ეკონომიკად ითვლება, რადგან ევროზონის ქვეყნების უმრავლესობა საკრედიტო ვალეების წინაშე დგას. დაძაბული სიტუაციაა ამერიკის შეერთებულ შტატებშიც, სადაც უმუშევრობა დღითიდღე იზრდება. ამერიკისა და ევროპის ეკონომიკური ზრდის ტემპის სტიმულირება ჯერჯერობით ვერ ხერხდება, რაც ბუნებრივია გამოიწვევს, რომ ისინი ვერ შეძლებენ დავალიანებულ ქვეყნებისათვის დახმარების გაწევას, ამ შემთხვევაში კი საქართველო მძიმე სიტუაციაში აღმოჩნდება, გაიზრდება სახელმწიფოს ვალი და პროცენტები, რაც პარალელურ რეჟიმში გამოიწვევს გადასახადების გაზრდას და უმუშევრობის

დონის მომატებას. მართალია ქართული ეკონომიკა ინვესტიციების იმედის თვალთ უყურებს, მაგრამ ეს ჯერჯერობით საკმარისია არაა. ამ სიტუაციიდან გამომდინარე საქართველოს სახელმწიფოს სტირდება მეზობელ ქვეყნებთან ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავება, ეკონომიკური დიპლომატიის წარმოება და დაძაბული სიტუაციის განვლების მცდელობა. წამყვანმა ძალებმა საქართველოში უნდა შეიმუშაონ კონკრეტული სამოქმედო გეგმა, თუ რომელი მიმართულებით სურს ქვეყანას განვითარება, იქნება ეს ტურიზმი, სოფლის მეურნეობა თუ საგარეო ვაჭრობა შიდა პროდუქტის გაღვივების მიზნით. დღეს თითქოს გარკვეულია, რომ ქვეყანა ტურიზმის განვითარების გზით მიდის, კეთდება გზები, იგება შენობა-ნაგებობები, ხდება ქართული ტრადიციული საქმიანობისა და ხელობის პოპულარიზაცია, მაგრამ შედეგამდე ჯერ კიდევ შორსაა. ტურისტული პოტენციალის გაზრდაზე გათვლა მხოლოდ ევროპელებსა და ამერიკელებზე არ უნდა ხდებოდეს, აუცილებელი და საჭიროა კავკასიის, გარდა სომხეთის მოსახლეობისა, სხვა ხალხის მოზიდვაც და ამ საქმეში უმთავრესი წვლილი პოლიტიკური სიტუაციის განმუხტვას უნდა დაეთმოს. გამოყენებითი კეთილმეზობლური ურთიერთობა ასე შეიძლება ეწოდოს ამ სამოქმედო გეგმას. მიუხედავად პოლიტიკური დაძაბულობისა საქართველოსა და რუსეთის სახელმწიფოს შორის ეკონომიკური ურთიერთობების არსადგენად მაინც ღირს ბრძოლა, რადგან პოლიტიკოსთა ამბიციებს რიგითი მოქალაქის ინტერესების არ უნდა შეეწიროს. მაშინ როდესაც მსოფლიო შეიძლება ისევ გლობალური რეცესიების წინაშე აღმოჩნდეს, გარკვეულ დათმობებზეა წასვლა საჭირო.

ზოგადად გლობალიზაციის პროცესი, რომელშიც მსოფლიოსთან ერთად საქართველოც აღმოჩნდა, პროგრესისა და ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების პირობებში, რაც თავისთავად ქვეყნის ეკონომიკაში ახალ ამოცანებს აყენებს. ძირეული ცვლილებები განიცადა კერძო საკუთრების ტრანსფორმაციამ, რაც პრიორიტეტად იქცა. იქმნება ერთიანი ეკონომიკური სივრცე, რაც თავისთავად გულისხმობს ყველა სახელმწიფოს ერთ ბერკეტზე განთავსებას, რომელსაც ერთი საწარმოო ბაზარი ექნება. კაპიტალი – ეს არის ეკონომიკური სიცოცხლის მთავარი მამოძრავებელი ძალა, ასევე ეკონომიკური ურთიერთობების გაბატონების მთავარი საშუალება.

გლობალიზაციის პროცესში პრიორიტეტულია თუ ქვეყანა ეროვნული ბაზრების გახსნას ღია კარის პრინციპით იხელმძღვანელებს, სადაც მსოფლიო ბაზარი მოიყრის თავს და პირიქით.

თანამედროვე საქართველოში ეკონომიკური აღმავლობა დიდადაა დამოკიდებული რეფორმების გატარებასა და მათ შესრულებაზე, არსებული რესურსების რაციონალური გამოყენება, ტექნოლოგიების და ინოვაციების პოტენციალის ათვისება, რომლის საშუალებითაც საქართველო შევა მსოფლიო ეკონომიკაში როგორც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სამრეწველო ობიექტი. თუმცა ბოლო დროს განვითარებულმა მოვლენებმა, რუსეთის აგრესიის სახით მნიშვნელოვანწილად შეაფერხა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლა. შემქმნილმა მდგომარეობამ ნათლად აჩვენა, რომ აუცილებელია საერთაშორისო ბაზრისათვის ხელსაყრელი პირობების გატარება, რომ საერთოდ გადარჩეს ჩვენი ეროვნული ეკონომიკა და მოხდეს მისი ხელახალი რეაბილიტაცია.

XXI საუკუნის მაშტაბური ეკონომიკური კრიზისი, რომელშიც ბუნებრივად აღმოჩნდა საქართველო, მოხდა ეკონომიკური რესტრუქტურისაცა, მან მოიცვა გამოკვეთილი და ფარული უმუშევრობა, შექმნა კერძო საკუთრების გამოყენების სხვადასხვა არასტანდარტული მეთოდების პრივატიზაცია, რამაც მნიშვნელოვანი წინააღმდეგობა გამოიწვია საზოგადოებაში, ჩნდება სხვადასხვა კონფლიქტური კერები ეკონომიკაში. რით აიხსნება პენსიების ზრდა საქართველოში? როცა ევროპაში 2000 ევროდან 800-მდე დაეცა საპენსიო გადასახადი საბერძნეთში. ჩვენს ქვეყანაში მნიშვნელოვნადაა დაცემული მოსახლეობის ცხოვრების დონის სტანდარტები, დაბალი ხელფასები, არასაიმედო სამუშაო გარემო ზრდის მასის უკმაყოფილებას.

ამ პირობებში აშკარაა რომ სახელმწიფომ შეიმუშავა მყარი სტრატეგიული პროგრამა. ნათელია, რომ ქვეყანა მიდის ტურიზმის განვითარების მიმართულებით, რომლის მნიშვნელოვანი ბაზარი ჯერ კიდევ შიდა ფაქტორზეა დამოკიდებული, მაგრამ ორიენტირებული გარე ფაქტორებზე. აშკარაა ბათუმის ზღვისპირა მნიშვნელოვან კურორტად გადაქცევის სასიამოვნო იდეა, რაც საერთო მაშტაბური გეგმის მნიშვნელოვანი ნაწილია, მაგრამ არსებული კურორტების უმრავლესობაზე მაინც ადგილობრივი მოსახლეობა მოდის, რაც განაპირობებს კიდევ არაკონკურენტუნარიანი გარემოს არსებობას. მაგალითად ბორჯომის კურორტები: წალვერი, ცემი, ბაკურიანი და ა.შ. ტურიზმის გასამყარებლად თავდაპირველი აუცილებლობაა ტრადიციული ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარება, კერძოდ კი სოფლის მეურნეობის, როგორც შიდა ისე გარე ბაზრის ათვისების თვალაზრისით. სიმინდის წარმოებამ მხოლოდ წელს მიაღწია იმ მიწნულს რომლის საშუალებითაც ის ხდება გარანტი სინიმდის

ფქვილით, არა მარტო შიდა ბაზრის დაკმაყოფილების, არამედ მზადდება საექსპორტოდაც.

ეკონომიკური კონფლიქტის აღმოცენების დროს უნდა მოხდეს სიტუაციის შეფასება და მხარეთათვის მისაღები წინადადებების შეთავაზება, რათა გადაიჭრას პრობლემა, ეს არის ხანგრძლივი პროცესი, ხანმოკლე დროში წარმოშობილი, რთული და შეიძლება ითქვას მძიმე შედეგებით და ილუზია იმისა, რომ ყველაფერი წმინდა მორალურ ღირებულებებზეა დამოკიდებული არავის არ უნდა ჰქონდეს. ისე როგორც სახლის, მყარი ეკონომიკის შენება ხანგრძლივი პროცესია და ამ პროცესში თითოეული აგური ისე უნდა დაიდოს, რომ მომდევნოს ხელი არ შუაშალოს. შექმნის პროცესში მნიშვნელოვანია მოხდეს იმ ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების გაუმჯობესება, რომლებიც მიზნად უნდა ისახავდნენ ხელი შეუშალონ ეკონომიკური კონფლიქტების გაღრმავებას, არსებობის შემთხვევაში და შექმნან პირობა კონფლიქტების იურიდიული ბალანსისა. დღეს სახელმწიფო ეკონომიკა დგას კაპიტალისტურ სათავეებთან, ამ ეტაპზე მნიშვნელოვანია სტაბილური ეკონომიკური გარემოს შექმნა, რაც თავისთავად იქნება ეკონომიკური კონფლიქტის თავიდან აცილების მიზეზი, რადგან ტრანსფორმაციის დროს ბევრს მტკივნეულ ნაწილზე ხდება შენება. ამ მდგომარეობას კი ახასიათებს მაღალი ხარისხის შიდა დაძაბულობა, რომელსაც მოკლევადიანი პერსპექტივა აქვს, თუმცა ეს ახლად შემუშავებული გარემო ვერ მოგვცემს იმის გარანტიას, რომ თავიდან იქნება აცილებული ან აღმოფხვრილი კონფლიქტები. ამისათვის ფართო სამეცნიერო კვლევაა საჭირო, რომლის მეშვეობით შემუშავდება თეორია, კონკრეტული წინადადებები და რეკომენდაციები პრობლემის მოსაგვარებლად. ჩვენი მცდელობაა მცირედი წვლილი შევიტანოთ ამ საკითხის თეორიულ დამუშავებაში.

ლიტერატურა

References:

1. ekonomikuri diplomatia – n. babuaZe, m. papaSvili, e. baraTaSvili, i. kveselava. gamomcemloba `graali~. Tbilisi 2011
2. gregori menqiu – ekonomikis principebi. harvardi 2008 weli.
3. ekonomikis safuZvlebi – karl mengeri. gia qarCxaZis gamomcemloba. 2006
4. msolflio ekonomika – a.g.movsesiani, s.b. ognivcevi – rusulidan Targmna SoTa veSapiZem. Tbilisi 2003.

5. g. baRaTuria - strategiuli dagegma (meTodologiuri safuZvlebi) Tbilisi. 2009. gamomcemloba `cis nami~
6. T. aqubardia – ekonomikis saxelmwifo regulireba da ekonomikuri politika. Tbilisi 2005.
7. demna kvaracxelia – globalizacia, suverenuli saxelmwifo, erovnuli ekonomika. Tbilisi 2003. gamomcemloba `universal~
8. beqa Tagauri – konfliqti, Sefaseba, gadawyvetileba. Tbilisi 1993. gamomcemloba `mecniereba~
9. ragim andriaSvili – konfliqtobis sociologia. Tbilisi 2009.
10. Экономическая Война – Ю С Курочин – сибирское университетское издательство новосибирск 2001
11. saqarTvelos parlamentis sabijeto ofisi. roman gociriZe – Sida konfliqtobis ekonomikuri da socialuri Sedegebi saqarTveloSi. Tbilisi 2003 weli.
12. S. malaSxia - `konfliqtebi, prognozireba: samarTlebrivi da ekonomikuri aspeqtebi~ 2007.
13. a. TvalWreliZe, p.kervaliSvili, d.gegia, s.esakia, s.sanaZe – saqarTvelos ekonomikuri ganviTarebis prioritetebi: analizi da uaxlesi perspeqtiva. Tbilisi 2002. gamomcemloba `sani~
14. www.wordpress.com
15. www.presage.tv
16. www.economy.ge
17. www.mfa.gov.ge

Tea Khachidze

Addressing Economic Challenges in Georgia

Summary

The aim of my topic is to make you familiar with the general survey of economics challenges in Georgia, with the mechanism of their regulation and with the priorities for their overcome. While choosing the economics course of the country, it is important not only to develop traditional economics principles but to be oriented on the international processes as well, in order to fit it to the plans of the national economics and the country economics development.

In order to develop Georgian economics, it is important to build the country not only according to the tourism development plan but to develop agriculture as well. Nowadays, the country economics situation is in compliance with the country social development. This causes people discontent and as a result, conflict may be posed. In order to neutralize the situation, it is necessary to apply effective govern methods which will be in compliance with the international strategies as well as with the local masses.

The modern Georgia economics development mainly depends on the effectiveness of the reforms, on the rational use of the existing resources, on the use of technology and novations potentials by means of which Georgia will join the international economics as one of the important industrial country. The recent situation clearly showed that it is necessary to make favorable conditions for international market in order to save our national economics and to rehabilitate it.

Keywords: Georgia, economics challenges, reforms, national economics.

Reviewer: Professor Temur Todua, Georgian Technical University

Tea Хачидзе

Экономические вызовы Грузии и их управление

Резюме

Цель моей темы ознакомление с общим обзором вызовов экономики в Грузии, с механизмом их регулирования и с приоритетами для их преодоления. При выборе курса экономики страны важно не только развивать традиционные принципы экономики, но ориентироваться на международные процессы для ее соответствия с планами национальной экономики и развития экономики страны.

В целях развития грузинской экономики, важно строить страну не только в соответствии с планом развития туризма, а также нужно развивать сельское хозяйство. В настоящее время экономическая ситуация в стране соответствует социального развития страны. Это вызывает недовольство народа, и в результате может возникнуть конфликт. Для того, чтобы нейтрализовать ситуацию, необходимо применять эффективные методы

управления, которые будут в соответствии с международными стратегиями, а также с местными массами.

Современная развития экономики в Грузии во многом зависит от эффективности реформ, от рационального использования имеющихся ресурсов, от применения технологии и новации потенциалов с помощью которых Грузия войдет в международную экономику как одна из важнейших промышленных стран. Недавно возникшая ситуация четко показала, что необходимо создать подходящие условия для международного рынка, чтобы сохранить нашу национальную экономику и реабилитировать его.

Ключевые слова: Грузия, экономические вызовы, реформы, национальная экономика.

Рецензент: профессор Теимураз Тодуа. Грузинский технический университет.

ს ა მ ა რ თ ა ლ ი

ლევან ოსიძე

პირველი საპანონმდებლო ნაბიჯებიდან კონსტიტუციონალიზმის
იღვამლე

კონსტიტუციონალიზმის იდეამ მსოფლიოში პირველი პრაქტიკული განხორციელება ამერიკის შეერთებულ შტატებში ჰპოვა, იგი წარმოადგენდა მრავალსაუკუნოვანი დასავლური აზროვნების შედეგების ბრწყინვალე სინთეზს სახელმწიფოსა და მის მოქალაქეებს შორის ურთიერთობის თაობაზე, იმ საკითხებზე, რომლებიც თვით ჩვენგან კაცობრიობის არსის გააზრებას მოითხოვს. კონსტიტუციამ ეპოქის გამოცდას გაუძლო და დაამტკიცა თავისი ძალა და მოქნილობა, დაადასტურა, რომ შესწევს უნარი იყოს გახსნილიც და თანაც შეუვალიც. სამოქალაქო სამსახურში შესვლისას პრეზიდენტი იქნება თუ ნებისმიერი მოხელე, ერთგულების ფიცს დებენ და ამ

ვიცხს ისინი აძლევენ არა დროშასა თუ მეფეს, არა ისტორიას, რასას თუ მიწას, არამედ კონსტიტუციას.

სიტყვა კონსტიტუცია ლათინური წარმომავლობისაა და ქართულად „დაწესებულს“ ნიშნავს. დაწესება კი მის გარდაუვალ შესრულებაში გამოიხატება, რადგან კონსტიტუციის მიღებით იწყება სრულიად ახალი ერა პოლიტიკური და სამართლებრივი აზროვნების ისტორიაში. შეიძლება ითქვას, რომ მისი დაწერისა და რატიფიკაციის შემდეგ მსოფლიოს სხვადასხვა ერებმა ახალ ყაიდაზე დაიწყეს აზროვნება და ცხოვრება. იგი თამამად შეიძლება „კოპერნიკულ შემობრუნებად“ მოვნათლოთ მსოფლიო პოლიტიკურ აზროვნებასა და ცნობიერებაში.

დროთა განმავლობაში ამერიკაში 1776 წელს მიღებული „ამერიკის ხალხთა უფლებათა დეკლარაცია“, რომლის ავტორიც შემდგომში რიგით მესამე ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი თომას ჯეფერსონი გახლდათ და 1787 წელს „ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუციის“ მიღებით დაწყებული პროცესები თანდათანობით იხვეწებოდა და ასახვას პოულობდა ახალი და უახლესი ხანის კონსტიტუციებში, ამ კუთხით მსოფლიოში მე-19 საუკუნე გამოირჩეოდა, როდესაც ნებისმიერ დამოუკიდებლობის გზაზე დამდგარ სახელმწიფოს სრული სუვერენიტეტის დეკლარირებისათვის კონსტიტუციის მიღება გარდაუვალ აუცილებლობად გადაიქცა.

კანონშემოქმედებითი პროცესის მოკლე ისტორიული მიმოხილვისას ჩვენ გვერდს ვერ აუუვლით კანონის არსის განსაზღვრას, ანუ რა არის კანონი, როგორ და ვინ ქმნიდა კანონებს უძველესი დროიდან მოყოლებული დღემდე, როგორ იცვლებოდა და იხვეწებოდა მისი შინაარსი და არსი. დავიწყეთ იქედან, რომ „ბუნებით სახელმწიფოში“ ცხოვრება თავისთავად ძნელად ასატანი იქნებოდა უდიდესი უმრავლესობისათვის, ყოველთვის გაიმარჯვებდა ძლიერი და დაიხაგრებოდა სუსტი, ამიტომ ძლიერ და მოაზროვნე ბელადებს არ აწყობდათ აწყვილ და ქაოტურ მდგომარეობაში ცხოვრება. თავისი მომხრეების თანადგომით მიმართავდნენ იძულებით ღონისძიებებს და საერთო წესის დამრღვევს სჯიდნენ იმავე ხარისხის ზიანის მიყენებით, რაც თავად ჩაიდინა, შედეგად ერთი დაზარალებულის ნაცვლად ორი მიიღებოდა და საბოლოო ჯამში ზარალდებოდა მთელი საზოგადოება, მაგრამ ამის შესახებ ჭკვიანთ. ამ ეტაპზე ჩვენთვის აუცილებელია მივიღოთ აქსიომასავით, რომ პირველყოფილი თემური წყობილებიდან დღემდე მიღებული ნებისმიერი კანონი არის ძალდატანების პროდუქტი, იძულების შედეგად დამკვიდრებული გარკვეული „სისხლის საფასური“, საზღა-

ური, ჩადენილი თუნდაც ყოველდღიური სარჩოს მოსაპოვებლად, ანუ თავის გასატანად. საზოგადოების განვითარება კი მოითხოვდა მსგავსი პრეცედენტებისაგან თავის დაღწევას.

შეიძლება ვთქვათ, რომ „ძლიერნი ამა ქვეყნისანი“ თავისი ფიზიკური ძალისა თუ მოხერხებულობის მეშვეობით აიძულებდნენ სუსტებსაც და ძლიერებსაც მუდმივ კონტროლქვეშ ყოფნას და მორჩილებას, დამრღვევებს უმოწყალოდ უსწორდებოდნენ და სჯიდნენ სხვათა დასაშინებლად, სანამ მათი მცდელობა სათანადო შედეგს არ მოიტანდა და არ დამყარდებოდა სრული წესრიგი, ანუ მათი სიტყვა არ გახდებოდა კანონის ტოლფასი. ჩვენ აქ არ შევუდგებით კანონის კლასიკური განმარტებების მოტანას, ერთს კი დავსძენთ, რომ კანონი არის ობიექტური რეალობა, რომელიც ჩვენგან დამოუკიდებლად არსებობს და როცა შეგრძნებებში მოგვეცემა არის მდგრადი და განმეორებადი. ასეთი კანონები შეიძლება არსებობდეს როგორც ბუნებაში, ასევე საზოგადოებაში და კანონშემოქმედნი რაც უფრო ნაკლებად დაარღვევენ თავისსავე მიერ დაწესებულ მოთხოვნებს, მით უფრო უმტკივნეულოდ მიიღებენ ისინი კანონიკურ სახეს, ანუ დარჩებიან უცვლელნი, ე.ი. მდგრადი და განმეორებადი. სხვა ვითარებაში საზოგადოება ვერ მიიღებდა ისეთ სახეს, რომელსაც სახელმწიფოებრივი ჰქვია. სახელმწიფოს გააჩნია თავისი ძირითადი მახასიათებლები, როგორიცაა მიწა ანუ ტერიტორია მოსახლეობითა და სახელმწიფო ენით, ანუ საკომუნიკაციო საშუალებით, ერთიანი ეკონომიკით, კულტურითა და ფსიქიკით. სწორედ ასეთი სრული მახასიათებლების ერთობლიობას მიყვავართ სახელმწიფოებრივ აზროვნებასა და ცნობიერებამდე, რომელიც უნდა დაგვირგვინდეს მართვის მექანიზმის შემოღებით, რომელსაც სახელმწიფო ჰქვია. სახელმწიფო თავისი არსით არის იძულების მექანიზმი, ეს არის უნარი A-სი ზემოქმედება მოახდინოს B-ზე და აიძულოს იგი გააკეთებინოს ის, რასაც თავისი ნებით არ გააკეთებდა.

„ბუნებით სახელმწიფოში“ საზოგადოების ყველა წევრი თანაბარ პირობებშია ჩაყენებული და არ არსებობს მაკონტროლებელი და სუსტი ადამიანების უპირობო დაცვის მექანიზმი, ძალაშია ბუნებითი სამართალი, არ არსებობს თანხმობა თითოეულ წევრთა შორის, ამიტომ საზოგადოებას არ გააჩნია მისი თითოეული წევრის უფლებების გარანტირებული დაცვის მექანიზმი.

დღეს ჩვენთვის თავისთავად ცხადია ის ჭეშმარიტება, რომ ყველა ადამიანი შექმნილია თანასწორად, მათ გააჩნიათ ხელშეუვალი უფლებანი, რომელთა შორის უმთავრესია სიცოცხლე, თავისუფლება და ბედნიერებისაკენ სწრაფვა. ამ უფლებათა

დასაცავად ადამიანები ქმნიან ხელისუფლებას, რომელიც თავის მარტოზომიერ უფლებამოსილებას მათგანვე იღებს, მათივე თანხმობით, რომ თუკი ხელისუფლების რომელიმე შტო, რომელიმე ფორმა ხელყოფს ამ მიზნებს, ხალხის უფლებაა შეცვალოს, ან გააუქმოს არსებული მმართველობა და დაამყაროს ახალი ხელისუფლება, სწორედ ამის შესახებ მოგვითხრობს აშშ ხალხთა უფლებათა დეკლარაცია, რომელიც საფუძვლად უდევს არა ერთი სახელმწიფოს მმართველობის ფორმას და იგი სათავეს ინგლისელი ჯონ ლოკისაგან იღებს (1632-1704 წწ), მის პოლიტიკურ ფილოსოფიას ხშირად „ბუნებითი უფლებების ფილოსოფიას“ უწოდებენ. რომელიც ეყრდნობა იმის წარმოსახვას, თუ რას დაემსგავსებოდა ცხოვრება, რომ არ ყოფილიყო ხელისუფლება. ასეთ წარმოსახვით სიტუაციას ლოკი და სხვები უწოდებენ „ბუნებით სახელმწიფოს“. იმისდა მიუხედავად, არსებობდა თუ არა ოდესმე ასეთი სახელმწიფო, მასზე დაფიქრება აუცილებელი იყო, რათა ეპასუხათ შემდეგ კითხვებზე:

1. როგორია ადამიანის ბუნება, ანუ ინდივიდუალობისა და ხასიათის რა საერთო ნიშან-თვისებები აქვს ყველა ადამიანს. მაგ., არიან თუ არა ისინი ძირითადად ეგოისტები, თუ მიდრეკილება აქვთ იზრუნონ სხვათა კეთილდღეობაზე.
2. რა უნდა იყოს ხელისუფლების მიზანი.
3. როგორ უნდა მოიპოვონ მმართველობის უფლება მათ, ვინც ხელისუფლებას განაგებს.
4. როგორი უნდა იყოს სახელმწიფოებრივი მოწყობა.
5. როგორი მმართველობა იმსახურებს პატივისცემას და მხარდაჭერას.
6. როგორ მმართველობას უნდა ვეწინააღმდეგობებოდეთ და ვებრძოდეთ.

ყოველივე ეს კი მოასწავებდა საზოგადოების წიაღში თანაცხოვრების მექანიზმების ძიებას, ამიტომ თუკი გადავაგლებთ თვალს უძველეს ცივილიზაციებს, ისინი ქმნიდნენ წერილობით კანონთა კრებულებს, რომლებსაც უტოვებდნენ შთამომავლებს და ისიც საზოგადოების მართვის მექანიზმის ფუნქციას ასრულებდა. ჩვენს მიზანს არ წარმოადგენს ყველა მათგანის შესახებ ამომწურავი ინფორმაციების მოწოდება, ამიტომ შემოვიფარგლებით ძირითადი და საკვანძო, ანუ საეტაპო ხასიათის მოვლენებით, რომელთაც გარკვეული ზემოქმედება მოახდინეს კანონსა და უპირველესად სამართლიან სამართალზე.

ახლა კი მოკლედ თვალი გადავაგლოთ კანომწემოქმედებით პროცესს, რომელიც სათავეს მესოპოტამიის, იგივე შუამდინარეთის

უძველესი ცივილიზაციებიდან იღებს. ეს პროცესი შემდეგში თანდათანობით აიტაცა და სულ სხვა სიმაღლეებზე აიყვანა ძველბერძნულმა და რომაულმა ცივილიზაციამ, ხოლო შუასაუკუნეების მსოფლიო ცივილიზაციამ არა-ერთი კანონი შემოგვინახა, რომელთა გვერდით სამართლანად შეიძლება მოვიხზოთ ქართულ ენაზე შექმნილი კანონებიც.

ძველ ცივილიზაციებში შექმნილ კანონებს რამდენიმე ძირითადი რამ აქვთ საერთო. პირველი, ესაა სხვაობა სასჯელის იმ ზომებს შორის, რომელიც დამნაშავეისათვის სოციალური წარმოშობისათვის არსებობდა. მაგალითად, იმ დროისათვის ყველგან კანონის სახით შემონახული იქნა პირველყოფილი წესი, რომლის მიხედვითაც ადამიანს, რომელმაც ვინმეს ფიზიკური ზიანი მიაყენა, ისეთივე სამაგიერო უნდა მიზღოდა, მაგრამ თუ დამნაშავეს მაღალი სახელმწიფოებრივი თანამდებობა თუ სოციალური მდგომარეობა ეკავა, იგი დაზარალებულს მხოლოდ ფულად კომპენსაციას უხდიდა. მაგ., „ჰამურაბის კანონებში“ ეწერა, რომ „თუ ვინმე თვალს დაუზიანებს თავისუფალ ადამიანს, მაშინ მას თვითონაც უნდა დაუზიანონ თვალი, თუ იგი დაუზიანებს თვალს ვინმეს მონას, ან ამ მონას სხეულის რაიმე ნაწილს მოსტეხს, მაშინ მან უნდა გადაიხადოს ამ მონის ღირებულების ნახევარი“.

ინდოეთში ადამიანს, რომელიც მიეკუთვნებოდა ქურუმი-ბრაჰმანების უმაღლეს კასტას, არ სჯიდნენ, თუნდაც იგი „ყელამდე ყოფილიყო ჩაფლული ცოდვებში“, ასეთი ბრაჰმანი უნდა გასახლებულიყო ქვეყნიდან ისე, რომ მისთვის ფიზიკური ტკივილი არ მიეყენებინათ და თანაც ქონებას თან ატანდნენ, მაგრამ თუ უმდაბლესი კასტის -- შუდრას წარმომადგენელი შეურაცხყოფდა ბრაჰმას სიტყვიერად, მას ენას სჭრიდნენ.

რუსეთში თუკი ბოიარი (თავადი) ხოლოპს (მდაბიო, გლეხი) მოჰკლავდა, ბოიარს უნდა გადაეხადა 5 გრივნი, ხოლო თუ ხოლოპი ბოიარს მოჰკლავდა, მაშინ მას უნდა გადაეხადა 80 გრივნი, რაც ფიზიკურად ყოვლად შეუძლებელი იყო და ასეთი პირი სამუდამო მონობისათვის განწირული იყო თავის ოჯახთან ერთად.

ყველგან სახელმწიფო იდგა საზოგადოების უმაღლესი ფენების ინტერესების სადარაჯოზე. ყველაზე მკაცრად ისჯებოდნენ ისინი, ვინც გამოდიოდა ხელისუფლების წინააღმდეგ, დანაშაულს ჩადიოდა ტაძრებისა და ქურუმების მიმართ, ზიანს აყენებდა ან ქურდავდა მეფეს და მის ახლობლებს, იფარავდა გაქცეულ მონებს და ა.შ.

საზოგადოებაში გამეფებული არათანასწორუფლებიანობა ვრცელდებოდა ოჯახზეც. ეგვიპტის გარდა, სადაც შემორჩენილი იყო მატრიარქატის ნიშნები, კანონი იცავდა ოჯახის პატრიარქალურ

მოწეობას, ეს იმას ნიშნავდა, რომ მთელი ქონება იყო ოჯახის უფროსის ხელში, რომელსაც გააჩნდა თავის „პატარა სახელმწიფოში“ მეურნეობის ორგანიზების უფლება, თავისი „ქვეშევრდომების“ (ოჯახის უმცროსი წევრების - ცოლის, შვილების, უმცროსი დამძმების და ა.შ.) დასჯის უფლება. პატრიარქალური ოჯახის დესპოტური მოწეობა მშვენივრად ილუსტრირდება იმ ფაქტით, რომ კანონით შეიძლებოდა შვილების გაყიდვა მონებად, როგორც წესი, ვალების გადახდის საფასურად. ქალს ოჯახში ჩვეულებრივად დამცირებული მდგომარეობა ეკავა. მაგ., ინდურ კანონებში საზგასმით იყო აღნიშნული, „რომ ქალი არასოდეს ვარგა დამოუკიდებელი საქმიანობისათვის“, ის კი არადა, ოჯახში ახალი რძალი როცა შემოვიდოდა, მას ქმარი აიძულებდა იგი მომსახურებოდა სექსუალური თვალსაზრისით თავის უმცროს ძმებს და ქალს უფლება არ ჰქონდა გაეპროტესტებინა, ანდა მოეთხოვა განქორწინება, გამონაკლისს წარმოადგენდა ეგვიპტე, სადაც ქალს, როცა ის თხოვდებოდა, გააჩნდა მამაკაცის თანაბარი უფლებები, იგი ინარჩუნებდა თავის ქონებას და შეეძლო განქორწინების მოთხოვნა.

ასეთი აშკარა არათანაწორუფლებიანობის დროსაც კი სახელმწიფო მაინც არ აკლებდა თავის დაცვას საზოგადოების დაბალ ფენებს. კანონი იცავდა კერძო საკუთრებას და მკაცრად სჯიდა ადამიანს ქურდობისა და სხვისი ქონებისათვის ზარალის მიყენების გამო. მაგ., „ჰამურაბის კანონის“ მიხედვით, მეთაურს, რომელიც ხელყოფდა თავისი მემორების ქონებას, სიკვდილით სჯიდნენ. კანონი ყველგან იცავდა ოჯახის ერთიანობას, სჯიდა ადამიანს ცოლქმრული ღალატისა და ოჯახის წევრებისადმი მკაცრად მოპყრობისათვის. დაცული იყო მემკვიდრეობის უფლებაც, როგორც ჩანს, ჰამურაბს უნდოდა ღარიბთა მდგომარეობის გაუმჯობესება და გადაამხდელთა რაოდენობრივი გაზრდა, ამიტომაც მან სავალო მონობა მხოლოდ სამი წლით შემოფარგლა, მიუხედავად ვალის სიდიდისა.

მძიმე მდგომარეობის მიუხედავად, ეგვიპტეში მონებს შეეძლოთ თავშესაფრის მოპოვება ტაძრებში, მათ შეეძლოთ ეჩვილათ თავიანთი მეპატრონისათვის სისასტიკის გამო. რუსეთში ყმა გლეხებს „იურის დღეს“ 23 ნოემბერი, ანდა ერთი კვირით ადრე, ან შემდეგ „იურის დღისა“, შეეძლოთ გაქცეოდნენ თავიანთ ბატონებს. ოჯახის მონებსაც კი უფლება ჰქონდათ ჰყოლოდათ ცოლ-შვილი და ქონება, ზოგჯერ კი სახლიც. მონობა არ იყო მემკვიდრეობითი, მაგ., ეგვიპტეში თუკი თავისუფალი მოქალაქე მონა ქალისაგან იშვილებდა შვილს, იგი თავისუფალ მოქალაქედ ითვლებოდა და სხვა შვილების მსგავსად შეეძლო მემკვიდრეობაზე პრეტენზიის

განცხადება. შეიძლება ითქვას, რომ საზოგადოებაში თანდათანობით ხდებოდა ცივილიზებულიობის დონის გარკვეული ფორმირება

მესოპოტამიის სამხრეთში შუმერების პირველი დასახლებები ჩვ.წ.-ად-მდე IV ათასწლეულს აღმოცენდნენ. იქაურ ქალაქებს შორის ყველაზე მეტი პატივისცემით ბაბილონი სარგებლობდა. პატარა ბაბილონის სამეფოს პირველი მმართველები მეტად ფრთხილ პოლიტიკას აწარმოებდნენ და უფრო ხელსაყრელ პარტნიორებს ირჩევდნენ. მდგომარეობა შეიცვალა მეექვსე მეფის ჰამურაბის (ჩვ.წ.-ად-მდე 1792-1750 წწ) დროს. იგი გახდა ავტორი ძველ აღმოსავლეთში ყველაზე ცნობილი კანონთა კრებულისა, რომელსაც ისტორიკოსებმა „ჰამურაბის კოდექსი“ უწოდეს. იგი 1901 წელს ქალაქ სუზაში აღმოაჩინეს ფრანგმა არქეოლოგებმა, რომელიც წარმოადგენს ქვის უზარმაზარ ფილას ჰამურაბის გამოსახულებითა და ლურსმნული წარწერით შესრულებული 282 კანონის ტექსტით. სწორედ ამ კანონების მეშვეობით გახდა ძირითადად ცნობილი ბაბილონის ცხოვრებისა და იმის შესახებ, თუ როგორ მართავდა ჰამურაბი სახელმწიფოს.

ჰამურაბიმ აღარ აღადგინა სამეფო მამულები და არ ჩამოართვა მიწები გლეხებს. მან გამოიყენა მიწის ის ნაკვეთები, რომელსაც თემი მას, როგორც მეფეს გამოუყოფდა. ამ მიწებზე ჰამურაბი აგზავნიდა თავის ხალხს, მეომრებსა და ე.წ. „მუშქენუს“. მუშქენუებად ითვლებოდნენ მეფესთან დაახლოებული პირები, რომლებიც მისგან იღებდნენ მიწის ნაკვეთებს, პირუტყვსა და თესვს მეურნეობის საწარმოებლად. მუშქენუების ქონების ქურდობა უფრო მკაცრად ისჯებოდა, ვიდრე ჩვეულებრივი რიგითი გლეხის ქონების ქურდობა. სწორედ ამ ერთგული და მეფეზე დამოკიდებული ხალხის მეშვეობით შეეძლო მეფეს სასოფლო თემებზე ზემოქმედება.

მეფემ გლეხების დავალიანებებსაც მიხედა. ადრე გლეხი გადასახადებს იხდიდა ნატურით -- მარცვლეულით, ზეთით, მატყლით. ჰამურაბიმ დააწესა გადასახადი ვერცხლით, მაგრამ ყველა გლეხი ხომ არ ყიდდა ბაზარზე საქონელს, ამიტომ ბევრი მათგანი სავაჭრო აგენტებისაგან ე.წ. თამქრებისაგან სესხს იღებდნენ პროცენტებით. ვინც ვერ მოახერხებდა სესხის გადახდას, იძულებული ხდებოდა მისი რომელიმე ნათესავი დაეთმო მონად. ჰამურაბიმ რამდენჯერმე გააუქმა ქვეყანაში დავროვილი ვალები, სავალო მონობა შეზღუდა სამი წლით, მაგრამ ვალების პრობლემას ვერ მოერია და ეს არც იყო გასაკვირი, რადგან თამქრებს შორის იყო არა მარტო ვაჭრები, არამედ გადასახადების ამკრებნიც და მეფის ხაზინის დამცველებიც.

კანონთა კრებულის შესავალში ჰამურაბი ლაპარაკობს: „მარდუქმა გამოიგზავნა, რათა სამართლიანად ვმართო ხალხი და ქვეყანას ბედნიერება მოუტანო და მაშინ მე მათ მივეცი ჭეშმარიტება და სამართლიანობა და გავაუმჯობესე ხალხის მდგომარეობა.“ აქვე უნდა გავიხსენოთ, რომ მარდუქი იყო ბაბილონელთა ყველაზე საპატივსაცემო ღმერთი. ამგვარად, მეფეს უნდოდა სხვადასხვა ადამიანების - თამქრების, მუშქენუს, მეომრების, უბრალო მეთემეების ინტერესების შერიგება უმაღლესი ღვთაების ნებაზე დაყრდნობით.

მართალია, ჰამურაბიმ ვერ შეძლო ძლიერი სახელმწიფოს შექმნა, მაგრამ მან პირველმა მოგვცა კანონთა კლასიფიკაცია და საფუძველი ჩაუყარა ე.წ. ორგანული კანონების მიღებას. ცალკე მიწაზე საკუთრების უფლება გამოყო, ცალკე დანაშაულთა პრევენცია და ცალკე სამართლებრივი დევნა. დღეს შეიძლება ღიმილს იწვევდეს ის ფაქტი, რომ ჰამურაბი სიკვდილით ემუქრებოდა მიწის მფლობელს, თუ მას არ ეცოდინებოდა მისსავე ტერიტორიაზე აღმოჩენილი გვამის წარმომავლობა და მკვლელის სახელი, თუკი გვამზე ძალადობის ნიშნები იქნებოდა აღბეჭდილი... აქ, ჩემი აზრით, მთავარია ის, რომ მეფეს სურდა მკვლელობების პრევენცია. არაცივილურია ის ფაქტები, როდესაც დამნაშავე ისჯებოდა იგივე ხარისხის ზიანის მიყენებით, რა ზიანიც მან მიაყენა სხვას, ასევე ისჯებოდა ექიმი არასწორი მკურნალობისათვის, შვილი თუ თავის მშობლებზე უარს იტყოდა, მას ენას ჭრიდნენ და ა.შ.

დაწყებული ჰამურაბის მმართველობიდან, ბაბილონი თითქმის 1200 წლის მანძილზე წარმოადგენდა ძველი აღმოსავლეთის კულტურულ და სამეცნიერო ცენტრს, მაგრამ ჩვ.წ.-ად-მდე 689 წ. იგი მთლიანად იქნა განადგურებული ასურეთის მეფის სინაჰერების ბრძანებით. რამდენიმე ხნის შემდეგ ქალაქი კვლავ აღადგინეს მეფე ნაბუქოდონოსორ II-ის მეფობის (ჩვ. წ.-ად-მდე 604 -562 წწ) დროს, თუმცა ვერც ასურელები წავიდნენ შორს ამ საქმეში და „სისხლი სისხლის წილ, თვალი თვალის წილ, ხორცი ხორცის წილ...“ ძალაში დარჩა.

ძველ ეგვიპტეში თვლიდნენ, რომ სახელმწიფოში ადამიანთა შორის ურთიერთობები აგებულია მათის, ე.ი. ღვთიური სამართლიანობისა და წესრიგის, ჭეშმარიტების საფუძველზე, რომელსაც ამტკიცებდნენ ღმერთები და მეფეები, მისი წყალობით გადაილახება ქაოსი და დისჰარმონია. ერთ-ერთ ძველ ეგვიპტურ მოძღვრებაში სამართლიანობის შესახებ ნათქვამია, რომ „ღიდებულია სამართლიანობა და მისი უპირატესობა ურყევია“, სხვა შეგონებაში, რომლის ავტორობაც ეგვიპტის ერთ-ერთ მეფეს მიეწერება, ნათქვამია იმის

შესახებ, რომ მეფემ უნდა იზრუნოს ყველა თავის ქვეშევრდომზე და არა მარტო ღიდებულებზე, რადგან ყველა ადამიანი „ღმერთის ნახირია“, „მისი მსგავსნი, რომლებიც მისი სხეულიდან გამოვიდნენ“.

ძველი ინდოეთის კანონთა კრებულებში წერია, რომ არ ყოფილიყო შემოღებული მკაცრი კანონები და დასჯა მათი შეუსრულებობისათვის, მაშინ „უფრო ძლიერები შეწვავენ სუსტებს, როგორც შამფურზე წამოგებულ თევზსაო“.

დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ ყველა ცივილიზაციაში ცნებები „კანონი“ და „სამართლიანობა“ გაიგივებული იყო, ხოლო კანონმდებლების ამოცანები შეესაბამებოდნენ ჰუმანიზმის უმაღლეს გამოვლენებებს გარკვეული დოზირებით. დღევანდელი საქართველოც ვერ გაექცა მსგავს მოვლენებს, როდესაც აქლემის ქურდი და ნემსის ქურდიც ერთნაირად ისჯება, ანდა სახელმწიფო მოხელის, პოლიციელების ან მისი ოჯახის წევრების სიტყვიერი შეურაცხყოფა მკაცრად დასჯადია, რადგანაც მსგავსი პრეცედენტებისაგან გამოიკვეთება დისკრიმინაციის ელემენტები, ამიტომ ამ საკითხში ფრთხილები უნდა ვიყოთ და არ დაგუშვათ კანონშემოქმედებით პროცესების ისტორიის ლაბირინთებში უკუსვლა და არ გახდეს საჭირო რადიკალური ღონისძიებების გატარება საკანონმდებლო საქმიანობის მსოფლიო დონემდე ასამაღლებლად, რადგანაც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კონსტიტუციონალიზმის იდეამ 1787 წლის აშშ კონსტიტუციიდან აიღო სტარტი და დღეს მსოფლიოს ნებისმიერი სახელმწიფოს დამოუკიდებლობის დეკლარირება კონსტიტუციითაა განმტკიცებული, ამ ფაქტს ჩვენ 1921 წლის 21 თებერვალს მიღებული საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ე.წ. „გემის ბანიდან გადმოგდებული“ კონსტიტუციით შევუერთდით, სადაც გათვალისწინებული იყო საკანონმდებლო ბაზის უკანასკნელი მიღწევები და დღეს ჩვენ რომ ჩამოვრჩეთ მსოფლიო სტანდარტებს, ამას შთამომავლობა უბრალოდ არ გვაპატიებს.

ლიტერატურა

References:

1. aSS konstitucia: kompromisis xelovneba anu marTulTa mmarTveloba, Tb.,1997.
2. aSS xalxTa damoukideblobis deklaracia, Tb., 1997.
3. amerikis SeerTebuli Statebis konstitucia, Tb., 1997.

4. adamianis uflebaTa sayovelTao deklaracia, damtkicebulia da sajarod gamocxadebuli gaeros generaluri ansambleis mier 1948 wlis 10 dekembers, gamomcemloba „samSoblo“, Tb., 1972.
5. hamurabis kanonebi, internetmasalebi, wikipedia.
6. saqarTvelos konstitucia, miRebuli 1995 wlis 24 agvistos, Semdegi cvlilebebiTa da damatebebiT, Tb., 2010.
7. konstitucionalizmis problemebi, a. demetraSvilis redaqciiT, Tb., 2010.

Livan Osidze

From the first legislative steps to the idea of constitutionalism

Summary

In the first legislative acts of the ancient civilizations legitimized legal inequality of people based on their social status. Legislators more valued their lives and property than the lives and property of the social poor. Against them in the main function principle of "an eye for an eye..." That is, they punished severely.

The ideas of constitutionalism originated with the United States Constitution (ratified by the State of Delaware December 7, 1787). It is the same - the first constitution in the modern sense. Today, the declaration of the sovereignty of any

state is fixed by the Constitution. The ideas of constitutionalism today are irreversible.

Keywords: legislative acts, idea of constitutionalism, United States Constitution

Reviewer: Professor Vaja Shubitidze, Georgian Technical University

ლევან ოსიძე

От первых законодательных шагов до идеи конституционализма

Резюме

В первых законодательных актах древних цивилизаций узаконено правовое неравенство людей, исходя из их социального положения. Законодатели дорожили своей жизнью и имуществом, чем жизнью и имуществом социально неимущих слоев населения. По отношению к ним в основном действовал принцип «глаз за глаз...», то есть их карали строже.

Идеи конституционализма берут свое начало с конституции США (ратифицированная штатом Делавэр 7 декабря 1787 года). Она же — первая конституция в современном смысле этого понятия. Сегодня декларирование суверенитета любого государства закрепляется конституцией. Идеи конституционализма сегодня имеют необратимый характер.

Ключевые слова: законодательные акты, идеи конституционализма, конституция США.

Рецензент: профессор Важа Шубитидзе. Грузинский технический университет

ს ა ზ ო ბ ა დ ო ე ბ ა

განხილვის ჩინებულად

შრომითი და პოლიტიკური სისტემების ლეგიტიმუზ-სემანტიკური მეთოდები
ინტელისუარ ანდაზებში და ხატოვან გამოთქმებში

ანდაზები და ხატოვანი თქმები – კომუნიკაციის ერთეულია. ანდაზა მოისახრება როგორც მოკლედ გადმოცემული ეროვნული აზროვნება, რომელსაც ახასიათებს პირდაპირი და ირიბი (ფიგურალური) გადმოცემა ან მხოლოდ ირიბი, და გრამატიკაში წარმოადგენენ სრულფასოვან წინადადებას. ხატოვანი გამოთქმა

მოსაზრება, როგორც მოკლედ გადმოცემული ეროვნული აზრი, რომელსაც აქვს მხოლოდ პირდაპირი სახე, და გრამატიკაში წარმოადგენს სრულფასოვან წინადადებას.

ა. კუნიხს, ს. გოვრინს და სხვა ენათმეცნიერებს მიაჩნიათ, რომ სხვაობა ანდაზებსა და ხატოვან გამოთქმებს შორის იმაშია, რომ ანდაზა გამოხატავს ზოგად აზრს, ხოლო ხატოვანი გამოთქმა – პირადი ხასიათის მოსაზრებაა. სხვა აზრის მიხედვით (ო. შიროკოვა) ანდაზა მდგრადი ეროვნული მოსაზრებაა, რომელსაც არ აქვს გადატანითი მნიშვნელობა.

ლინგვისტთა უმრავლესობა ანდაზებსა და ხატოვან თქმებს ფრაზეოლოგიის საგნად მიიჩნევს, რადგან მათ აქვთ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებთან ისეთი საერთო თვისებები, როგორცაა მდგრადობა და აღქმა.

როგორც ფრაზეოლოგიურ შერწყმაში, მდგრადობა და მარტივი აღქმა ანდაზებში და ხატოვან გამოთქმებში განისაზღვრება ისეთი თვისებებით, როგორცაა: რითმი, განმეორება, ალიტერაცია, ასევე სტილისტიკური ხერხებით, რომლებიც აგებულაა შედარებაზე და დაპირისპირებაზე.

უბრალო წინადადებისგან განსხვავებით, ანდაზები და ხატოვანი თქმები არ პროდუცირდება ზეპირმეტყველებაში, ხოლო ფუნქციონერებენ, როგორც მზა ერთეულები, ანუ მათ იყენებენ საუბრის დროს, როგორც უკვე გამზადებულ და ცნობილ სიტყვათშერწყმას.

მეორეს მხრივ, ანდაზები და ხატოვანი გამოთქმები განსხვავდება ფრაზეოლოგიური ბრუნვებისგან იმით, რომ წარმოადგენენ წინადადებას, ხოლო ფრაზეოლოგიური ერთეული არის სიტყვათშერწყმა.

ფრაზეოლოგიური ერთეულის აზრობრივ საფუძვლად ითვლება – გაგება; ხოლო ანდაზებისა და ხატოვანი გამოთქმების – განსჯა. თავის თავად ანდაზები და ხატოვანი გამოთქმები არის ფრაზეოლოგიური ბრუნვის წყარო. მათი ცალკეული ნაწილების ხშირი მოხმარების გამო ისინი იქცევიან ფრაზეოლოგიურ ერთეულებად.

ანდაზებისა და ხატოვანი თქმების სინტაქსური ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ხშირად ისინი წარმოადგენენ სრულფასოვან მტკიცებით წინადადებას.

მაგ.: A bargain can never be bankrupt; a fair face may hide a foul etc. ანდაზებში და ხატოვან გამოთქმებში იშვიათად გვევლინება ელიპტიკური წინადადებები. მაგ.: Out of sight, out of mind; No cross, no

crown. მაგრამ უკანასკნელიც კი ვერ ტრანსფორმირდება ერთ სიტყვად.

სხვა სიტყვებით, ანდაზები და ხატოვანი გამოთქმები, ფრაზეოლოგიური შერწყმისაგან განსხვავებით, ყოველთვის ორწევრიანია, რაც გვაძლევს საშუალებას წარმოვადგინოთ ისინი წინადადებად. როგორც ცნობილია, წინადადება შეიძლება იყოს წარმოდგენილი სამი კომუნიკაციური სახით: მტკიცებითი, უარყოფითი, კითხვითი. უკანასკნელი ტიპი არ არის დამახასიათებელი ანდაზებისთვის, რასაც განაპირობებს მათი კომუნიკაციური მიმართულება: ანდაზები განაზოგადებენ ადამიანურ გამოცდილებას, გამოაქვთ შედეგი ადამიანური გამოცდილებიდან და არიგებენ. გამონაკლისია მხოლოდ შემდეგი ანდაზა: “Can the leopard change his spots?” რომელიც კითხვითია მხოლოდ ფორმით, ხოლო კომუნიკაციური მიმართულებით წარმოადგენს მტკიცებას.

შევადართო: Can the leopard change his sports?

The leopard can't change his spots.

ასევე შევადართო:

Adam delved and Eva span who was then a/the gentleman?

Does your mother know you are out?

რადგან ანდაზები და ხატოვანი გამოთქმები არის წინადადება, ისინი წარმოადგენენ აზრობრივ და ინტონაციურ სრულყოფილებას.

მაგ.:

1. Learn wisdom by the follies of others.
2. He that seeks trouble never misses.
3. All that glitters is not gold.
4. Lies have short legs.
5. Life is not a bed of roses.

პრედიკატივობის შესაბამისი ინტონაცია და კატეგორია, რომელიც გამოხატულია ანდაზებში, მათ არსს ადარებენ რეალობას.

ანდაზების სხვა დამახასიათებელ თვისებად, რომელიც განასხვავებს მათ უბრალო წინადადებისგან არის ის, რომ ისინი ინარჩუნებენ ორ სახეს – პირდაპირს და ირიბს.

ანდაზებს და ხატოვან გამოთქმებს უბრალო წინადადებისგან განსხვავებით, ახასიათებს აზრობრივი მოტივირების სხვადასხვა ხარისხი.

ფრაზეოლოგიური მნიშვნელობის მოტივირების ქვეშ იგულისხმება მისი სინქრონული კავშირი პირდაპირი მნიშვნელობის კომპონენტებთან.

მოტივირების ხარისხის შესაბამისად ანდაზები დაყოფილია 3 ჯგუფად.

პირველ ჯგუფს ეკუთვნის ის ანდაზები, რომლებიც დღესდღეობით არ გამოიყენება პირდაპირი აზრით. მათ ეკუთვნის შემდეგი ტიპის ანდაზები: When sorrows come they come not in single files, but in big battalions; Pleasure has a sting in its tail.

მეორე ჯგუფს წარმოადგენს ანდაზები, რომლებიც ხასიათდება ორნაირი სახით – პირდაპირი და ირიბი. მაგ.: As you sow, you shall mow; as you brew, so must you drink.

მესამე ჯგუფს წარმოადგენს ისეთი ანდაზები და ხატოვანი გამოთქმები, რომლებიც გამოყენებულია მხოლოდ პირდაპირი მნიშვნელობით. მაგ.: No man is born wise and learned; No man is wise at all times; No living man all things can.

ანდაზების სინტაქსური სტრუქტურის შემდგომი ანალიზი იძლევა დასკვნას, რომ უბრალო წინადადებებისაგან განსხვავებით ანდაზების წინადადების წევრები არასოდეს არიან უბრალო ჩამონათვალის ურთიერთობაში, არამედ ხშირად ედრებიან ან უპირისპირდებიან ერთმანეთს ან გამოხატავენ პირობით-შედევლობრივ ურთიერთობას. მაგ.: February makes a bridge, March breaks it off.

შედარება:

მაგ.: False friends are worse than open enemies.

Two heads are better than one.

დაპირისპირება:

მაგ.: Agues come on horseback, but go away on foot.

One beats the bush, and another catches the bird.

და ბოლოს, ანდაზების დამახასიათებელი თვისება, რომელიც განასხვავებს მათ უბრალო წინადადებისგან არის ის, რომ ანდაზებში არ არის გამოყენებული საკუთარი სახელი. გამონაკლისს წარმოადგენს მხოლოდ სახელები: Jack and Jill, Adam and Eve, რომლებიც ინგლისურ ენაში გამოიყენება, როგორც ზოგადად განმსაზღვრელი. შედარება: Иван и Мария (რუსულ ენაში).

მაგ.: Every Jack has his Jill.

ყოველ ივანს ჰყავს მისი მარია.

ლიტერატურა

References:

1. rusieSvili m. andazis funqciuri arsi, semantikuri struqtura, pragmatuli parametrebi (inglisur da qarTul masalaze). disertacia filologiis mecnierebaTa doqtoris samecniero xarixxis mosapoveblad) . Tbilisi. 1999
2. Qin W. Racial Characteristics of Proverbs. The 1996 Tokyo International Proverb Forum. Ibid. 1996

3. Cruse, D.A. 1986. *Lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. *Frames, fields, and contrasts: new essays in semantic and lexical organization*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
5. *Lexical-semantic relations: a comparative survey*. Edmonton, Canada: Linguistic Research Inc.
6. Quine, W.V.O. (1951). "Two Dogmas of Empiricism". *Philosophical Review*.

Kakhaber Chinchaladze
Lexical-semantic methods of opposition in English proverbs and figurative expressions

Summary

Proverbs and figurative expressions are communication units. Proverb is shortly transmitted national thinking, which is characterized by direct and indirect (figurative) or only indirect transmission, and grammatically they are sentences of full value.

Most linguists consider proverbs and figurative expressions as a matter of phraseology, because they have such common properties with phraseological units, as sustainability and understanding.

Unlike simple sentences, proverbs and figurative expressions exist in speech as ready-made units, i.e. they are used during the conversation, as has already been prepared and well-known word-merges.

Keywords: Proverb, figurative expression, communication unit, phraseology, lexical-semantic methods, phraseological unit.

Reviewer: Professor Maia Chkheidze, Georgian Technical University

Кахабер Чинчаладзе

Лексико-семантические методы противопоставления в Английских пословицах и образных выражениях.

Резюме

Пословицы и образные выражения – коммуникационная единица. Пословица это кратко излагаемое национальное мышление, которое характеризуется прямым и косвенным (фигуральным) или лишь косвенным изложением, и в грамматике они являются полноценными предложениями.

Большинство лингвистов считают пословиц и образных выражений делом фразеологии, так как они имеют такие общие свойства с фразеологическими единицами, как устойчивость и восприятие.

В отличие от простых предложений, пословицы и образные выражения существуют в устной речи как готовые единицы, то есть они используются во время разговора, как уже готовые и известные словослияния.

Ключевые слова: Пословица, образное выражение, коммуникационная единица, фразеология, лексико-семантический метод, фразеологическая единица.

Рецензент: профессор Майя Чхеидзе, Грузинский технический университет

ლელო ბიბილაშვილი

მსიჯის ბანსაზღვრა წარმატებული სოციალური კამპანიებისთვის

საქართველოში ბოლო პერიოდში საკმაოდ ბევრი სოციალური ხასიათის პროექტი იგეგმება, მაგალითად, ჯანსაღი ცხოვრების პროპაგანდა, ანტინარკოტიკული, ტრეფიკინგის საწინააღმდეგო, ოჯახური ძალადობის პრევენციის და ა.შ. ჩვენთან არსებულ სოციალური პროექტების საკომუნიკაციო კამპანიებს ძირითადად ახასიათებთ ერთი და იგივე სახის ნეგატიურ განმტკიცებაზეა აგებული. თუნდაც ყველაზე მარტივ მაგალითად

შეგვიძლია მოვიყვანოთ თამბაქოს პროდუქტები წარწერით „მოწევა კლავს“.

სოციალური კამპანიების ერთერთი მთავარი მიზანი ეფექტური დამარწმუნებელი კომუნიკაციის წარმოებაა, რაც თავისთავად რამდენიმე საფეხურს მოიცავს, კერძოდ ინფორმირება, ინფორმირების შედეგად დამოკიდებულებების ჩამოყალიბება და შესაბამისი ქცევის განხორციელება. დამარწმუნებელი კომუნიკაციის ეფექტურობისთვის კი საჭიროა მესიჯის ადეკვატურად განსაზღვრა. ზოგადად, რომ ვთქვათ მესიჯი ყოველთვის უნდა ეხმაურებოდეს ადამიანების თვით-ინტერესს და უნდა ერგებოდეს ყველა სეგმენტს ინდივიდუალურად. ამ მხრივ, სასურველია მესიჯის ჩამოყალიბებისას მასლოუს მოთხოვნილებათა იერარქიული მოდელის გამოყენება. ფსიქოლოგი აბრაამ მასლოუ წერს, რომ ადამიანები რეაგირებენ ისეთ სტიმულებზე, რომელიც მათ მოთხოვნილებებს პასუხობს. მასლოუ მოთხოვნილებათა იერარქიულ სისტემას გვთავაზობს, პირველ საფეხურზე არის ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებები (შიმშილი, წყურვილი, სექსუალური ლტოლვა, ძილი), მეორე საფეხურზე – უსაფრთხოების მოთხოვნილებები (ტკივილის, შიშის, დისკომფორტის არიდების მოთხოვნილებები), მესამე საფეხურზე ვხვდებით სოციალური კავშირებისა და სიყვარულის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისკენ სწრაფვას (სოციალური მიკუთვნებულობა, იდენტიფიკაციის, სითბოს, სიყვარულის, მარტოობის არიდების მოთხოვნილებები), მეოთხე საფეხური წარმოადგენს აღიარებისა და დაფასების მოთხოვნილებებს, სადაც ორი ქვეჯგუფი გამოიყოფა, ესენია – ა) სიძლიერის, დომინირების, მიღწევის, შეჯიბრის, დამოუკიდებლობის მოთხოვნილებები და ბ) პატივისცემის, ყურადღების, დაფასების, აღიარების მოთხოვნილებები, ბოლო მეხუთე საფეხური კი არის თვითაქტუალიზაციის მოთხოვნილებების ეტაპი (ადამიანის უნარ-შესაძლებლობების, პიროვნული პოტენციალის მაქსიმალური რეალიზაციის მოთხოვნილებები). ყოველი შემდეგი საფეხურის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება მანამდე არსებული საფეხურის დაკმაყოფილების შემდეგ ხდება მხოლოდ და მხოლოდ. მასლოუს იერარქიული სისტემა გვეხმარება ავხსნათ, რატომ ხდება, რომ უმცირესობათა და დაბალი შემოსავლების მქონე ადამიანების ინფორმირება შიდასი შესახებ უმეტესად წარუმატებლად მთავრდება, მათთვის ყოველდღიური პრობლემები და სიღარიბით გამოწვეული თავისტკივილი უფრო პრიორიტეტულია, ვიდრე შიდასი თავიდან აცილებაზე ზრუნვა. სოციალურმა მეცნიერებმა დაასკვნეს, რომ მესიჯით დარწმუნების მიღწევა დიდად არის დამოკიდებული

აუდიტორიის მოთხოვნებებისა და ინტერესების სწორ იდენტიფიცირებაზე.

დარწმუნების შემთხვევაში ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ასევე კომუნიკატორის აღქმულ სანდოობას, ის ეფექტური კომუნიკაციის აუცილებელი პირობაა. როგორც წესი, მიღებული შეტყობინება მჭიდროდ არის დაკავშირებული წყაროსთან, ანუ ადამიანთან რომელმაც გააგრძელა საჯაროდ ესა თუ ის გზავნილი. თუმცა, არსებობს შემთხვევები, როცა აუდიტორიის მიერ ხდება მესიჯის იმგვარად გაშინაგება, რომ ხშირად წყაროსა და მისი შეტყობინებასთან კავშირის შესახებ ავიწყდებათ, ამ მოვლენას მიძინების ეფექტი ეწოდება. მიუხედავად ამისა, იმისთვის რომ სამიზნე სეგმენტმა მიიღოს მესიჯი და შედეგი მოყვეს კომუნიკაციას კომუნიკატორი აუცილებლად სანდო პირად უნდა იქნას აღქმული.

სანდოობაში იგულისხმება კომპეტენტურობა, საიმედოობა, ასევე მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს წყაროს მიმზიდველობა.

აღქმული კომპეტენტურობა

ადამიანების ექსპერტებად აღქმა ორგვარი მეთოდით ხორციელდება, ერთ-ერთი მარტივი მეთოდი არის იმსჯელო საჯაროდ შენი სამიზნე აუდიტორიის აზრების შესატყვისად, ანუ მოახდინო იმის დემონსტრირება, რომ ისე ფიქრობ, როგორც ისინი, მეორე გზა არის წარსდგე აუდიტორიის წინაშე, როგორც ამ კონკრეტულ საკითხში ძალიან გათვითცნობიერებული და მცოდნე-მაგალითად, კბილის ჯაგრისი რეკლამირებისას, გაცილებით ეფექტურია, კომუნიკატორის როლში სტომატოლოგის გამოყენება, ვიდრე სტუდენტისა, რომელმაც რეფერატი დაწერა პირის ღრუს ჰიგიენის საკითხზე. კომპეტენტურად აღქმის აუცილებელი პირობაა საკუთარ თავში დარწმუნებული საუბარი, ყოველგვარი ყოყმანის და დაბნეულობის გარეშე.

აღქმული საიმედოობა

საუბრის მანერა გადამწყვეტია, იმაზე თუ რამდენად საიმედო და სანდო ადამიანად იქნება აღქმული კომუნიკატორი. მკვლევარებმა გორდონ ხემსლიმ და ენტონი დუბმა აღმოაჩინეს, რომ თუ ვიდუოჩანაწერში მოწმე პირდაპირ ამყარებს თვალებით კონტაქტს და არ იყურება ძირს, მისი ჩვენება აღიქმება სანდოდ.

კომუნიკატორისადმი ნდობა მაღალია, თუ აუდიტორია დარწმუნდება, რომ მისით მანიპულირება არ არის კომუნიკაციის მიზანი, ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია რას მიაწერს (რაზე

გააკეთებს ატრიბუციას) აუდიტორია, კომუნიკატორის გამოსვლებს, მიაწერს იმას, რომ ის საკუთარი ინტერესების დამცველია და გამორჩენა აქვს კომუნიკაციით თუ პირიქით. ასევე აღმოჩნდა, რომ გულწრფელად კომუნიკატორი აღიქმება მაშინ როცა ის სწრაფად საუბრობს, სწრაფად გამოთქმული შეტყობინება უფრო დამაჯერებლად აღიქმება. მაგალითად, ლოს ანჯელესის მაცხოვრებლებს ასმენინებდნენ ჩანაწერს თემაზე “ყავის მოხმარების საშიშროებები ჯანმრთელობისთვის” და აღმოჩნდა რომ გულწრფელად, ობიექტურად, ერუდირებულად ითვლებოდა კომუნიკატორის განაცხადი, რომელიც სწრაფად მეტყველებდა (დაახლოებით 190 სიტყვა წუთში). მეკვლევარებს დაინტერესა კომუნიკატორის სანდოდ აღქმა განპირობებული იყო სწრაფი მეტყველებით უბრალოდ, თუ ამ დამოკიდებულებაზე გავლენას განაპირობებდა ტონი და ამადლებული ინტენსიობა საუბრის დროს.

მარკეტოლოგმა ჯეიმს მაკლაჰენმა თავისი კვლევების შედეგად დაადგინა, რომ სანდოდ და ობიექტურ აღქმაზე გავლენას სწორედ საუბრის ტემპი ახდენს.

მიმზიდველობა

რეკლამაში კომუნიკატორის მომხიბველობა და მიმზიდველობა ძალიან მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. ხშირად ამ ფაქტორის ზემოქმედებამ შესაძლოა არგუმენტების სიძლიერე განაიარაღოს და გაცილებით ძლიერი გავლენა მოახდინოს კომუნიკატორის აღქმულმა მიმზიდველობამ.

მიმზიდველობაში ორი ასპექტი გამოიყოფა, ერთი არის ფიზიკური სილამაზე, ხოლო მეორე – მსგავსება. ადამიანები მიდრეკილნი არიან მეტი სიმპატია ქონდეთ მათ მიმართ, ვინც მათი მსგავსია. ასევე, ჩვენი მსგავსი ადამიანების გავლენის ქვეშ უფრო მარტივად ვექცევით. ამ კუთხით საინტერესო კვლევა ჩატარდა, აფროამერიკელ აბიტურიენტებს აყურებინებდნენ რეკლამის ვიდეოჩანაწერს კბილების მოვლასთან დაკავშირებით, მეორე დღეს როცა სტომატოლოგმა გასინჯა ისინი, იმ აბიტურიენტებს უფრო მოუარეს კბილებს, ვინც აფროამერიკელი ექიმის რჩევა მოისმინა ჩანაწერში. როგორც ვხედავთ, ადამიანები რეაგირებენ იმ შეტყობინებებზე, რომელიც მათივე სოციალური ჯგუფის წარმომადგენლისგან მოდის.

სავარაუდოდ გაცილებით უფრო ეფექტური იქნება სოციალური კამპანიების დაგეგმვისას პოზიტიური განმტკიცების

გამოყენება, ამ მიზნით თვისებრივი კვლევის ფარგლებში ჩატარდა ხუთი ფოკუსური ჯგუფური დისკუსია.

კვლევის სამიზნე სეგმენტს წარმოადგენდნენ:

- 19-25 წლის ასაკის სტუდენტები, რომლებიც ცხოვრობენ აქტიური, სტუდენტური ცხოვრებით;
- 30-50 წლის ასაკის ქალები, (დიასახლისები და დასაქმებულები შერეულად) რომელთაც ჰყავთ 8-16 წლის სკოლის მოსწავლე შვილები;
- 30-50 წლის ასაკის ადამიანები, რომელთაც თამბაქოს მოწვევის გამო შეექმნათ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემები თვისებრივი კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ სხვადასხვა სამიზნე სეგმენტისთვის მამოტივირებელი ფაქტორები განსხვავებულია. რესპოდენტების ერთი ნაწილისთვის პრიორიტეტს თამბაქოს მოწვევისგან მიღებული სიამოვნება წარმოადგენს, შესაბამისად მასზე უარის თქმა უჭირს. ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე ადამიანები მხოლოდ მშვიდი ცხოვრების რეჟიმის და ფინანსური სიძლიერის შემთხვევაში იფიქრებდნენ თამბაქოს მოწვევაზე თავის დანებებაზე. სტუდენტებისთვის, ჯანსაღი კვების ყველაზე მნიშვნელოვან მოტივაციას მუდმივად კარგ ფორმაში ყოფნა წარმოადგენს. მათთვის ნაკლებად მნიშვნელოვანია ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული საფრთხეები, ყურადღებას მხოლოდ მაშინ აქცევენ, როდესაც ამგვარი საფრთხის წინაშე აღმოჩნდებიან.

სტუდენტების მამოტივირებელი ფაქტორები:

- გარეგნულ სილამაზეზე ზრუნვა;
 - ენერჯის აღდგენა;
 - ინფორმაციის ხშირი მიწოდება; მშობლებისა და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე ადამიანების მამოტივირებელი ფაქტორები
 - შვილების ჯანმრთელობა;
 - ხანგრძლივი სიცოცხლე;
- ასევე აღსანიშნავია, რომ სტუდენტები თამბაქოს მოწვევის საწინააღმდეგო კამპანიის მამოტივირებელ ფაქტორად სწორ პროპაგანდას მიიჩნევენ. მათი აზრით, ინფორმაცია სწორად და სახალისოდ უნდა იყოს მოწოდებული რომელიმე არასამთავრობო ან საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან. სტუდენტები მიიჩნევენ, რომ ამგვარ პროგრამაში არამხოლოდ მედიკოსები უნდა იყვნენ ჩართულები, არამედ პიარის სპეციალისტები და

მარკეტოლოგები, ვინც სწორად შეიმუშავებდნენ სტრატეგიას. მათი აზრით, ამგვარი პროგრამა, პირველ რიგში, უნდა ებრძოდეს მათ მიერ აღქმულ ნეგატიურ სტერეოტიპებს. სტუდენტები თვლიან რომ ინფორმაცია უნდა იყოს მიწოდებული მარტივი და გასაგები ენით და არ უნდა იყოს 10 გვერდიანი ნაშრომი.

ფოკუსური დისკუსიის მონაწილე მშობლები მიიჩნევენ, რომ ინფორმაცია ბავშვს მცირე ასაკიდანვე უნდა მიეწოდებოდეს. იქიდან გამომდინარე, რომ ისინი ვერ ახერხებენ დაარწმუნონ თავიანთი შვილები თამბაქოს მოხმარების მავნებლობაში, სურვილს გამოთქვამენ, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით გარკვეული ინფორმაცია ბავშვებს სკოლაში კომპეტენტური პირის მხრიდან მიეწოდებოდეს.

ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე რესპონდენტები, მიუხედავად იმისა, რომ მათ თამბაქოს მოწევა სერიოზულ პრობლემებს უქნით, მიიჩნევენ, რომ მხოლოდ მშვიდი ცხოვრების რეჟიმის და ფინანსური სიძლიერის შემთხვევაში იფიქრებდნენ სიგარეტზე თავის დანებაზე, რადგან მათთვის, ამჟამინდელი მათი მდგომარეობიდან გამომდინარე, თამბაქოს მოწევა სტრესთან გამკლავების შესაძლებლობად აღიქმება.

კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სოციალური საკომინიკაციო კამპანიების ფარგლებში თითოეული სეგმენტისთვის ინდივიდუალური პოზიტიური მესიჯის გამოყენება ბევრად უფრო რეალურ შედეგს გამოიღებს. ასევე, სასურველია წმინდად საინფორმაციო ხასიათის კომუნიკაცია, და რაც ყველაზე მნიშვნელოვნად გამოიკვეთა, მეტი ეფექტურობისთვის გასათვალისწინებელია, არა მხოლოდ მესიჯის მამოტივირებელი ფაქტორების მიხედვით შემუშავება, არამედ კომუნიკატორის შერჩევისას დიდი სიფრთხილის გამოჩენა. კერძოდ კი, სასურველია კომუნიკატორი თითოეული სეგმენტისთვის იყო შერჩეული და როლური მოდელირების აქტიურად გამოყენება.

საკომუნიკაციო აქტივობების განხორციელებისას ზოგადად რეკომენდებულია:

- აქცენტირება თამბაქოს მოხმარების გარეშე ცხოვრების პოზიტიურ მხარეებზე და მისგან მინიჭებულ სიამოვნებასა და სიჯანსაღეზე, კერძოდ იმის წინ წამოწევა, რომ არამწეველები ბევრად პოპულარულები, წარმატებულები არიან;
- თამბაქოს მოხმარებისა და აკრძალვების გამიჯვნა;

- აქცენტორება თამბაქოს გარეშე ცხოვრების პოზიტიურ შედეგებზე.

ლიტერატურა

References:

1. Advertising, Arens, W., Boves, C. Boston 1994
2. Communication models for the study mass communications. 2nd-ed. Mcquail, D., Windahl, and S. Harlow 1993
3. Kleppner's Advertising Procedure Lane, R. New Jersey 2008
4. Media of mass communication 8th-ed. Vivian, J. New York 2008
5. Public Relations Today Cameron, G. New York 2008
6. Primer of public relations research Stacks, D. New York 2002
7. Public Relations Wilcox, D.; Cameron, G. New York 2006
8. Strategic writing Maesh, Ch., Guth, D. Boston 2005

Leli Bibilashvili

Message development for successful social campaigns

Summary

Efficiency of communication strategy of social campaigns is discussed and pinpointed in the article. Recently social campaigns are actively supported,

financing sources increased, as from the international donors, and also from the state budget. TV social advertizing are various, for example, we watch advertizing on healthy lifestyle, violence prevention, on struggle against smoking, and others. It is necessary to notice that general approach of communication strategy, especially in social projects are very monotonous, the majority of them is developed on a negative reinforcement, basically on terrifying images and on possible negative and dangerous consequences resulted by socially undesirable behavior. This approach actually reduces real success of the project. The basic idea of campaign should reflect the factors of motivation of target audience. Social campaigns will be much more successful if based on a positive reinforcement, research has justified expectations. Research has been conducted specially on an example of tobacco consumption. Different target segments were asked during the qualitative research regarding the factors of motivation, namely what factors may lead them to switch to socially desirable behavior. Research data analysis has clarified that social campaigns in negative emotional messages, cause some kind of the self-defense mechanism, and they usually don't lead people to the best, on the contrary they to reject the information. As a result following motivation factors were defined: for students mainly the most appealing is to emphasize on beauty and attractiveness and energy, while parents and people with health disorders prefer emphasis on their children's health and long years of healthy life.

Keywords: message, communicator characteristics: expertise, attractiveness, credibility; social campaigns, effectiveness of social campaigns, motivational factors, behavior, positive reinforcement, negative reinforcement

Reviewer: Professor Maia Kavtarashvili, University of Georgia

Лели Библашвили

Развитие сообщений для успешных социальных кампаний

Резюме

В статье рассматривается эффективность коммуникационных стратегий социальных кампаний. В последнее время активно поощряются социальные кампании, увеличилось источники финансирования, как со стороны международных доноров, а также со стороны государства. Телевизионные социальные рекламы очень разнообразны, например, мы видим рекламы по укреплению здоровья, превенции насилия по борьбе с курением, и другие. Следует отметить, что насколько различны название вопрос, настолько монотонный общий подход коммуникационных стратегий, особенно в социальных проектах, большинство из них строится на отрицательном подкреплении, в основном на ужасающие изображения и на возможные негативные и опасные последствия, которые могут принести социально нежелательные поведения. Этот подход фактически уменьшает реальную успешность проекта. Основная идея кампании должна соответствовать факторов мотивации целевой аудитории. Будет гораздо эффективнее, исследование социальных кампаний на положительное подкрепление, исследование оправдало ожидания. Исследование было проведено специально на примере курения табака. Исследование проводилось в разных целевых сегментов в соответствии с факторов мотивации социально желательного поведения и определились соответствующие факторы. Исследование показало, что социальные кампании в отрицательных эмоциональных сообщений, вызывают своего рода защитный механизм, и они обычно не приводят людей к лучшему, наоборот они стараются отрицать информацию. В результате факторы мотивации: для студентов сосредоточено на внешней красоте и демонстрации энергичности, родители и люди с проблемами со здоровьем желают коммуникации с акцентом на здоровье детей и долгих лет жизни.

Ключевые слова: сообщение, характеристики коммуникатора: экспертиза, привлекательность, доверие; социальные кампании, эффективность социальных кампаний, факторы мотивации, поведение, положительное подкрепление, отрицательное подкрепление.

Рецензент: профессор Майя Кавтарашвили, Университет Грузии

Тимур Магсумов

**Образовательная политика «versus» школьная реальность:
«правила для учащихся» и дисциплина в средних профессиональных
училищах дореволюционной России**

На рубеже XX и XXI вв. система воспитания в России оказалась в состоянии многогранного системного кризиса, чем привлекла к себе внимание отечественной исторической мысли. Это было обусловлено тем, что накопленный опыт воспитания подрастающих поколений различными учебными заведениями профессионального образования содержит много поучительного для осмысления новых форм и методов воспитания, процессов адаптации молодежи к условиям современных рыночных отношений.

Существенное ограничение в области гражданских прав и свобод на рубеже XIX-XX вв. было характерно для основной массы населения Российской империи, но даже на этом фоне отношение власти к учащейся молодежи было особым. С одной стороны, учащиеся средней профессиональной школы не признавались взрослыми людьми, и, следовательно, были практически полностью лишены права участвовать в общественной жизни страны. С другой стороны, подрастающее поколение, по замыслу властей, должно было воспитываться в жестких рамках, что служило бы гарантией его законопослушания в будущем. Даже официальная педагогика отмечала, что «в школу слишком легко проникает много внешней дрессировки вместо глубокого усвоения знаний, много механической работы вместо влияния на душу. Везде вперед выступает то, что подлежит контролю, что может быть усвоено памятью, записано, воспроизведено» [1].

Отсюда, то внимание, которое уделялось регламентации всех сторон жизни учащихся через введение особых обязательных для исполнения правил. Тяга властей к созданию унифицированной системы правил поведения по-прежнему определялась главной государственной триадой целей «православие-самодержавие-народность». Поэтому вполне очевидна направленность воспитательной системы школы на формирование патриотичной, богобоязненной, высоконравственной личности, преданной «царю и Отечеству».

Исходя из этих идеологических позиций, в 1894 г. Министерством народного просвещения (далее МНП) были утверждены «Правила для учеников промышленных училищ», ставшие, по сути, государственной программой воспитания учащихся низших и средних профессионально-технических учебных заведений. Основной целью и особенностью Правил было стремление предельно регламентировать жизнь учащихся и не допустить их совместной деятельности, а, тем более, организации коллектива. Драконовские меры вызвали не только сопротивление со стороны учащихся, но и недовольство со стороны их родителей и педагогической общественности. В итоге в 1896 г. МНП в специальном

циркуляре попечителям учебных округов отметило, что «правила для учеников промышленных училищ заключают в себе общие для всех заведений положения, которые на практике должны применяться не с буквальной точностью во всех училищах, а сообразно с типом их, главным же образом с возрастом учащихся» [2]. Однако, эти оговорки министерства, носившие рекомендательный характер, по сути, не изменили обстановку в технических училищах. Регламентация всех сторон жизни учеников исходила непосредственно от МНП, а затем получала более четкую и скрупулезную трактовку в распоряжениях попечителей учебных округов и дополнялась на местах постановлениями начальства самих учебных заведений.

Одним из определяющих условий успешности образовательной системы «Правила для учеников промышленных училищ» подразумевали строгое соблюдение дисциплины учащимися.

Каждый ученик промышленного училища, например Казанского (далее КПУ), был обязан иметь при себе особый билет с правилами поведения; за нарушение этих правил билет изымался любым членом педагогического совета, что автоматически запрещало провинившемуся ученику дальнейшее посещение занятий. Билет был основным документом учащегося, своего рода паспортом, в который также вносились отметки родителей или попечителей о времени отправления ученика из дома после каникул или особо разрешенного начальством отпуска. Билет и эти меры позволяли контролировать времяпрепровождение юношей за пределами училища.

Внимание к посещаемости в КПУ было бдительным. В случае невозможности для ученика явиться на занятия по уважительной причине, в т.ч. по болезни, уведомление о том должно было быть прислано учебному начальству на следующий день. Пропуск занятий по уважительной причине не освобождал учащегося от усвоения пройденного материала и предусматривал сдачу в срок всех письменных работ [3].

С целью поддержания строжайшей дисциплины «Правила» детализировали поведение учащихся, как во время учебного процесса, так и вне стен учебного заведения. Ученики должны были являться на занятия со всеми учебными принадлежностями, заранее занять свои места и без разрешения преподавателя не могли их менять. Во время уроков ученики должны были сидеть прямо, им запрещалось разговаривать, заниматься посторонними делами, производить шум, подсказывать друг другу, перебивать преподавателя; отвечать ученики должны были стоя, вставать со своих мест по окончании урока они могли только с разрешения преподавателя, а опоздавшие на урок могли войти также по его позволению [4].

В целях облегчения надзора за учащимися вне стен училища было введено обязательное ношение форменной одежды. Запрещалось ношение длинных волос, украшений (колец, перстней и проч.), а также тросточек, хлыстов и палок. Ученики не могли отлучаться с квартиры позже десяти часов вечера. Что касается форменной одежды для учащихся, кстати, требовавшей значительных затрат, то она являлась не только средством отличия учеников в массе населения, но и важнейшим средством воспитания и приучения к дисциплине. Форменная одежда для учащихся среднего химико-технического училища включала двубортную тужурку (полупальто – Т.М.) черного сукна с 12 золочеными гладкими металлическими пуговицами, по шесть в каждом борту, с отложным воротником, плотно застегивающимся около шеи на крючок, с петлицами из черного сукна с пуговицами и с установленными знаками технических училищ, с синим кантом по воротнику, обшлагам рукавов и петлицам. При тужурке был обязателен галстук из черного сукна военного образца. Кроме этого, были введены для классовых чертежных занятий – блуза-куртка из черного сукна со стоячим воротником и со знаком училищ на концах воротника и рабочая форма для мастерских – синяя блуза-рубаша, подпоясанная ремнем. Каждый учащийся должен был иметь еще и черное суконное пальто с такими же петлицами и кантами на воротнике и обшлагах, как в тужурке. Шаровары также шились из черного сукна, носились на выпуск, а при летних практических занятиях ученики носили шаровары в сапоги. Обязательна была особая с черным околышем и синим кантом на тулье фуражка из черного сукна с козырьком, на околыше которой помещался позолоченный металлический знак, составленный из циркуля, разводного ключа, молотка и треугольника. Такой же знак меньшего размера нашивали с двух сторон на воротник тужурки, блузы и на петлицах пальто [5].

Раздел «Правил для учеников промышленных училищ», касавшийся взаимоотношений в ученической среде, акцентировал внимание на нравственном воспитании учащихся, но все же в целом носил антиколлективный и надзорно-принудительный характер. Он имел и далеко идущие перспективные цели – научить учеников идеальным для власти способам и системе коммуникации в обществе. В отношении к товарищам ученики должны были быть вежливыми, доброжелательными и дружелюбными: ссоры, брань, драки и игры на деньги строго воспрещались. Вообще, ученики, дорожа честью своего училища и своего класса, обязаны были воздерживаться сами и воздерживать своих товарищей от «всякого рода поступков, не совместных с честью благовоспитанных юношей, и должны всячески предупреждать такие поступки, которые могут бросить тень на учебное заведение» [6].

На практике по отношению друг к другу учащиеся КПУ были вполне корректны и дружелюбны, не считая нескольких исключительных случаев. Так, 26 апреля 1904 г. один ученик первого класса механического училища «под влиянием возбуждения и выпитого вина ударил молотком по голове спящего товарища и нанес ему этим ударом довольно сильную рану» [7]. Нанесший удар ученик был удален из училища и направлен на лечение в окружную психиатрическую лечебницу. 17 февраля 1906 г. ученик строительного училища, под влиянием раздражения, нанес, приставившему к нему ночью и не дававшему спать, товарищу шесть ран лежащим на столе открытым перочинным ножом. Этот ученик также был удален из училища.

Правила строжайше запрещали самоорганизацию учащихся, попытки к объединению учеников и их связи с различными партиями, кружками и обществами. Попытки оградить учеников от влияния окружающего их мира, вызванные боязнью политического просвещения учеников, стремлением упредить попытки общественных движений и партий рекрутировать учащихся в свои ряды и даже оградить их от соблазнов вольной светской жизни, привели к определенной закрытости КПУ. «Ученики, – говорилось в Правилах, – отнюдь не должны составлять между собою и с посторонними лицами каких-либо обществ или вступать в таковые общества под опасением исключения из училища» [8]. «Правила» запрещали ученикам многолюдные собрания на их квартирах, иметь недозволенные начальством издания, а также порох, огнестрельное и холодное оружие.

Особое место в «Правилах» занимали вопросы религиозного воспитания учащихся. Каждый ученик в воскресные и праздничные дни, а также накануне этих дней был обязан посещать училищную церковь или общественное богослужение. Ученики, живущие в Казани недалеко от церкви Покрова Пресвятой Богородицы были обязаны посещать преимущественно эту церковь, а остальные – ближайšie к их квартирам приходские церкви [9]. Ежегодно, в страстную неделю, учащиеся должны были исповедоваться и причащаться. Согласно «Правилам», перед началом учебных занятий все ученики должны были, собираясь к 7 часам 35 минутам утра, присутствовать на общей молитве, а после окончания последнего урока молитва должна была читаться в классе. Более того, возможно, как стремление «услужиться» перед вышестоящим начальством, в виде местной инициативы каждому выпускнику КПУ на экзамене по Закону Божьему выдавалось по Святому Евангелию [10].

Однако, реальная обстановка по религиозному воспитанию учащихся, возможно, резко отличалась от программы правительства. Об этом свидетельствуют материалы ревизии КПУ окружным инспектором Соловьевым в марте 1904 г., результатом которой стало отстранение от

должности директора КПУ Н.Г. Грузова. Хотя, отчет Соловьева полностью был составлен в негативном для администрации и всего училища тоне, продолжительная переписка Н.Г. Грузова и руководства Казанского учебного округа подтверждает ряд отраженных в отчете фактов. В пользу данных, отраженных в отчете инспектора, частично свидетельствуют и противоречия между современной программой образования и ее реальным воплощением.

Из беседы с законоучителем инспектор Соловьев выяснил, что в религиозном отношении учеников КПУ можно условно разделить на две группы:

1) большинство учеников относились к религиозным обязанностям пассивно: они аккуратно выполняли религиозные обязанности, предписанные им правилами и указанные законоучителем, но «не всегда с должной прочувственностью» [11];

2) незначительная часть учеников живо интересовалась религиозно-нравственными вопросами, за решением которых они обращались к законоучителю на уроках и даже приходили к нему на дом.

Что касается ежедневной утренней молитвы, то и тут инспектор нашел нарушения. 19 марта 1904 г. прибыв к 8 часам утра на молитву, он обнаружил в актовом зале небольшую группу из 20-25 учеников, стоявших около парт, и надзирателя (хотя, общее количество учащихся достигало 287 человек, т.е. на обязательную утреннюю молитву пришла лишь десятая часть обучающихся!). Увидев отдельно стоявших четырех певчих, надзиратель махнул им рукой, чтобы они присоединились к общей группе, так как четыре ученика не могли составить хора. Вышедший на середину зала ученик по молитвеннику торопливо прочитал слова молитвы, при начале которой подошел и инспектор. На следующий день ситуация кардинально изменилась: на молитве присутствовало в два раза больше учеников, не считая 10-12 певчих. Но в обоих случаях преподаватели на молитве не присутствовали [12].

Все указанные в «Правилах» требования были настолько типичными и характерными для жизни любого среднего учебного заведения, что и нарушались они с такой же типичностью и характерными периодичностью и постоянством. Как указывается в «Историческом описании Казанского промышленного училища», основные проступки учеников были совершенно студенческими: несоблюдение формы, курение, «манкировки» (пропуски занятий – Т.М.), кутежи, хождение без разрешения в театр, перемена квартир без разрешения начальства, опоздание при возвращении с «вакаций» (каникул – Т.М.). В документе особо отмечается то, что «бывшие абитуриенты реальных училищ и гимназий очень вежливы, но с другой стороны болезненно самолюбивы. Всяким замечаниям надзирателя или

инспектора они очень обижаются, часто раздражаются и временно бросают ходить в училище или же подают прошения об увольнении» [13]. Это свидетельствует о том, что таким ученикам были привиты не только правила и нормы общения в средних учебных заведениях, но и значение их обучения в таких учебных заведениях, и, поступив в КПУ, эти подростки чисто психологически и вполне естественно уже ощущали свою принадлежность к неким «более высшим сферам».

Установленные правила были обязательными для исполнения всеми учащимися, а контроль за их реализацией на педагогический персонал, в ряде случаев – на административные и карательные органы, а также на родителей учеников. Их неисполнение вело к различным наказаниям, которые четко регулировались утвержденными в 1894 г., одновременно с «Правилами для учеников промышленных училищ», особыми «Правила о зысканиях, налагаемых на учеников технических училищ» [14].

Правила поведения, разработанные учебным начальством, требовавшим их точного исполнения, не всегда выполнялись учащимися в повседневной жизни школы, но все же сковывали легальные формы детского досуга, что способствовало усилению радикальных настроений в ученической среде в начале XX века.

Примечания

References:

1. Маттиас А. Практическая педагогика для средних учебных заведений. М.: Типография Г. Лисснера и А. Гешеля, 1899. С. 67.

2. Сборник по техническому и профессиональному образованию: Вып. II / М-во нар. прос. Отд-ние пром. уч-щ. СПб.: Типография Балашева, 1899. С. 164.

3. Правила относительно соблюдения порядка и приличия учениками низших технических училищ соединенного Казанского промышленного училища. Казань: [Б.и.], 1905. С. 6-7.

4. Правила для учеников низших технических училищ // Средние технические училища. Низшие технические училища. СПб.: издание отдела промышленных училищ МНП, 1909. С. 257.

5. Краткие сведения о Казанском промышленном училище и условия приема. Казань : Типо-литография Императорского Университета, 1907. С. 25; Об установлении форменной одежды для учащихся в технических и ремесленных учебных заведениях ведомства Министерства народного просвещения // Журнал Министерства народного просвещения. 1898. Март. С. 22-29.

6. Правила для учеников низших технических училищ... С. 260;

- Правила относительно соблюдения... С. 13.
7. Национальный архив Республики Татарстан (далее НАРТ). Ф. 121. Оп. 1. Д. 607. Л. 30.
8. Правила для учеников низших технических училищ... С. 261; Правила относительно соблюдения... С. 15-16.
9. Правила относительно соблюдения... С. 2.
10. НАРТ. Ф. 121. Оп. 1. Д. 623. Л. 16.
11. НАРТ. Ф. 121. Оп. 1. Д. 21. Л. 11 об.
12. НАРТ. Ф. 121. Оп. 1. Д. 21. Л. 101.
13. НАРТ. Ф. 121. Оп. 1. Д. 607. Л. 29.
14. Правила о взысканиях, налагаемых на учеников технических училищ» // Средние технические училища... С. 271-273.

თემურ მაგსუმოვი,

საგანმანათლებლო პოლიტიკა “versus” და სასკოლო რეალობა: “წესები მოსწავლეთათვის” და დისციპლინა რევოლუციამდელი რუსეთის საშუალო პროფესიულ სასწავლებლებში

რეზიუმე

წარმოდგენილ ნაშრომში გაანალიზებულია რევოლუციამდელი რუსეთის საშუალო პროფესიული სასწავლო დაწესებულებების მიზნები, სოციალურ-ისტორიული და პედაგოგიური პირობები, მოსწავლეთა ქცევის რეგლამენტაციისა და ნორმირების პრინციპები. მოცემულია მტკიცებულებები, რომ გარეგნულად ვითომდა ქმედითობის მიუხედავად იგი იყო პედაგოგიურად არაეფექტიური და მავნე სოციაუმის სტაბილურობისათვის.

საკვანძო სიტყვები: საგანმანათლებლო პოლიტიკა “versus”, საშუალო პროფესიულ სასწავლებლები, რევოლუციამდელი რუსეთი, პედაგოგიურად არაეფექტური.

რეკენზენტი: პროფესორი გიორგი ბალათურია, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Timur Magsumov

The educational policy of the “versus” school reality: "rules for students", and discipline in secondary vocational schools of pre-revolutionary Russia

Summary

The article deals with the aims, socio-historical and pedagogical conditions, the principles of the regulation of the behavior of students in secondary professional educational establishments of pre-revolutionary Russia. Their pedagogical inefficiency and threat for society stability are proved in spite of their outward effectiveness.

Keywords: The educational policy of the “versus”, secondary vocational schools, pre-revolutionary Russia, pedagogical inefficiency.

Reviewer: Professor Giorgi Bagaturia, Georgian Technical University

CONTENTS

THEORY

Salome Khizanishvili	
Positives and negatives of globalization and Georgia-----	5
Keti Jijeishvili, Maia Kipiani	
Masses Psychology-----	16
Valery Shaparenko	
Versions of «National idea»: the analysis of the scientific periodical press of questions of formation of national idea in Russia (2000–2010)-----	23
Nana Kharadze	
The peculiarities of acceptance at Public service-----	32
Lia Nebieridze	
Methods of developing spectacular managerial decisions in modern Georgia-----	41

HISTORY

Manana Darchashvili	
The referendum of the March 31st, 1991 of Georgia-----	46
Evgeny Krinko	
Rosenberg’s Caucasus Program as Project of Modernization “Ostpolitik” Germany-----	59
Tatiana Kopaleishvili	
The question of the first Baptist congregation in Georgia-----	67
Tatiana Khlynina	
The soviet experience of solving the «circassian» question-----	75

ECONOMICS

Tea Khachidze	
Addressing Economic Challenges in Georgia-----	84

LAW

Livan Osidze
From the first legislative steps to the idea of constitutionalism-----94

SOCIETY

Kakhaber Chinchaladze
Lexical-semantic methods of opposition in English proverbs and
figurative expressions-----104

Leli Bibilashvili
Message development for successful social campaigns-----109

Timur Magsumov
The educational policy of the “versus “school reality:
“rules for students” , and discipline in secondary vocational
schools of pre-revolutionary Russia-----117

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ

Саломе Хизанишвили Позитивы и негативы глобализации и Грузии-----	5
Кетеван Джиджеишвили, Майя Кипиани Психология масс-----	16
Валерия Шапаренко Разновидности «Национальной идеи»: анализ научной печати вопросов формирования национальной идеи в России (2000 – 2010 гг.)-----	23
Нана Харадзе Особенности правила приема на государственную службу-----	32
Лия Небиеридзе, Методы разработки эффективных управленческих решений в современной Грузии-----	41

ИСТОРИЯ

Манана Дарчашвили Референдум Грузии 31 марта 1991 года -----	46
Евгений Криנקо КАВКАЗСКАЯ ПРОГРАММА РОЗЕНБЕРГА КАК ПРОЕКТ МОДЕРНИЗАЦИИ «ВОСТОЧНОЙ ПОЛИТИКИ» ГЕРМАНИИ---	59
Татьяна Копалеишвили К вопросу о первой Ваптистской общине в Грузии-----	67
Татьяна Хлынина Советский опыт решения «черкесского вопроса»-----	75

ЭКОНОМИКА

Теа Хачидзе Экономические вызовы Грузии и их управление-----	84
--	----

ПРАВО

Леван Осидзе

От первых законодательных шагов до идеи
конституционализма-----94

ОБЩЕСТВО

Кахабер Чинчаладзе

Лексико-семантические методы противопоставления в
Английских пословицах и образных выражениях-----104

Лели Бибилашвили

Развитие сообщений для успешных социальных кампаний-----109

Тимур Магсумов

Образовательная политика «versus» школьная реальность:
«правила для учащихся» и дисциплина в средних
профессиональных училищах дореволюционной России-----117

ავტორები

ლელი ბიბილაშვილი	საქართველოს უნივერსიტეტის პროფესორი
მანანა დარჩაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
ტატიანა კოპალაიშვილი	ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის დოქტორანტი
ვეგენი კრინკო	ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის სამხრეთის სამეცნიერო ცენტრის წამყვანი მეცნიერ მუშაკი (დონის როსტოვი) (რუსეთი)
თემურ მაგსუმოვი	ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი, პროფესორი, ნაბერეჟნოჩენის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტი (რუსეთი)
ლია ნებერიძე	სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი
ლევან ოსიძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
კახა ჩინჩალაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ვალერია შაპარენკო	ფილოსოფიის დოქტორი, სოჭის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (რუსეთი)
ნანა ხარაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
თეა ხაჩიძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
სალომე ხიზანიშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
ტატიანა ხლინინა	ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, (დონის როსტოვი, რუსეთი)
ქეთი ჯიჯეიშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
მაია ყიფიანი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

Authors

Leli Bibilashvili	Professor at University of Georgia
Kakhaber Chinchaladze	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Manana Darchashvili	Professor, Georgian Technical University
Nana Kharadze	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Tea Khachidze	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Salome Khizanishvili	Professor of Georgian Technical University
Tatiana Khlynina	PhD, Institute of Social, Economic and Humanitarian Research of SSC RAS (Rostov-on-Don, Russia)
Maia Kipiani	Professor of Georgian Technical University
Keti Jijeishvili	Professor of Georgian Technical University
Lia Nebieridze	Doctor of Social Sciences
Tatiana Kopaleishvili	Doctoral Candidate, Shota Rustaveli State University of Batumi
Evgeny Krinko	Doctor of Historical Sciences, acting Deputy Institute of Social, Economic and Humanitarian Research of SSC RAS (Rostov-on-Don, Russia)
Timur Magsumov	Ph.D. in History, Naberezhnye Chelny State Pedagogical Institute (Russia)
Levan Osidze	Professor, Georgian Technical University
Valery Shaparenko	PhD (philosophical), Sochi state university (Russia)

Авторы

Лели Бибилашвили	Профессор Университета Грузии
Манана Дарчашвили	Профессор Грузинского технического университета
Кетеван Джиджейшвили	Профессор Грузинского технического университета
Майя Кипиани	Профессор Грузинского технического университета
Татьяна Копалеишвили Евгений Кринко	Докторант Батумского государственного университета им. Шота Руставели Доктор исторических наук, заместитель директора по научной работе Института социально-экономических и гуманитарных исследований Южного научного центра РАН. (РФ)
Тимур Магсумов	К.и.н., доцент кафедры истории Набережночелнинский государственный педагогический институт (РФ)
Лиа Небиеридзе	Доктор социальных наук
Леван Осидзе	Профессор Грузинского технического университета
Каха Чинчаладзе	Докторант Грузинского технического университета
Теа Хачидзе	Докторант Грузинского технического университета
Нана Харадзе	Докторант Грузинского технического университета
Саломе Хизанишвили	Профессор Грузинского технического университета
Татьяна Хлынина	Д.и.н., главный научный сотрудник Института социально-экономических и гуманитарных исследований ЮНЦ РАН, Ростов – на – Дону. (РФ)
Валерия Шапаренко	Кандидат философских наук, доцент, Сочинский государственный университет (РФ)

ქურნალის რედკოლეგია

ნანა ავალიანი	ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ეგვიპტეში საქართველოს საელჩოს დესპანი (საქართველო)
რუდიგერ ანდრესენი	ბერლინის უნივერსიტეტის პროფესორი ეკონომიკის დარგში, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორი (გერმანია)
მეუფე აბრაამი (გარმელია)	დასავლეთ ევროპის მიტროპოლიტი (საქართველო)
ევეკენი ბარათაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი (საქართველო)
გიორგი ბალათურია	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ოთარ ბალათურია	პასუხისმგებელი მდივანი, პოლიტიკის დოქტორი (საქართველო)
რასა ბელოკაიტე	ვიტაუტას დიდის უნივერსიტეტის პროფესორი (ლიტვა)
ანასტასია განიჩი	რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ცენტრალური აზიის, კავკასიისა და ურალ-ვოლგისპირეთის შემსწავლელი ცენტრის მეცნიერ-მუშაკი, დოცენტი (რუსეთი)
იური გორიცკი	მოსკოვის ენერგეტიკული ინსტიტუტის პროფესორი (რუსეთი)
ვახტანგ გურული	ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
შოთა დოდონაძე	მთავარი რედაქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, სახელმწიფო მართვის მიმართულების ხელმძღვანელი (საქართველო)
ელუნ დრაკე პარალდ ვერტცი	ევროპის საბჭოს ექსპერტი (საფრანგეთი) სორბონას უნივერსიტეტის „პარი-8“-ის პროფესორი ინფორმატიკის დარგში (საფრანგეთი)
გენადი იაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ეკონომიკისა და სამართლის საერთაშორისო გერმანულენოვანი ინსტიტუტის ხელმძღვანელი (საქართველო)
სერჯო კამიზი	“ლა საპიენძა“-ს უნივერსიტეტის

რინარდ მაასი	პროფესორი. (იტალია) ნოტრდამის უნივერსიტეტის პროფესორი (ნიდერლანდების სამეფო)
როინ მებრეველი	საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (საქართველო)
იოშიკა მიცუი	იოკოჰამას ეროვნული უნივერსიტეტის (იაპონია)
ბადრი ნაკაშიძე	მ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის ფაკულტეტის პროფესორი (რუსეთი)
ლიზავეტა ჟახანიძე	კანზასის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (ამერიკის შეერთებული შტატები)
ბუდი ნურანი რუჩჯანა	პაჯაჯარანის უნივერსიტეტის პროფესორი. (ინდონეზია)
რამონ პიეტრო-სუარესი გერტ სურმიულენი	ევროპის საბჭოს ექსპერტი (ესპანეთი დოქტორი, ლოჯისტიკური კომპანიის პრეზიდენტი (გერმანია)
ქეთი ქოქრაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი (საქართველო)
ოთარ ქოჩორაძე	მთავარი რედაქტორის მოადგილე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
რუსუდან ქუთათელაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტის დეკანი (საქართველო)
მაია ჩხეიძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი (საქართველო)
ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი	კინგსკოლეჯის პროფესორი (დიდი ბრიტანეთი)

EDITORIAL BOARD

NANA AVALIANI	PhD of History, Counselor-envoy of Georgia in Egypt (Georgia)
RUDIGER ANDRESEN	Professor of Economics of Berlin University, Doctor of Honour of Georgian Technical University (Germany)
His Eminence ABRAHAM (GARMELIA) EVGENI BARATASHVILI	Metropolitan of Western Europe (Georgia) Professor of Georgian Technical University, Head of Department of Economics and Business Management (Georgia)
GIORGI BAGATURIA	Professor of Georgian Technical University (Georgia)
OTAR BAGATURIA	Responsible Editor, Ph.D. (Georgia)
RASA BELOKAITE	Professor of the University of Vitautas the Great (Litva)
MAIA CHKHEIDZE	Professor of Georgian Technical University (Georgia)
ELUN DRUCKE SHOTA DOGONADZE	Expert of European Council (France) Chief Editor, Professor of Georgian Technical University, Head of Public Administration Department (Georgia)
ANASTASIA GANICH	Docent, Scientific worker of Central Asia, Caucasus and Ural-Volga researcher center of the Avcademy of Sciences of Russia (RF)
YURI GORITSKIY	Professor of Moscow Power Engineering Institute (RF)
VAKHTANG GURULI	Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)
ANDRU LENUKS HARDINGS GENADI IASHVILI	Professor of King's college (UK) Professor of Georgian Technical University, Head of the International German Institute (Georgia)
SERGIO CAMIZ	Professor of the University of Roma „La Sapienza“ (Italia)
KETI KOKRASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of the Administration (Georgia)
OTAR KOCHORADZE	Deputy Editor-in-Chief, Professor of Georgian Technical University (Georgia)
RUSUDAN KUTATELADZE	Professor of Georgian Technical University, Dean of Business-Engineering faculty

RICHARD MAAS	(Georgia) Professor of the University of Notrdam (The Netherlands)
ROIN METREVELI	Academy of Science of Georgia, Academician (Georgia)
IOSHIKA MITSUI	Professor of National University of Yokohama (Japan)
BADRI NAKASHIDZE	Professor of M.Lomonosov Moscow State University (RF)
RAMON PIETRO-SUARES	Expert of European Council (Spain)
BUDI NURANI RUCHJANA	Professor of the University of Padjadjaran (Indonesia)
GERT SURMIULEN	Doctor, preident of Logistic company (Germany)
LIZAVETA DJAKHANINA	Professor of Kanzas State University (USA)
HARALD WERTZ	Professor of Informatics of Sorbona University "Pari-8" (France)

РЕДКОЛЛЕГИЯ

НАНА АВАЛИАНИ	Посол по особым поручениям МИД Грузии, доктор исторических наук (Грузия)
Владыко АВРААМ (ГАРМЕЛИЯ) РУДИГЕР АНДРЕСЕН	Митрополит Западной Европы (Грузия) Профессор экономики Берлинского университета, почетный доктор Грузинского технического университета (Германия)
ГЕОРГИЙ БАГАТУРИЯ	Профессор Грузинского технического университета (Грузия)
ОТАР БАГАТУРИЯ ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ	Ответственный секретарь, Ph.D. (Грузия) Профессор Грузинского технического университета, руководитель департамента экономики и управления бизнесом (Грузия)
РАСА БЕЛОКАЙТЕ	Профессор университета Витаутаса Великого (Литва)
ХАРАЛЬД ВЕРТЦ	Профессор информатики Сорбонского университета «Пари-8» (Франция)
АНАСТАСИЯ ГАНИЧ	Доцент, научный сотрудник исследовательского центра Центральной Азии, Кавказа и Урал-привольжья АН РФ (РФ)
ЮРИЙ ГОРИЦКИЙ	Профессор Московского энергетического института (РФ)
ВАХТАНГ ГУРУЛИ	Профессор Тбилисского государственного университета им. Ив.Джавахишвили (Грузия)
ЕЛУН ДРАКЕ ШОТА ДОГОНАДЗЕ	Эксперт Совета Европы (Франция) Главный редактор, профессор Грузинского технического университета, руководитель направления государственного управления (Грузия)
СЕРДЖИО КАМИЗ	Профессор Римского Университета «Ла Сапиенза» (Италия)
КЕТЕВАН КОКРАШВИЛИ	профессор Грузинского технического университета, глава администрации университета (Грузия)
ОТАР КОЧОРАДЗЕ	Заместитель главного редактора, профессор Грузинского технического

РУСУДАН КУТАТЕЛАДЗЕ	университета (Грузия) Профессор Грузинского технического университета, декан факультета Бизнес-инжиниринга (Грузия)
РИЧАРД МААС	Профессор университета Нотрдам (Нидерланды)
РОИН МЕТРЕВЕЛИ ИОШИКА МИЦУИ	Академик АН Грузии (Грузия) Профессор национального университета Йогогамы (Япония)
БАДРИ НАКАШИДЗЕ РАМОН ПЬЕТРО-СУАРЕС БУДИ НУРАНИ РУЧДЖАНА	Профессор МГУ им. М.Ломоносова (РФ) Эксперт Совета Европы (Испания) Профессор университета Паджанджаран (Индонезия)
ГЕРТ СУРМЮЛЕН	Доктор, президент логистической компании (Германия)
МАЙА ЧХЕИДЗЕ	Профессор Грузинского технического университета (Грузия)
ЛИЗАВЕТА ЖАХАНИНА	Профессор государственного университета Канзас (США)
ЭНДРЮ ЛЕНУКС ХАРДИНГС	Профессор кингсколледжа (Великобритания)
ГЕННАДИЙ ЯШВИЛИ	Профессор Грузинского технического университета, руководитель Международного Германоязычного института экономики и права (Грузия)

